

Ljubljanski
ZVON.

LETO
VI.

ZVEZEK
12.

1886.

Vsebina 12. zvezka:

1. Gorázd: Napoleonov večer. Balada	705
2. F. S.: Gospod s Preseka. Dramatična povest v petih dejanjih (Konec)	706
3. J. Trdina: Bajke in povesti o Gorjancih. 32. Zaklad	712
4. Josip Jurčič: Slovenski svetec in učitelj. Zgodovinski roman. XV. Sv. Metod in Svetopolk v Ptui	720
5. Ivan Fajdiga: Obup	734
6. Janko Leban: Moja oporoka	734
7. Ivan Vrhovec: Iz domače zgodovine. IX. Nekdanji deželni zbor kranjski	735
8. Jos. Kostanjevec: Spomini 1—8	745
9. J. Cimperman: Kristáli. Soneti	746
10. Alfonz Pirc: Muzikus	748
11. D. Fajgelj: Nove muzikalije	752
12. N. St.: Mal' spomenik neznanemu pesniku	754
13. P. pl. Radič: Prva slovenska ustavna listina Kranjske	757
14. Listek: „Matica Slovenska“. — Nove knjige slovenske. — Janežičev slovar. — Razne novice. — Vega. — Razpis častnih daril.	

Listnica, Bl. g. H. T. na Srpenici št. 11. smo Vam poslali trikrat; jeden pot v Koper in dvakrat na Srpenico. Ako lista navzlic temu niste prejeli, to ni naša krivda. — Č. g. Jos. Z-k na Igu: Poslano svoto (1 gl. 15 kr.) smo zapisali na račun tretjega četrtletja. — G. J. G-i. na Temenici: Tudi tako! — G. G. R-a. v Lj. „Vas“ ni za nas. Tako stvari sodijo v „Vrtec“. — G. A. K. v K. Trioleti! „Kedor za strune prav ne zna prijeti — Ta naj pri miru rajši jih pusti!“ itd. Glejte „Ljublj. Zvon“, 1882, na 258. strani! Tam lahko berete sodbo o svojih trioletih! — G. —il: Slavčkov, škrančkov, lastavic in drugih drobnih ptic je že toliko v slovenskem pesništvu, da Vaši „lačni vrabci“ ne najdejo nobenega usmiljenega srca! — G. V. J., u. pri Sv. J. Prosim Vas, potrpite še nekoliko. Spisa nisem že utegnil prebrati. — G. J. D. v Lj. „L. Sp. Cassius“ je v oblikah tako nedovršen, da ga ni možno natisniti. Veseli nas pa, da ste se lotili lepega in veličastnega predmeta in da niste poznamenali naših vsakdanjih lirčnih pesnikov, ki premlevajo tudi samo vsakdanje stvari, da so že kar neslani! — G. J. K. v G. Žal mi je „J. b.“ ni za naš list in sploh za Slovence ne! Tako predmete prepuščajte pravim in krščenim židom! Lotite se drugih predmetov. — G. Anonymus v Lj. V znani namen poslanih nam 10 gl. smo izročili pisateljskemu podpornemu društvu. — G. P. Medvedšek, u. v O. Knjigo, o kateri mi pišete, že dobro poznajo slovenski bibliografi. Opisal jo je že Šafarik (Gesch. d. südslav. Literatur) I. pg. 116 in tudi že prof. Marn v svojem „Jezikniku“. — G. Travanski. Pesmi „Slovansko drevo“ in „Prevara“ smo prejeli, toda ker nista bili toliko dovršeni, da bi ji mogli natisniti, vrgli smo obe molče v kož. Ako bi hoteli vsakemu nezrelemu pesniku naštevati njegove napake ter ga poučevati v pesništvu, morala bi listnica v vsaki številki obsežati najmenj po celo tiskovno polo. — G. L. Balogh, St. Joseph, Minn. v S. A. Prejeli smo menico za 12 gl.

Ljubljanski ZVON

Leposloven in znanstven list.

Štev. 12.

V Ljubljani, 1. decembra 1886.

Leto VI.

Napoleonov večer.

(1810.)

Balada.

Nej, to je god veselí nocój
V Ljubljani pri maršali!
Kdó šteje goste, ki pri njem
So v dvorci se sestali!
Čast, učenost, bogati svet,
Lepóte ženske péstri cvet
Slavé Napoleona.

Maršal Marmont, to mož je vrl,
Francoza slika živa;
S šampanjca polnoj kupicoj
Omizju, čuj, napiva:
„Fraternité, égalité,
Egalité in liberté —
To géslo bodi naše!

„Vam, gostje slavni, čašo tó
Na zdravje naj izpijem,
Ponosen sem in sem veselí,
Da med Ilirci žijem:
Bog živi našo stólico,
Prekrasno nje okólico.
Bog živi vso Ilirsko!“

In „vive la France!“ zaórijó
Navdušeni glasovi,
Zvenčé kozarci, se prazné,
In — pólnijo se novi;
S strun marseillaise pev doní,
A z godboj, petjem se vrstí
Zdravica za zdravicoj.

„V imeni cerkve: vive l'empereur!“
Škof Kavčič kupo dviga,
„Neveste Krista ne teží
Nobena zlá veriga“ —
„Še dolgo biva pri-nas dnij,
Maršalov nam najmilši Ti!“
Napíva maire ljubljanski.

Trgóvec Mól: „Francozom čast!
Kupčija cvéte naša,
Odkar med nami bivate“. —
Pek Testič se oglašá:
„In jaz prodám zdaj hleba več!“ —
„Mesá zdaj mesto treba več,“
Meščán Sekáč se hvali. —

Zvenčé kozarci bolj in bolj
Nalivajo se novi,
S Francozom brati se Slovén
V čast Korsike sinovi.
To slavnosti bo lep opis,
Ki jutri posljés ga v Pariz,
Vojvóda Dubrovniški!

A sredi družbe mènih tih
Napičnice poslušá:
Boj notranji mu čitaš z lic,
Kaj snuje pač mu duša?
Mar rad napil bi, samotár,
Ker mirni kót pusti ti car? ...
Čuj, zdaj če govoriti!

„V imeni svojem lastnem ne
Vzel kupo sem v desnico,
V imeni svojega stanú
Naj opustim zdravico:
V imeni vseh Slovencev tú,
V imeni celega rodú
Napoleonu slava!

„V imeni našega rodú
In našega jezika,
Kateremu stopráv od vas
Čast došla je velika:
Izpijem čašo toto vsò —
Francozje! vam zdravico tó
Od patra Valentina.“

Gorázd.

Gospod s Preseka.

Dramatična povest v petih dejanjih.

Spisal F. S.

Peto dejanje.

Dvorišče na Preseku, obzidano. Vidijo se dvorišna vrata, nad katerimi je vratarjev stolp in nasproti jim grajska veža ter še več drugih vrat v postranska poslopja.

Prvi prizor.

Vratar (pijan s svetilko, sam): Vse se vrti, kakor motovilo. Nebó se vrtí krog tega grádú, ker se mu prijetno zdi tukaj. Saj pa je bilo sinoči tudi veselo, da malokdaj kje. Ta novi gospod je pa kàj vreden. Tako nas je napojil, da smo krog leteli, kakor muhe. — Samó tega ne vem, zakaj sem se vzbudil zdaj-le, pa zakaj sem prišel semkaj na dvorišče? — Aha, kàj ni res, da so sinoči z Mino šale zbijali — z Mino, ha, ha, katere ni Turek vzel, kakor so rekli, ampak je bila ljubica našemu gospodu? Pa še vedeli nismo! To je pa prekanjeno naredil! — Hola, Mina, kje si? Ušla si — ušla — le pojdi, vrag te vzemi! — Jaz grem nazaj léč. — Dve bo, dve čez polunočí, tako kažejo zvezde, ker jaz vidim za vsako dve. Drugi pa spé kakor drva! Saj sem vendar jaz še najbolj junak. Največ ga nesem: toliko v glavi, kot drugi na rami. (Pijanski poje brez besed. Čuje se, da na dvorišna vrata nekdo udarja): Kaj pa to? (Še udarja): še, še, še — le butaj, kdor si! Čakaj, čakaj, kdo si in kaj. Če si šel k dekletu v vas, pa se meni nisi zglašil, le zunaj bodi in ostani! Ne veš, da se treba meni zglašiti, kdor gre ponočevat — pijanec ti pijani! Le zunaj bodi!

Drugi prizor.

Luka zunaj. Vratar znotraj.

Luka (huje buta): Vratar, odprí! Nekaj ti povem, da kvišku poskočiš, ko čuješ.

Vratar (ni umel): Le zunaj bodi, le, nič se nisi zglašil.

Luka: Da bi te vrag — vratar, odprí, klada zaspana!

Vratar: Kdo pa si ti, da te po glásu ne spoznam? Le povej, če ne — ne odprem. Kakšnega potepuha ni treba tukaj na grádu, nas je že itak zadosti.

Luka: Jaz sem, Luka kovač. Le odprl hitro! Ivana Žara ujamemo, če brž odpreš.

Vratar (odpira): Kaj praviš? Kovača — tistega, ki ga preganjajo? Kje pa je? Drži ga, če ga imaš! Če ne, izgine ti izpred očíj.

Luka (vstopi): Sam pride sem in vse vas pomori, če ne vstanete hitro. Le brž skličí hlapce in gospoda!

Vratar: Semkaj pride? Kaj praviš? Kdaj pa?

Luka: Précej! Sedaj ko oprezaš, je že lahko tukaj. Híti, vzbúdi hlapce!

Vratar (letaje od vrat do vrat): Ho — hoj, vstanite, hlapci, gori, morilci — na noge hlapci — težke butice, kovač gre — Ivan Žar, ki ga pojate, kakor zver, pa vam grad nad glavami zažge. Hoj, drva, vzbudite se — je že tukaj! Gori, gori! Nihče se ne gane. To je pijanec. Obleží, kamor leže.

Luka: Na duri razbijaj, s čevlji jih suj! Kričí, da Turek gré — gori!

Tretji prizor.

Prejšnja. Veper.

Veper (z okna prvega nadstropja): Kdo kričí? Od hiše ga spodim, da po noči ne dá mirú.

Vratar: Odpustite, gospod pisár — strašna novica!

Luka: Kovač Ivan Žar, ki ga preganjate, z druhaljo enakih zločincev je že na poti semkaj v grad, da ugasne luč dragocenemu življenju Vašemu in Vašega gospoda. Jaz, Luka, pomočnik njegov, spazil sem nakano ter prišel, da Vas rešim grozne smrti.

Veper: Čakaj, pridem doli. Vzbudi hlapce, vratar! Če pijani spé — zbičaj jih po konci. Gospoda vzbudim jaz. (Oh!)

Luka: Vse gre dobro, kovačnica bo moja!

Četrty prizor.

Vratar. Luka. Hlapci prihajajo.

Prvi hlapec: Da bi ga hudič! Kaj hoče kdo? Kje je Turek?

Drugi hlapec: Sanja se temu vragu vratarskemu, ki je še bolj pijan, kakor jaz, prekleti vratar!

Luka: Nikar ne kolni. Précej bodeš doživel in videl rečí, ki se ti niti sanjale niso v tvojem pijanem življenji.

Vratar (prižene še druge hlapce iz raznih vrat): Tako, tukaj se postavite v vrsto. Kje imate pa biče? Nič biče — biči niso za nocoj — po nože, pravim, in po kole — le précej — hitro — gospod so že tukaj!

Prvi hlapec: Jaz sem že vse s seboj prinesel, ko ste Turka klicali.

Luka: Še huje pride, pravim vam. Kovača ujamemo.

Drugi hlapec: Kaj praviš? Alò, potlej bo pa spet pijača. Povej!

Vratar: Mòlči, gospod gredó.

Peti prizor.

Prejšnji. Gospod s Preseka prihaja z Veprom — oba v orožji.

Gospod (mahne z roko in hlapci odstopijo): Kdo razsaja, kaj se godi? Kovač, govóri!

Luka: Vaša milost, gospod graščák, ponižen sem Vam sluga! Vedno sem Vam bil zvest podložnik in sem še, malo imate takih. Temu kovaču, ki ste ga obsodili za punt, pomagal sem delati, dokler je bil Vaš véрни podanik, ali potlej ne več, ko se je uprl.

Gospod: Hitro povej, kar misliš.

Luka: Zalezaval sem ga. Ali on je požrl gadje srce, ni ga bilo najti. Vedel sem, da zahaja k Podstencu časih, a dolgo ga sedaj ni bilo. Pride danes. Jaz se umaknem, da bi ne sumili, in ležem na leseni strop in poslušam skrit vsako besedo, kar so govorili. Zmenili so se — trije so: kovač sam in dva drvarja — da Vas nocoj přecej, — za hrbtom so mi — napadejo in umoré v tem grádu, — Vas in pisárja. In jaz Vam to naznanjam, da Vam rešim Vaše milostno življenje, gospod graščák. Kmalu bode tukaj. Jaz sem tekel po bližnjici naprej — ujamete jih lahko!

Gospod: Dobro! Hlapci, zvežite tega človeka, da ne uide, in privežite ga k drevesu. Mogoče, da je sam v zvezi z zarotniki, mogoče, da nas hoče prevariti na kak način — ali da laže, hoteč si pridobiti milost mojo. Za vsak slučaj ga zadene zaslužena kazen.

Luka: Ali če je resnica, dobim kovačnico. Káj ne da? Obljubili ste.

Gospod: Dobodeš, ako je res.

Veper: Istino govóri — gotovo. Obljubil mi je, da ga izdá. Da bi nas prevaril, ni misliti.

Gospod: Gotovo je tako, kakor praviš, a treba se zavarovati. Nečem, da bi me nocoj osleparili ter utrdili sigurnost — a jutri v miru res napali. Če ne bode nič, dam te pretepsti, ker si me hotel za nos zvoditi — sicer dobiš kovačnico.

Luka: Na svoja ušesa sem čul, kar pravim. Kovačnica je moja. (Odvedó ga.)

Gospod: Evo, hlapci! Štirje za dvorišna vrata, po dva, na vsako stran, ali skrito, da nas ne ugledajo. Ne dotekniti se jih, ko pridejo. Vsi drugi vi v grajsko vežo. Oboja vrata ostanejo odprta. Ti, vratar,

ideš ven, in paziš, kdaj pridejo. Ko pridejo, javiš vsem hlapcem, a se skriješ. Ko bodo v grajski veži, primite jih in zvežite in potlej pokličite mene. — Pisár, ti greš z menoj nazaj — hočeva začeti, kjer smo sinoči nehali. (Odide v grad, hlapci se pozgubé, vratar ostane sam.)

Šesti prizor.

Vratar (sam): Alò, to je pa dobro. Jaz naj grem ven, tjakaj skozi vrata, pa se še tukaj na dvorišči ne upam prestopiti. Hlapci, ali ste vsak na svojem mestu? Pa dobro čujte, da mi ne zaspite — muhe pijane! — Ta prekleti kovač, da bi ga vrag vzel! Morebiti pa še res ni in ves moj strah zaman. Dobro, da ga imajo zvezanega — ónega sleparja. — Le ven, vratar, moraš! (Stopi med dvorišna vrata.) Ha, kàj ne čujete, ušesa moja? Ne gre li tukaj nekdo? Vrag me vzemi, če jih ni celo krdelo. O strah in groza! Hlapci, pozor, že gredó! — Nič ni, zmotil sem se! Kaj pa to? (Obrne se, iz grajske veže se čuje kričanje.) V grádu se koljejo.

Sedmi prizor.

Vratar. Veper. Pozneje prvi drvar:

Veper (priteče iz grajske veže, vánjo nazaj kažóč): Tukaj — tam notri so — hlapci, vratar — tam, tja pojdite vsi, letite! Kot strela, skozi zid, skozi streho so prišli. Strašni kovač — da sem ga zagledal, precej sem moral bežati. Kje je neki gospod? Sam Bog védi! Pred očmi se mi je izgubil. In kovač je takó strašan. Arhangel Mihael je moral biti tak v paradiži! Čuješ, vratar, kakó zvenčí orožje?

Vratar (bežeč): Hódi besa lovit, kdor hoče. Jaz ne! (Odide. Hlapci bežé od vrat. Prvi drvar plane iz grajske veže.)

Veper (ga zagleda): Bog mi bodi milostiv!

Prvi drvar: Izpodletelo je! Ali tam-le zadaj je bil nekdo na drevó privezan. Tisti pes nas je izdal. Preklal sem mu glavo. — Tukaj je še jeden — tudi ti umrješ. (Pisárja hoče pobiti.)

Veper (bežé): Pomagajte!

Prvi drvar: Volk ti sivi, drugič mi ne uideš. Nocoj se mi pa mudi. Ali, grad ti kleti, nisem te videl zadnji pot! (Odide.)

Veper (proti veži, iz katere prihaja kovač Ivan Žar): Že zopet jeden! Ha, hola, kovač — ranjen je!

Osmi prizor.

Veper. Ivan Žar, za njim hlapci.

Ivan Žar (iz veže bežeč, z mečem v roki, ranjen): Zmogli ste. Jaz sem ranjen na smrt. Umrjem kmalu, a zaničujem vas! Psi ste in psi ostanete!

Prvi hlapec: Précej umrješ, čakaj! (Hoče ga pobiti.)

Drugi hlapec: Pústi ga, ranjen je že. Čujmo, kaj pové.

Ivan Žar: Ni mi žal, da umrjem. Samó to mi je žal, da nisem dosegel, kar sem jedino želel: maščevanja nad tem jastrebom s Preseka. Strašljivec je — skril se je. Ni imel poguma, da mi pogleda z očij v óči. Taki so vsi, a vi jim noge ližete, kakor psi, da vas brecajo — sram vas bodi!

Veper: Ubij ga, zmerja vas!

Deveti prizor.

Prejšnji. Gospod s Preseka.

Gospod (prihaja z golim mečem v roki): Pustite ga! (Odstopijo.) Imate vse?

Prvi hlapec: Jeden je ušel — drugi je mrtev v veži, a Ivan Žar je tukaj.

Gospod: Kukavice, — jeden med tremi vam uide. Za to junaštvo dobite plačo po plečih.

Prvi hlapec: Noč je, gospod, in tema ga je skrila našim očém. Spoznali nismo, kdo je naš, kdo napadalec.

Gospod: Povej, kovač -- kàj si zblaznel, da si me hotel pobiti v svojem dōmu — tukaj v sredi moje moči?

Ivan Žar: Sredi tvoje moči! Da se ne skriješ kot strašljivec, ubil bi ti bil glavo, kakor od ila čepinjo. Vsi tvoji sužnji bi te ne bili rešili!

Gospod: Zakaj pa si tako razjarjen náme in razsrjen?

Ivan Žar: To še vprašuješ, volk siloviti! Véro očetov jemlješ ljudem in bičati jih daješ v novo cerkev. Mene si k smrti obsodil, ker se nisem dal zbičati vánjo. Pregarjal si me, da sem se potikal med zvermi v skalovji. Mino si zapeljal — nevesto mojo s sleparskimi obeti in potem jo sramotno zapustil. Koče pališ ljudem in starce pobijaš. Nihče ni pred teboj varen življenja in imenja. Te grehôte sem ti hotel ustaviti. Sebe sem branil in sosede, ko sem te prišel morit. Ali usoda te hoče huje kaznovati, ker ni pustila, da bi te bil ubil. Ne uideš ji ne!

Gospod: No, zdaj vem. Povej, če še česa želiš, Ivan Žare, zadnja ura ti bije. Le povej, potlej te précej obesimo. Prinesite vrv! (Hlapec gre po vrv.)

Ivan Žar: Jaz imam samó jedno željo: — da bi tebe mogel na nož nasaditi. Žal, da te ne morem več, ranjen sem, brez orožja, in tvoji gonjači so me ujeli.

Gospod: Nu, vidiš, ta želja se ti ne izpolni.

Ivan Žar: Maščevalec bode záme vstal. Ne jeden: sto, tisoč jih pride, katere zdaj mučiš ti in tvoji drugovi, ter razsuje vaše gradove vam nad glavami. Vi bode te prosili milosti, jaz pa je ne prosim, ker zver zdivjana nima milosti. Niti vi je ne najdete.

Gospod: Glej, kako ti znaš prerokovati! Čuvati hočemo, da se ne zgodi, kar praviš. Geniti se ne bode smel podložnik, kamo li orožje prijeti. Kazati hočemo, da smo gospodje. A ljudstvo itak vé, da brez nas ne more živeti, ker samó mi ga varujemo sovražnika — tudi takih zapeljivcev in podpihovalcev, kakeršen si ti. Hlapci, obesite ga na vrata! (Hlapec prinese vrv.)

Ivan Žar: Živega me ne obesite. Z mrtvim pa storite, kar hočete — čutim, da umiram. (Pade in umrje.)

Gospod: Tudi mrtvega te hočem videti, da visiš na kljuki. To je meni slast. Stráni ž njim, pa obesite ga!

Deseti prizor.

Prejšnji. Mina pride skozi dvorišna vrata; — nihče je ne opazi, ker se vsi pečajo s kovačem.

Mina (plane proti gospodu): Saj sem vedela, da pridem še o pravem času. (Gospodu zasadi bodalo v hrbet): Ná — zadnji poljub od ljubice svoje!

Gospod (pade): Mina! — Pomagajte!

Mina: Taka smrt je záte, ris krvoloki! Ti si grozovito hladno otroval vse življenje moje, da je smrt boljša in lepša od takšnega življenja. Nož v hrbet — to se pristaja takemu zapeljivcu!

Gospod: Zvežite jo — pomagajte. Oh, jaz umiram! (Umrje.)

Veper: Umor — gospoda je umorila, besna je, primite jo!

Mina: Iztegnil se je! Ni jeden se me ne dotikaj! Oprostila sem to deželo ljute kače in zato ste mi hvalo dolžni. Osvetila sem tebe: kovač, in sama sebe z jednim sunkom. Le mirno spi, kovač! Ti si me ljubil, ali jaz sem izdala tvojo ljubezen za tega zapeljivca. Spokoriti se hočem. Od koč do koč pojdem, pa pripovedovala bom krutost tega zločinca, in svarila ljudi pred njemu enakimi. Vi pa še dalje ostanite pasji služabniki, če hočete.

Prvi hlapec: Kruto si se maščevala.

Veper: Zato jo zvežite, kakor vam je rekel gospod. Le brž, hlapci moji!

Mina: Béži, pošast! Ti si kriv nesreče, ker si služil njegovemu pohotu. Vendar smrti od tega bodala nisi vreden. Taka smrt je prečastna za podvôdnika. Ti pogineš na gnoji ali za plotom in vsi te bodo

zaničevali. Hlapci, če ste še možje, ne služite več temu, ki je sam hlapec — ne služite več v tem grádu, ki je preklet — iščite si svobode!

Drugi hlapec: Gospod je mrtev. Zapustimo grad — preklet je.

Veper: To je punt. Kazen vas zadene. Ostanite in storite, kar vam ukažem. Sedaj sem jaz gospod!

Prvi hlapec (vrže vrv iz rok): Res je, kar praviš, Mina. Niti jaz nečém več tukaj služiti. Za pomagalice svojih zločinov so nas imeli, in mi smo ubogali iz navade. Sedaj ni gospoda na tem gradu. Jaz si vzamem svobodo.

Vsi hlapci: Mi tudi! (Odidó.)

Mina (pobere vrv ter jo vrže pisárju v obraz): Ná, ti se pa obesi na to vrv, ki je bila namenjena kovaču — in bodi preklet!

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal Ivan Trdina.

32. Zaklad.

Bajko o zakladu je povedala Kolenčeva Jera sebenjici naši, Rezi, ki se ji je morala zareči in dati rokó, da je ne bo pravila nikoli meni ali ženi moji. Reza je jeden dan srečno premagovala prirojeno slabost in je molčala. Drugo jutro pa jo je nadlegoval srbeči jeziček tako neprenosno, da je morala priti že ob šestih v kuhinjo h gospodinji, pripravljajoči nam zajutrek, in ji priobčiti to-le precēj čudno, ali vsaj záme jako zanimljivo pripovedko.

V novomeško okolico se je priselil pred kakimi osemnajstimi leti neki Gorenjec srednje dôbe, ki je služil prej mnogolet za učenika na Hrvaškem. Radi tega zvali so ga ljudje Hrovata, dasi je bil kranjskega rodú. Živel je ta človek nekako po svoje, kakor nobeden. Po zimi in sploh ob grdem vremeni je čepel po cele tedne domá pri bukvah, da se ni genil iz hiše. Kadar se je uvedrilo, pa ga nobena sila ne bi bila mogla zadržati v stanovanji. Hodil, kolovrátil in iztikal je take lepe dni po vsem Dolenjskem od jednega konca do družega; krepila, zabave in počitka si je iskal v bornih krčmah in vinskih bramih. Če prav je bil po stanu svojem gospod, ni se hotel nič družiti z gosposkim svetom. Tem rajši pa se je pomenkoval in dobrovóljil s kmeti in to ne le z gospodarji, ampak tudi s posli njihovimi, z rokodelci, najemniki, pa-

stirji in celó z berači in otroki. Slušaje pogovore in pesmi njihove imel je vedno pred seboj majhno knjižico, v katero si je nekaj zapisoval. Nihče ni zvedel, kaj si je beležil vánjo in čemu jo rabi. Ko je poskusil in spoznal natanko vse krčme šest ur na okoli, ostajal je največkrat pri Permanu za Krko, kjer so točili zmerom izvrstnega trškogorca, ob enem pa stregli ljudem tudi s slovečimi krškimi raki, z ocvrtimi piščanci in mastnimi klobasami. Hrovatu ni bilo toliko za dobro jed in pijačo kolikor za prijetno družino. Pri Permanu so se zbirali najbolj taki veseljaki, ki so mu bili po volji. Sedel je pri njih po celo popoldne ter se smijal njih burkam in črčkal vmes po drobni svoji knjižici. Tudi s krčmarjem sta se kmalu prav dobro sprijaznila in malone pobratila. Permanu, ki je bil ponosen kmet stare korenine, priljubil se je Hrovat že zato, ker je hvalil in povzdigoval poljedelca visoko nad vse druge stanove in grajal z ostrimi besedami tisto gospodo, ki zaničuje preprostega orátarja in ga zatira in mrevari, kakor da bi bil črna živina, ne pa človek in kristjan. Če je količkaj utegnil, stopil je k njegovi mizi, da sta se pomenila kaj o sedanjih hudih stiskah in nadlogah in o nekdanjih dobrih časih, ko je bil mernik pšenice po štiri dvajsetice, vedro najboljšega grčevca z dvema bokaloma namečka pa po dva goldinarja. Jednoč pa Permana ne vem zakaj ni mikalo govoriti ni o sedanjosti ni o preteklosti, prišlo mu je na misel nekaj novega. Dejal je dobrovoljno: „Gospod Hrovat! Jaz Vas ne bom prosil, da bi mi razodeli, kaj si zapazujete tako pridno na papir. Ali kaj rad bi védel, če ste že slišali kje in si začrkali v bukvice tako umetnost ali takov zagovor, ki obogati človeka brez velikih in dolgih trudov, ne da bi moral za to žaliti Bogá in napraviti neumrlo dušo svojo. Tak zapisek bi jaz potreboval in dal bi Vam zánj iz srca rad vse, kar koli bi zahtevali. Ali ga imate?“ — Hrovat se zasmeje: „Za druge ne, Vam, ki ste mi prav prijatelj, preberem pa ga, kadar le hočete. Ogrenili boste po napotku mojem silen zaklad, ki Vas bo oprostil vseh skrbij za življenje, toda morali si ga boste najprej zaslužiti in storiti sploh natanko vse, kar bom zapovedal. Povračila pa ne maram družega, nego da bom popil vselej, kadar pridem k Vam, dve ali tri mérice zastonj. Ta nagrada Vas ne bo dosti bolela, meni pa bo veliko zalegla, kajti dobivam jako borno pokojnino.“ Starec se je tako obveselil teh besed, da je nehoté zaukal, kar mu se ni primerilo že več nego trideset let. Hrovat mu je mignil, da sta šla na drugi konec hiše. Tamo sta se zaklenila v hram, da bi ju nihče ne slišal. Perman je zvedel od Gorenjca vse dolžnosti, katere mu je izpolniti, da dobí zakopane denarje. Obljubil je pokorščino in se začel pripravljati

brez oklevanja na skrivnostno delo. Prinesel je na pòd več otepov ter jih razvezal in se jel postavljati na glavo, da bi se prevrnil štučokračo. Trebalo mu se je mnogo vaditi in uriti, da so se mu okorni udje zopet udali in se obračali po njegovi volji. Za mladih let se je dostikrat zabavljaj in bahal s to igro, ali zdaj mu se dolgo nikakor ni hotela posrečiti. Stare kosti so mu strašno hrščale in pokale, ko jih je dvigal in silil kvišku, izpodletelo mu je gotovo stokrat, predno se je prevrnil štučokračo. Ali z marljivimi vajami in stanovitnostjo je naposled premagal vse zapreke in se postavil na glavo zopet tako zlahkoma kakor nekdaj v petnajstem letu svojem. Ljudje, ki so ga videli, da se prevrača tako napórno in neutrudno po slami, mislili so, da mu se je zmešala pamet in so ga na vse pretege osmehovali, dražili in obirali. On se ni nič jezil nánje, nego jim je odgovarjal mirno: „Zdaj se smejete vi, o božiči se bom smijal pa jaz.“ Ko je nastopil adventni čas, šel je Perman vsak dan k trem sv. mašam in postne dni ni užival ničesa razven suhega kruha in vode. Hrovat mu je bil tudi ukazal, da mora ob adventu premagati samega sebe, to je, pravično svojo jezo. V Novem Mestu je živel takrat peklenško hudoben jezičnik, ki je razžalil vsakega človeka brez uzroka in povoda. Domačini so mu dali priimek Rosín, menda zato, ker je nosil dolge, nečedno razmršene vlasé. Sedé pred hišo svojo je sramotil neprenehoma ljudi, ki so hodili mimo njega, z najgnusnejšimi pridevki, psovkami in očitanki. Radi te surove navade ga je doletela marsikatera gorka pljuska in bätina, kar pa divjaka ni nič izpametovalo nego ga le še bolj razjarilo in razkačilo. Hrovat je velel Permanu, da mora iti mimo Rosína desetkrat zaporedoma ali ga ne sme niti zmerjati niti udariti. Možu se je zdela ta potrpežljivost tako težka in mučna, da je vzel s sabo sinú svojega za pomočnika. Komaj ga je Rosín ugledal, začel ga je pikati radi vlás, katere mu je bila starost že močno pobelila. Zadril se je zlobno: „Perman ne kósi za mizo nego v svinjaku. Srebal je s prasci iz korita mleko, pa so ga obrizgali tako grdo, da mu je vsa glava bela, ha, ha, ha!“ Perman se je smijal ti neumni in neslani zabavlji in šel dalje. Ko se je obrnil, lotil se je klepetáč platnenih in že precéj ponošenih njegovih hlač. Kričal je glasno, da se je čulo na konec ulic: „Poglejte no Permana, kako po praznično se je danes našopiril. Hlače so mu prišle gotovo z Dunaja. V našem mestu ne prodajajo takega dragega blagá. Vatel ga stoji ne mara dva groša ali pa še več.“ Tudi to roganje je poslušal Perman brez velike nejevolje. Ko je prišel do Rosína v tretje, zarohnel je lopov: „Perman! ne drži se tako po konci, sàj te poznamo, kdo si. Nekaj denarja si si res nabral, ali vsak krajcar, ki ga imaš, pridobljen

je s sleparstvom.“ Te besede so Permana že silno ugrele ali se je pre-mogel in molče korakal dalje. Rosin ga je potem dražil še z mnogimi drugimi prisékljaji in lažmi, ki so bile jedna grja od druge. Pošteno ženo imenoval mu je očitno prešestnico, blagega ranjkega očeta — cigana in rokovnjača, preljubo mater pa vlačugo, tatíco in pijanko. Perman je čutil, da ga bo srd skoro premagal, zato reče sinu, naj mu zaveže usta in roke. Na tak način je šel srečno vseh deset potov mimo novomeškega gada, ne da bi mu bil pokazal le z najmanjšim znamenjem notranjo jezo. Ko je izkušnjo prebil, tožil je z dovoljenjem Hrovatovim nesram-nega Rosína c. sodišču, ki mu je naložilo za dolgi jezik petdeset gol-dinarjev globe. Perman je dejal, predno je legel kvaterno sredo zvečer v posteljo, pod vzglavje v štiri peresca deteljo. V sanjah je po-toval v Gorjance in videl jedno uro od Šmihela v ruperški hosti ve-liko luč. Med sedmemi mladimi gabri je gorel s svetlim belim in ru-menim plamenom zaželeni zaklad. Nad njim je rasla tanka smrečica. Ta kraj je Perman poznal, kajti je visela čez cesto debela bukev, za katero se je z oskrbnikom že večkrat pogajal, da bi jo kupil. Vzbu-divši se vstane, dasi je bilo še jako rano. Žena ga vpraša, kamo se mu muči, on pa ji ne odgovori ničesa, nego se napoti molče proti Gorjancem tja, kjer je gorel po noči zaklad. Srečali in obgovorili so ga na potu mnogi znanci in neznanci, on pa jim ni odgoovril ni besedice, po ukazu Hrovatovem moral je molčati. Prišedši do bukve, ki se je nagibala čez cesto, obrne se na levo in skoro najde sedem gabričev in med njimi tanko smrečico. Okoli nje so se poznala v snegu konjska kopita. Ta kopita so pomenila, da treba odpeljati zaklad s konji. Ker pa vsaka živina, ki je vozila zaklad, v treh dneh pogine, šel si je Perman kupovat starih, mršavih kónj, katerih ne bi bilo dosti škoda, če mu poerkajo. Jednega je dobil pri káčinskem ko-njederci, družega pri ciganih v bližnjem Žabjeku. Za oba je dal pet-najst goldinarjev. Ljudje so mu se silno čudili, smijali in ga povpra-ševali, čemu si je kupil malopridni kljusi? Ker je majal le z ramama, odgovoril pa ni ničesa, obsodili so ga vsi, da je zblaznel in morebiti tudi onémel. O mraku mu se jezik zopet razveže in skoro je dokazal ženi in znancem z modrim pomenkom in bistrournimi šalami, da ni izgubil ni pameti ni besede. Zdaj si je moral omisliti še tri druge po-glavitne reči, brez katerih ne bi bil mogel nikoli dvigniti iz zemlje za-klada. Trebalo mu je kupiti trak od trgovca, ki ni še nikogar osleparil, polič vina od krčmarja, ki ni mešal pijače svoje nikdar z vodó in par copát od kuharice, ki je dopolnila že štirideset let in si ohranila v vseh rečeh poštenje svoje brez pege in oskrumbe. Perman je dejal:

„Jaz mislim, da bi se vestnih trgovcev dobilo dovolj v domovini naši, ali meni je znan samó jeden. Vsi drugi so me kolikor toliko varali in skubli, jedini gospod Oblak ostal je vedno resničen v vseh besedah in pravičen v vseh delih svojih. Naredila sva že dostikrat kako malo trgovino in pustila marsikak krajcar jaz pri njem in on pri meni. O vsaki priliki pa sem ga spoznal, da je on mož in poštenjak, kateremu ni človeška ni peklenska hudobnost ne more vzeti ali utajiti teh dveh častnih in svetih imen. Zánj bi prisegel lahko z mirno vestjo, da ima čiste roke pred ljudmi in čisto dušo pred Bogom. Moško in zastavno se je ponašal v vseh zgodah in nezgodah življenja svojega. Mnogi in premnogi mestni gospodje so se vrtili ob volitvah semtertja kakor petelin na strehi, junaka gospoda Oblaka pa nobena grožnja, nobena izkušnja, nobena izguba in škoda ni mogla omajati ni za trenutek v dolgi in težavni borbi za slovenski rod in zatirane pravice naše.“ Permanu po takem ni bila sila iskati zdušnega trgovca; šel je naravnost h gospodu Oblaku. Dal si je odrezati dva sežnja najmočnejšega traku. Gospod Oblak mu je précej in prav prijazno postregel, skrivaj pa se je moral vendar le muzati, da dohaja po tako žensko blagó gospodar, ne pa gospodinja. Teže je bilo najti krčmarja, ki ne zaliva vina svojega z vodó. Zaman je povpraševal po njem po vsem obližji in tudi v mestu in pred mestom. Tretji dan pridejo k njemu isto uro berač, bábica in tercijalca in vsi trije mu zatrdijo, da se dobi vino brez krsta samó pri Jeričku v Dólenji Straži. Perman jim je verjel, ker je védel že zdavnaj, da na Dolenjskem poznajo vina najboljše berači, bábice in tercijalke. Napotil se je torej k Jeričku, popil pri njem merico, polič pa ga vzel s sabo domóv. Najteže pa je bilo zaslediti tako kuharico, ki je ostala v vseh rečeh nepokvarjena in deviška do štiridesetega leta svojega. Perman je najel dvanajst starih, izkušenih žen, da so je šle iskat. Prehodile so brez vspeha sedem župnij in sedeminšedemdeset vasij. Napósled so jo našle pod Gorjanci v nizki Žukovi kočici. Žukova hči je kuhala mnogo let ljubljanskim bogoslovcem in duhovnikom. Od tod dobila je ime „Ljubljanka“, dasi je služila tudi pri dolenjski in hrvaški gospódi. Znala je pripraviti vsako jed ukusno in slastno, da je slovela malo ne za najboljšo domačo kuharico. Ko si je privarovala toliko novcev, da se je preskrbela za stara leta, vrnila se je k očetu — takó ponižna, blaga, pobožna in nedolžna, kakor je šla z doma. Perman dene pod pázuho dežnik in gre k nji. Prosi jo, da bi mu prodala stare svoje copáte, rad bo dal zánje, kolikor bo zahtevala. Ona mu se nasmeje na vse grlo. Mislija je, da je starec pijan ali pa, da se mu blede. Rekla mu je, da copáte njene niso na prádj. Prosi jo, da bi mu jih vsaj pokazala. Storila mu je to

drage volje. On copáte natanko izmeri in velí: „Z Bogom!“ Cez nekoliko ur se vrne z novimi copátami in začne nagovarjati „Ljubljánčanko,“ da bi jih zamenila za stare. Dekle se je branilo, dokler se ne oglasi nje oče: „Ne bodi neumna, daj jih, tako dobro nisi še nikoli beretala.“ Zdaj se Permanu želja izpolni, ponosno je korakal s kuharičinimi copátami nazaj proti domu. S tem kupom so bile vse potrebne priprave dogotovljene. Zadnje dni pred Božičem je Perman še veliko več molil in se postil nego prve adventne tedne. Sveti večer napregel je kljusi svoji in se napotil po zaklad. Šel je še za dné. Na tem potu so ga strašile grde prikazni, ali se jih ni bal, ker je imel s sabo v štiri peresca deteljo. Ozrši se je videl hišo svojo vso v dimu in plamenu. Brž prenese deteljo iz levega žepa v desni in zdajci se uveri, da je grozni požar prazna prevara. Kadilo se je res, ali od megle, dvigujoče se iz bližnje Krke. Skoro zagleda pod Sovanovo hosto cigane, ki so vrgli na tla ženo njegovo in jo začeli klati! On dene deteljo zopet v desni žep in pokaže mu se resnica. Ciganje so klali o v c o, ne pa žene njegove. Nekoliko dalje priplava po vodi sin njegov, ves krvav in razmesárjen. Perman se strese od groze, ali preloživši deteljo v levi žep moral se je smijati, kajti po Krki ni plul sin njegov, nego debel hlod, ki ga je vzela povódenj morda pri kaki pili. Takih strašil srečevalo ga je še mnogo, ali vselej jih je pregnala čarobna detelja, ko jo je vteknil iz jednega žepa v drugi. Najhujša so prežala nánj v obližji zaklada. Po tleh so se zvijale kače in se vspenjale proti njemu, obsipali so ga velikanski škorpijoni in še druga grda golazen, zabadáje vánj strupena svoja žela. Za gabrom pa je stal sam peklenski vrag in vihtil nad njim sekiro, da bi mu razčesnil glavo. Permana niso plašile čisto nič te pošasti, ker mu je razodela detelja, da se gibljejo po tleh od vetra mesto kač suhe vejice, mesto škorpijonov in druge golazni pa velo listje, ki je popadalo s hoste. Izginil je na tak način tudi Hudo-bec, mesto njega je štrlelo staro drevó, katero je ožgala in razgrebla po leti ognjena strela. Perman je došel k zakladu že ob desetih. Ob najstih so jeli denarji goreti s tako svetlim, belim in rumenim plamenom, da mu ni bilo treba nič prižigati svetilnice, katero je pripeljal s sabo. Zaklad je začel ogrébat ob tri četrti na dvanajst. Moral je hiteti, kajti précej po polnoči bi se bili pogreznili novci sedemdeset sežnjevo globoko, da bi jih ne bil nikoli videl. Najprej izruje mlado smrečico; kraj, kjer je rasla, pa lepo zravna in potlači. Na to prst se postavi trikrat na glavo in prevrne štučo-kračo. S tem pečatom je bil nekdaž zaklad položen in zaklenjen v zemljo in samó z njim se je mogel zopet odkleniti in dvigniti nazaj iz zemlje. Kdor ne pozná ali ne

pogodi pravega pečata, ne polasti se nikoli nobenega podzemeljskega zaklada. Ta nevednost je poglavitni vzrok, da dobe ljudje tako poredkoma zakopane novce, dasi se jih nahaja pod zemljo vse polno še od starih poganskih časov. Perman polije ves prostor med gabri z Jeričkovim vinom, sezuje svoje čevlje, obuje stare copáte Žuvkove Ljubljančanke in začne kopati. Zemljo je bil pokril že jeseni debel sneg, ki jo je grel, da ni skoro nič zmrznila. Komaj je mahnil z ravnico kakih desetkrat, privrpal je do prve posode in čez nekoliko trenutkov mu je ležal ves neizmerni zaklad pred strmečimi očmi. V treh železnih loncih lesketale so se sreberne šestice, tri velike brente napolnjene so bile do vrha s šmarnimi tolarji, v treh dolgih mošnah pa so se skrivali debeli, rumeni zlati! Perman izvadi iz žepa Oblakov trak, ki ga dene v več gubá in priveže za brento. Brez silnega truda jo dvigne in potegne iz jame. Isto tako ogrene srečno drugi dve brenti in vse tri mošne in lonce. Poklekivši na trda tla odmoli angeljsko češčenje: potem pa prenese zaklad na voz ter ga pokrije z mahom, bršlinom in vejami. Slaba konja nista vlekla zlahkoma težkih denarjev. Perman je moral krepko potiskati in jima pomagati; voz mu se je ustavljal na vsakem klančku, ob vsakem, le količkaj debelem kameni. Pozneje je zatrdil dostikrat, da se toliko, kakor to noč ni potil in mučil, še nikoli v vsem življenji svojem. Zaklad je pripeljal domov jedno uro pred dnem, truden in zdelan, da je komaj dihal in gibal. Vendar se je premagal, šel v cerkev in bil pri treh mašah, kakor je v ta veliki praznik po vsem katoliškem svetu navada. Prišedši od službe božje je legel in spal brez presledka do drugega dne. Zdaj je izpolnil pošteno tudi zadnje povelje Hrovatovo. Jedno tretjino zaklada je razdelil med uboge svoje rojake, drugo tretjino daroval je cerkvam za pobožne namene, záse je pridržal samó jedno brento tolarjev, jedno mošno zlatov in jeden lonec šestic. Takrat je hodilo več let prav malo beračev po naših krajih in nikoli se ni slišalo, da bi kmetje naši stradali zaradi slabih létin in da bi bili prodali komu zemljišče zaradi neplačanih davkov. Siromaki niso trpeli nobene sile, ker so jim pomagali Permanovi denarji. Ko so se jele povsod popravljati cerkve, nekatere pa celó znova zidati in so se izkušale župnije jedna z drugo, katera si bo omislila večje zvonove in orglje, lepše oltarje in dragocenejšo cerkveno in mašno opravo, povpraševali so se ljudje v čudu, od kod bi bilo prišlo na jeden mah toliko novcev v borno našo pokrajino. Le malokdo je védel, da se pospešuje in povečuje na tak primeren način čast božja s Permanovimi rumenjaki in srebernjaki. Ali tudi njemu je ostalo še dovolj, da bi bil živel lahko prav udobno in po gosposko. Skromni in neraz-

vajeni mož pa ni hotel izpremeniti skoraj nič prostih svojih šeg in običajev. Če je kamo popotoval, šel je najrajši peš in je trošil jako malo na jed in pijačo. Na takem potu se je bil jednoč prehladil in ujel pljučnico, ki ga je čez nekoliko tednov zadušila in zagrebla. Zaklad je volil na smrtni postelji ženi svoji. Dokler je živel, godilo se je Hrovatu pri njem jako povoljno. Hvaležni krčmar mu je stregel brez plače z vsako dobroto, ki jo je premogla hiša. Po Permanovi smrti pa je dejal upokojeni učenik: „Ali bi bilo neumno, da bi uživali drugi denarje, ki so prišli na dan po mojih napotkih, jaz pa bi pobiral le drobtine, ki padajo z bogate njihove mize!“ Čakal je pol leta, potem pa je rekel Permanovi vdovi: „Vzemiva se!“ Ona se ni branila in naredila sta poroko. Preselila sta se v mesto, kjer sta si kupila dve majhni ali lični hišici. Plačala sta ji s samimi šestnicami in morda se jima s tem lonec ni še izpraznil popolnoma. Zdaj živita prijetno, veselo in brez skrbi kakor ptica pod nebom. Vsako leto gresta popotovat, da vidita imenitnosti in lepote tega svetá. Hodila sta po sveti gori Kalvariji, ki se nahaja pod zemljo tamo nekje med Ljubljano in Trstom; vozila sta se po železnici skozi prevrtane hribe in čez podzidane železne mostove, ki se razpenjajo nad globokimi dolinami; ogledovala sta na Dunaji cesarjevo stanovanje in cerkve in zvonike, ki so izrezljani in izstrugani od najtršega kamena; stala in molila sta na tistem mostu, s katerega je dal hudobni kralj vreči v yodo sv. Janeza Nepomuka. Za take zabave treba je imeti veliko, veliko denarja. Jaz sem romala samó do Brezja, pa sem zapravila za vožnjo in hrano celih sedem goldinarjev in tri groše. Do Dunaja pa je gotovo stokrat dalje nego do Brezja. Kdor hoče iti tja, mora nesti s sabo tisočák, drugače utegnilo bi se mu primeriti, da bi ga slekli in odterali domóv po žandarjih. Ali njima dvema ni se bati te sramote: brenta in mošna ne bosta se jima posušili, če bi se odvezla tudi vsak mesec na Dunaj.

Sebenjica Reza je vprašala Jero, zakaj ne sme povedati te povesti ni meni, ni ženi moji. Jera se je pritisnila k nji in ji zašepetala na uho: „Viž, za to, ker sta si ta Hrovat, o katerem sem ti pravila, in sedanji moj gospodar Janez v žlahti in podobna ne le kakor bratratu, ampak prav tako, kakor jaz in — Kolenčeva Jera, ha, ha, ha!“

Slovenski svetec in učitelj.

Zgodovinski roman.

Spisal Josip Jurčič.

XV.

Sv. Metod in Svetopolk v Ptui.

viharnimi pozdravi in srčnimi priglasji je narod v Ptui vsprejel Metoda, na strani Svetopolkovi jahajočega na dolgogrivem belci učence svoje svečenike in množino družega spremstva imajočega za seboj. Ne le, da je narod svojega učitelja že od prej poznal in ga ni mogel pozabiti, zdelo se je, kakor bi tisti čudoviti instinkt navduševal slovensko ljudstvo za svetega svojega učitelja in duhovnega otca, s katerim vidimo, da Bog večkrat obdaruje mlade, neizkušene, po usodi tepene, zatirane narode, da prav znajo ločiti, kdo mu želi blago in dobro, kdo ga prav uči, kdo ga hoče pravim pôtém voditi do boljše bodočnosti, če prav morda daljne, ne še vidne, negotove bodočnosti. V prvih vrstah gledalcev so verni kristijanje padali na kolena, da bi deležni bili blagoslova, ki ga je Metod dajal s prijaznim obrazom narodu odzdravljaje na desno in levo, pogani in óni, ki so bili le krščeni ali malo poučeni, oprijemali so se drevja, plotóv, lezli ob hišah, da bi tudi videli čudotvorca, v katerega uk so tako rekoč že verovali, predno so ga poznali, samó ko so učitelja videli. Matere so vzdigovale deteta in jim kazale moža božjega, osorni in trdi možje so čutili v sebi neko nenavadno ponižnost in mehkost, ko so ga gledali v lice, a razposajena in tresopéta sicer mladina je morala nehoté imeti resno lice in umolkneti z veselo ali obádnó šalo.

Poleg Metodove in Svetopolkove slave pak je bil na okoli daleč raznesen tudi kneza Bratislava izrecen ukaz po zádrugah, ki je pozival zlasti vojne može, naj pridejo te dni v Ptuj klanjat se imenitnima gostoma in ja čestít. In od sêla do sêla je tekél glas: pojdimó gledat in čestít svetega moža in tistega vojvodo silnega.

Metod reče Svetopolku:

„Vidiš li, knez moj, kako je ta naš narod hvaležen za to, kar se mu dobrega storí, hvaležen nam za besedo božjo, ki smo mu jo prinesli in za tvoje trude v krepkih bojih za svobodo in neodvisnost njegovo. Glej ta lica, z njih se číta ljubezen in spoštovanje, in večjega darú človek od človeka ne more iskati. Sicer možu ne pristaja samó hvaležnosti in nagrade iskati od ljudij, kadar ide na delo za blagost svo-

jega bližnjega; dobro in blago delati treba zaradi dobrega in blazega — ali, zato, ker je to volja in zapoved Najvišjega. A dobro dé človeku, delo je lažje, trud manjši, prebite težavnosti imajo lepši spomin, če človek vidi priznanje za svoje trujenje med onimi, katerim na korist je namenjeno. Vrl narod je naš in duša mu je še nepokvarjena.“

„Vrl narod,“ odgovori Svetopolk in nekako zaničljivo zasukne velike ustnice ter z glavo in visocim vranjim perjem na čeladi ponosno nazaj omahne, „vrl narod, ali jaz ga imam najrajši, kadar je pokoren, da stori, kar se mu ukazuje, se posebno pak, da ne beži, kadar se je treba bít in boriti.“

„Pokorščina je lepa in krščanska čednost, kjer je na mestu; tudi hrabrost in vojevitost je narodu na čast in korist v pravičnih vojnah za brambo svojega in zaščit resnice. Ali namen človekov hrabrost in vojevitost ni, ker kadar bode Krišček sveti nauk prešinil vse narode, vojevitosti treba ne bode, kajti živel bode sosed s sosedom po nauku: ljubite se med seboj, in vojske ne bode. Kdaj pride ta čas in ali ga je Bog namenil človeškemu rodu na tem svetu, to seveda ve le on sam.“

Svetopolk pogladi svojo veliko črno brado, nasmehne se in zopet uprè roko ob močno svoje na konji viseče stegno rekoč:

„Vém, da tako učite in verjamem, da je res, ali zdi se mi, da bode potlej grozno dolg čas na svetu. Nič boja, nič orožja, to bi ne bilo záme.“

Zemižizen, Svetopolkov pobratim, jahal je za njim poleg Braslava. Ko je slišal, kako nekrščanski njegov pobrat govori z Metodom, bal se je škode, ker poznal je Svetopolka, da je svojeglav in da bi še dalje v protivji zapel pogovor o stvári, ki ni bila za njegov razum. Hitro torej Zemižizen v poseže razgovor, da bi misli Svetopolkove in Metodove obrnil drugam:

„Poglej, Svetopolk, tù stojé Braslavlji voji.“

Zemižizen je s temi besedami kazal na oborožene može in bojne junake, ki so po mestu stali v gostih tolpah, proti ulicam nagnetení, koder so imeli slavni gostje z družino priti do cerkve. Ta vojska ni bila nì jednako oblečena, niti jednako oborožena, niti ne sestavljena od same dorasle mladine. Poleg črnega kopja z dvobrušno jekleno iglo na konci, molela je drugod pisano pobarvana, drugi so imeli le kije in nože, tretji nemške meče. Poleg kosmatoobraznih otcov so stali golobradi sinovje, ki so pa v sebi čutili že zmožnosti za velika hrabrodejstva in junaštva, kakor se jim je videlo z lica. Največ so bili močni, veliki ljudje, slovenski tipi z obrazi širokimi in širokopleči, krepke rasti, trdne stavbe kostij in vendar imajoči neko mehkoost v očeh in licih. Vsi so

gledali velikana Svetopolka, čudovali se njegovemu z zlatom okovanemu orožju, strmeli, kako more človek biti tako močan, in drug družemu kazali to in óno na njem. Svetopolk je ta del gledalcev z večjim zanimanjem opazoval nego drugi mešani narod prej in z velicih rudečkastih očij in izpod do ušes dolgih brk mu je izginil prejšnji izraz prezirnosti. Mnogi obrazi so se mu zdeli znani, ker se jih je spominjal, da so bili ž njim vred v spremstvu Vilhelmove in Engiskalkove vojske, katero so mu potlej pomagali uničiti pri Velegradu. Katere je poznal, tistim je prikimoval prijazno in navdušeno so mu zdravje priklicavali. Katerih pa se ni imen domislil, povpraševal je Bratislava, ali ker ta svojih ljudij ni mnogo poznal, priskočil je njega in prej že Kocljev vojevod Motižir na pomoč, on pak je poznal skoro vse ljudi.

„Ta je Lis tù z bližnje Črne gore, i on je bil z nami, star je, ali udarjati zna za dva mlada. Ranjen je bil pri Velegradu.“

Svetopolk pogleda starega našega dolgina, pripovedovalca pri ognji, kateri je v prvi vrsti stal zdaj tikoma poleg Svetopolkovega konja, pred seboj držeč ónega malega dečka, ki je pri peki ovnovi vrtil leseni raženj, in vpraša starca:

„Lis, Lis, kako si, junačina vrli? Je li ta dečko tvoj sin?“

„Vnuk, vnuk!“ odgovori Lis s sijajočim obrazom in slavni knez je bil odjahal mimo njega.

„Lisa je ogovoril, Lisa s Črne gore je ogovoril!“ tako so govorili možje okoli in okoli in ta glas je šel od moža do moža, od tolpe do tolpe po vsem trgu.

Staremu Lisu pak je rosa pala na oči, da so se mu svetile mokre od samega veselja; to je bil njegov najlepši trenutek, tako srečen še ni bil nikoli.

„Dede, oj, dede, po meni je vprašal, ne li?“ Tako reče dečko Vidko, ražnjavrtitelj, in uprè črne oči v deda Lisa.

Stari se ozrè na dečka, gleda ga nekaj časa, kakor bi ga ne poznal, potem ga brzo obide čudna misel, katero hipoma zvrši. Z obema rokama stari Lis popade svojega vnuka Vidka za ušesa in ga potrese na vso moč, jedenkrat, dvakrat, trikrat. Dečka zaboli, da se mu zdi devet solnec pred očmi in kakor psiček, ki je poleno dobil zalučeno v stegno, malček z obema rokama oprime starega deda zli roki in v bolesi kriči: „Aj-aj! aj-aj!“ Starec izpusti vnuka. Vidko pokrije rudeča in pekoča svoja ušesa z rokami, plaka na ves glas in prestrašen gleda deda Lisa, kakor bi se mu zdelo, da je prišel z uma. Ded je Vidka imel tako rad, da ga je jemal povsod s seboj, nikdar mu ni rekel žal-besede, nikar da bi ga bil tepel ali lasal ali uhljal. „Bolelo, bolelo li?“ vpraša ded

Lis vnuka, a ko ga ta le strahoma gleda in joka, reče stari mož: „Prav je, da te boli, da čutiš, Vidko; ali nič ne plakaj, jaz te imam rad; samó, da nikdar ne pozabiš, da za večno pomniš, kdaj je slavni Svetopolk po tebi vprašal, moral sem te potresti za ušesa. Zdaj bodeš védel, kdaj je junak Svetopolk vprašal, čegav si, za nobenega, samó za tebe.“

Dečko neha plakati, ko čuje, da ni bilo zlo namišljeno od deda, vendar bi bil v tem hipu najbrž rajši bežal, nego da bi bil Svetopolk še v drugič prišel deda Lisa ogovarjat zaradi njega.

A ni se bilo bati. Svetopolk in njegovo spremstvo je bilo že odšlo, narod je napolnil vse ulice, po katerih je bil prej prostor po sredi za sprevod, in vsa množica se je izkušala valiti dalje proti cerkvi, kamor so šli velikaši in za njimi s svojim piskom in goslarjenjem zlasti od mladine občudovani umetni godci Dudlebi.

V cerkvi in pred cerkvijo so se bili zbrali v Ptuji naseljeni Nemci pod vodstvom grofa Gozvin in nadsvečenika Rihbalda. Tukaj v velikem zidanem svetišči so Nemci najbolj brez opasnosti čutili se pred veliko množico slovenskega naroda, ki se je bil v mesto natekel, zlasti pa se jim je najvredneje zdelo, da tukaj, v velikanskem svojem zidanji vsprejmó z navidezno prijaznostjo in modro previdnostjo vélika dva slovenska mogotca, katera bi bili vsekako najrajši v temnice svoje oddaljene domovine poslali ali kar naravnost iz tega svetá. Cerkev je bila namreč delo njih truda. Frankovski zidarji so jo postavili in solnograški škof Teotmar jo je sam bil prišel posvetiti jedva dva meseca poprej. Zarad tega je grof Gozvin z dozidanjem svetega hrama še posebno hitel, da je mogel načelnik bavarske cerkve, Teotmar, blagosloviti ga, predno so bili Nemci od papeža in Svetopolkovih prisiljeni izpustiti Metoda, metropolita Panonije, tako da je ta našel pred novo cerkvijo že od družega, kateri si je metropolske pravice prisvajal, nastavljenega župnika, tožitelja svojega pred zborom nemških duhovnikov.

Število nemških naseljencev pred cerkvenimi vrati in v cerkvi zbranih je bilo majheno v primeri z veliko množico Slovencev, ki so bili okoli in okoli njih na nogah. Nemci, na čelu jim grof Gozvin, bili so od nog do glave v orožji in resno so molčali. Ni jim bilo neznano razmerje; znali so, da so bile njih vojske od Slovenov zaporedoma tepene, da se je naredil v Forchheimu mir, ki je Slovenom zagotavljal popolno svobodo, tudi ónim Slovenom, katere so oní dozdej radi smatrali za svoje podložnike, katerim so postavljali ali potrjevali kneze in tem knezom nosili ukaze, narodu véro narekovali in merili dánj. In zdaj so bili kakor mala tolpa mož, vojni hlapci Gozvinovi, trgovci, obrtniki, cerkveni slugi, ali vsi vojniki. Mnogo njih tovarišev je bilo

zapustilo ta zdaj opasni kraj. Mala hrabra četa ostalih v sredi sovražnikov bila je odrezana od svojcev, čakajoča usode negotove. Kajti znali so Nemci, da je treba v razburjeno množico, ki jih obkolja, vreči le iskro in srd naroda proti dozdej gospodoželnim tujcem, bi se bil brzo vnel, a rešenja potem ni bilo niti v največji hrabrosti. Naturni razum jih je učil, da je zdaj z njimi in njih vladajočim vplivom takó, kakor je vsem veliteljem, ki se ne opirajo na narod sam, ampak imajo zaslombo samo od zunaj: kadar ta zaslomba nima veljave več, izgine tudi ves njihov vpliv na narod, in oni sami radi padejo. A Nemci so pa tudi znali, da je Sloven mehak mož, dobrodušina, rad pozabljač tudi krivico; zato so sklenili svojo nprav izpremeniti, v ovčji koži kazati se, dokler je sila, ponižno se ukloniti in kazati se pokorne in ničesa zahtevajoče.

Med Nemci najpogumnejši je bil njih duhovnik Rihbald. On je tudi znal zadržavati in v vstrajnosti bodriti svoje rojake, kar jih je še v Ptuj okoli njega ostalo bilo in ne hotelo bežati pred novimi izpremembami zaradi slovenskih zmag. On je prerokoval, da to ne more dolgo biti, da bi Sloven ohranil svobodo, zložen bil in brez vrhovnega gospodstva nemškega živel. Počakati je treba, menil je, ne bati se, trdovratno obdržati svoje mesto v sredi med Slovenci in ob pravem času domačinom zopet vzeti vajeti iz rok. Rihbald je stal tedaj v cerkvenem svojem ornatu s svojim podsvečenikom, z grofom Gozvinom, in z drugimi nemškimi naseljenci na cerkvenem pragu, da bi pozdravil Metoda in Svetopolka; blede je bil v obraz, ali strast je živo gorela v nemškem duhovniku, strast za širjenje vpliva in mogotstva svojega roda in jezika med drugorodce, in taka strast je moč.

S svojim sokoljim očesom je Svetopolk že od daleč spoznal Rihbalda. Metod je baš lezel s konja pred obširnimi praznimi predcerkvenim prostorom, da bi šel peš v novi hram božji; ta vzgled so posnemali i drugi in razjahali: Braslav in vojvoda njegov Motižir, Metodova učenca Gorázd in Vihing, ki ja je s seboj privedel iz nemškega zavora, oba svečenika, Naum in Klemen, ki sta bila s Svetopolkom prišla učitelju naproti, Vitoglav, ljubljanski knez, ki je Metoda spremljal do Ptuja, in več družih slovenskih boljarjev, kateri so ali iz svobodne volje ali vabljeni na konjih prijezdili ta dan v mesto.

Svetopolk reče Metodu:

„Slišiš, li, oče, glej! Ni li človek pred cerkvenim pragom, oni v oltarnem oblačilu, suhokostni dolgin, oni in isti mož, ki je tebe v Solnogradu na grmado deval s strupenim jezikom? Besi po meni in nezdravja mi, če ni tisti!“

„Je, Rihbald, poslan od solnograških škofov v ta kraj. In óni poleg njega je Gozvin, nemški grof in veljaven mož med svojimi rojaki,“ odgovori Metod mirno.

„To hočemo mi grmado narediti za tega dolgonosca; gotovo mu bode ugajalo tako péči se, kakor je želel, da bi bili tebe pekli Nemci. Ne bi bilo razumno, ako mu ne damo tega, kar je on tebi prosil, pota v nebesa; če pa z grmade zavije v pekel, ne boli mene ni tebe, Nemec je in smrti ti je želel. Kako ga sodimo?“

Metod ga prestrašen pogleda in reče jako odločno:

„Ti si v sveti véri poučen in krščen na ime Jezu Krista, kateri je na križi umirajoč nebeškega očeta prosil za sovražnike svoje, bil tudi njim odrešitelj, ne soditelj. Zakaj torej govoriš neverski, poganski, nekrščanski! Sodba je božja. Zarad tega, kar je storil proti meni, ne dovoljujem, da ga sodiš ti, niti ne kdo drug. Meni, oznanjevalcu Kriščevega nauka, ne pristaja maščevanje. Ljubi svojega bližnjega, ne samó prijatelja nego i sovražnika, to je nauk Kristov.“

Svetopolk se glasno zasmije.

„Nemca ljubiti, ki te hoče ubiti, ako mu ne služiš!“

In še se zasmije velikan Svetopolk, da se mu tresejo silne prsi.

„Res, težka zapoved, ali zato lepa in vzvišena. Samó Bog jo je mogel terjati, od človeka, po sliki svoji ustvarjenega, ki mora truditi se na tem svetu, da postane njemu v dobrem podoben.“

A še se zasmije Svetopolk na debelo s svojim turskim glasom in reče:

„Ne vém, ti, sveti oče in učitelj, ali se mi je sanjalo, ali je res, da tačas ti sam nisi tega ostronosega Nemca nič kaj ljubil, nisi mu lica poljubljal niti ga bratom klical, ko te je pred vsemi obritimi in neobritimi nemškimi duhovniki tožil, da si vrag Bogu in ljudem in da te je treba vreči na gorečo grmado, ker Slovane slovenski učiš? Ni li bilo tedaj, da si od jeze zagorel, kakor bi stal pri razbeljeni péči? Tačas bi ti bil jaz prav rad svoj nož posodil, ker nisi imel orožja.“

Metodovo lice pri tem govorjenji Svetopolkovem za jeden hipec otemni. Res, tačas je bila Metoda samega prijela človeška jeza, ko je slišal, kako nesramno ga dolžé; tačas je bila premagala v Metodu vroča kri nad hladnim duhom. Že tačas si je Metod štel v greh, da ni mogel ohraniti miru, da je v nejevolji vzburl in vskipel in se ne premagal. Zato zdaj odgovori Svetopolku:

„Pravično govoriš, ako me zaslužno ponižuješ z opominom, da sem se tačas tudi jaz nedostojno vedel. Jaz bi se ne bil smel dati strasti in trenutku prevladati, nego mirno odgovarjati in ugovarjati. A ker sem se

bil izpozabil, grešil sem sam, in pokoriti se mi je za to. Nikakor pa iz tega nimam pravice drugič še pozabiti hladnega premisleka in tudi zdaj zavreti zoper osebnega ali stvarnega sovražnika svojega. Jedenkrat storjeni in potem spoznani napaki ima se kristijan drugič izogniti, a ne ponavljati je. Sicer pa je tudi velik razloček med tem, kako smo zdaj, in kako je bilo, ko sem bil jaz v nemški oblasti. Tačas so mogli z menoj storiti, kar bi bili hoteli; zdaj sem med svojimi, tu vlada Sloven spet, hvala Bogu, in Nemci nimajo moči nad menoj, temveč glejte jih, klanjati se nam hoté. Lepše je za nas in vredneje, da pozabimo, kar je bilo in jih pustimo na miru med seboj, dokler so mirni. Dovolj ima slovenska zemlja prostora za nas in za nje, in gostoljubnost so spoštovali že naši slovenski predniki, ki niso poznali še Krista in njega vzvišenega nauka.“

„Tudi jaz sem bil gost pri Nemcih, in ti . . .“

„Znam, kaj misliš in nameravaš reči,“ prestriže Metod Svetopolku besedo. „Pomni pa to, knez: treba je zlasti tebi ta nauk čestokrat imeti pred očmi, ker tebi je od Boga dana oblast nad mnogimi — pomni, da človek ne sme vselej poslušati srca v jezi, nego razum in glavo mora jemati na posvetovanje. Mnogo je že prelite krvi, mnogo beda in nesreče v rodovinah tvoje zemlje zaradi dolge vojske z Nemci. Je li torej treba, da bi čuli zopet o nas, da smo slabo ravnali z ónimi njihovimi rojaki, ki so tu ostali, morda le pokorni drugim ali na našo dobrosrčnost zaupajoči? Naj se ne motijo v ti véri. Verjemi, da s tem se hočemo najlepše maščevati, če jim pokažemo, da mi ne vračamo zlo s hudim.“

„Tudi jaz tako mislim,“ reče ptujski knez Braslav in se rudeč v lice boječe ozrè po Svetopolku. On se je namreč še vedno bal Nemcev. Mislil je: lahko se maščujejo, Velegrad in pomoč je daleč, mi smo sosedje, previdnost je vselej dobra.

Svetopolk zgane z ramo: „Tukaj si ti gospodar in če s teboj vleče še nas sveti oče Metod, moram jaz molčati. Ljubite vi tiste, ki sovražniku delajo pot, jaz ljubim le tacega Nemca, kot je ta naš Vihing, on je naš in ne več nemški. Ni li?“

Močno obradovan se prikloni ogovorjeni Metodov kaplan Vihing, vendar ne reče ničesa, ker ni se mu zdelo primerno s kako besedo izreči, da ni ónih mislij, kakor njegov učitelj in episkop.

V tem so se bili cerkvenim vratom približali.

Nadsvečenik Rihbald stopi korak naprej pred Metoda in ga v latinskem jeziku pozdravlja pred vstopom v hram božji, katerega so dali zidati njegovi cerkveni glavarji v Solnogradu s pomočjo tu navzočnega grofa Gozvina, in njemu, Rihbald, izročili ključe njegove.

„Pax vobiscum, mir z vami!“ odzdravi Metod kratko in korači na čelu svojega spremstva v cerkev.

V tem hipu se zasliši izmed nagnčenega na nizkem cerkvenem obzidji ljudstva glasen vriskajoč klic:

„Strahomer, Strahomer!“

Metodovega mladega duhovnika Gorázda, ki je hodil précej v drugi vrsti za svojim učiteljem z Vibingom, pretrese ta klic kakor strela; hipoma se obrne Gorázd na levo, vidi blizu sebe med ljudstvom mlado lepo žensko, ki zarudela in s strlečimi svetlimi očmi zrè vánj in s prstom kaže, obledi, obrne se brzo stráni in stopa za Metodom v cerkev.

„Lepa ženska, glej, Zemižizen, to je najlepša ženska! Kdo je, čegava?“ reče pak Svetopolk in zamaknen obstane.

„Grimislava,“ čuje se med ljudmi mrmrati in vse se je bilo ozrlo v krasno močno belo deklico s svetlim zlatim iglinim gómbom v laséh, ki je vpila: „Strahomer!“ A že je bil izmed vrste velikašev k nji pri-skočil vojniki Motižir, potisnil jo med ljudi nazaj in jo karal.

„Čegava je, njegova?“ vpraša z bulečim očmi Svetopolk.

„Hôdi, mólči, vidiš li, da vse gleda na nas, mi moramo v cerkev!“ priganja pobratim Zemižizen in potegne Svetopolka s seboj.

XVI.

Doli pri Dravi je v Ptuji stala hiša, skoro zadnja v mestu, dasi ne najslabša. Kajti ni bila okoli štirih kolov spletena in potem z ilovico ometana ter s slamo pokrita, temveč zidana, in zid je bil star, debel in močan, tako da ga je morda nekđaj delal kak rimski naseljenec. Ali ta zid je bil nad okni in pod slabo pol leseno pol slamnato streho črno opaljen, in videlo se je, da ni dimove črnine nihče odpravljaj ali pobeliti skušal kot dež, kadar je šel po stráni.

Vrata in duri v prvo izbo, vse je odprto; ustopimo.

Na postelji, malo od tal vzvišeni, sedí silno stara ženska. Noge je pod dolgo obleko na kvišku potegnili in péstuje kolena objemši ji s sklenenimi rokami. Z glavo cinca v jednomer semtertja, kakor da bi hotela kaj potrjevati; oči se iz podolgastega rumenega in odurno gubastega obraza svetijo kakor mačje; kratki sivi lasje izpod tenkega, a starega črnega ovoja padajo tù in tam po čelu in sencih, kar pri-jaznosti nje prikazni ne povišuje. Obleka njena je tù in tam zašita, tudi že preotlena, a narejena je bila nekđaj iz blaga, kakoršnega do-mač Sloven tukaj ne prideluje, nego se more dobivati le od kupcev od daljne južno-vzhodne tujine. Okoli suhega vratu pak je starka nosila širok obroč od čistega zlatá; v svetlem obroči so se ob natančnejšem

pogledu videle lepo udelane glave in grozna žrela raznih neznanih živalij, okoli njih pa so bili urezani cveticam podobni risi in pisi. Tudi kaj tacega ne vemo, da bi bil kateri tedanji slovenski umetni obrtnik izdelaval, temveč gotovo je bila zlata ovrátnica vojni plen iz tujine zanesen v to zemljo.

Starki nasproti pri drugi steni je na nizkem panji sedela in se močno na pošev naslanjala na veliko staro, leseno, rudeče prebarvano skrinjo mlada močna deklica in je jokala. Te okrogle polne ude, ta močni, toda krasni beli mladi ženski obraz, to kodro glavo smo že videli — dà, na Ljubiji in v Ljubljani smo jo videli — Grimislava je.

In starka na postelji nje nasproti je njena bábica, mati nje matere, na Verdu ob Ljubiji Obrovka zvana.

„Grimica! Grimica, e joj, ti ubožica mala, zakaj plakaš, mala?“ vpraša starka otroče sladko in maje z glavo nazaj in naprej. „Vidim, da brišeš oči, ali jokaš glasno? Slišati te ne morem, Grimica, ubožica, kaj pa ti je?“

In Grimislava, „ubožica mala“, dvigne močno svoje desno rame s skrinje, na katero se je opirala, zlekne, upre komolce v nadkolenje, belo prteno, in nekoliko ostro in glasno odgovori s protivprašanjem:

„Nisem li Vam že dvakrat povedala, da sem Strahomera videla, klicala ga, a on me niti pogledal ni.“

„Si li mi povedala? Dà, zdi se mi, si, si. Brat Motižir te ni hotel pustiti, da bi bila gledala pred visocim hramom belim, kjer imajo kristijanje svojega Bogá, kaj ne? A domóv sem k meni te je spremil in jezno je s teboj govoril. Je li, Grimica? Hud je bil náta, ker s klicala Strahomera na glas pred óno vežo, ki pravijo, da je sveta. Dà, dete moje, vnuk moj Motižir se je dal tudi s čarobno vodo krstiti, Peruna zaničuje in vleče z ónimi obritimi dolgovezniki, ki govoré, da ima človek pokoro delati, drugače ne pride v raj po smrti. Dà, Motižir, brat tvoj, pravi, da se je pokristijanil zato da je dobil po krstu v dar nov meč, ki ima ročaj s srebrno nitjo ovit, ali to ni res. Vem jaz, Grimica, da ni res. Ne bi li bil mogel mene poiskati in tebe, predno te je na poti našel in hotel odvesti, kakor bi ne bila sestra mu po rodu, a jaz bi mu bila dala zlatá po očetu za lepši mečev ročnik nego je óni franških britoglavcev. — Kaj sem te že vprašala? Grimica? Zakaj te ni pustil bratec Motižir klicati Strahomera? Ne vé li, da sva bili po očevi smrti pri Strahomerovih, dokler ni Motižir tebe našel in póme prišel? Ne vé! A ti mu nisi povedala, da bi te bil za ženo vzel, Strahomer, da ti ga ni odvel óni božji mož, kako ga zovejo? Ne vé li več, da je Strahomer tebi in njemu bratranec, ker ste vsak iz jednega brata?“

„Sam je šel z njim, z ónim božjem možem, sam, in mene je pustil. Zakaj je denes précej v stran pogledal, ko me je spoznal? Sram ga je bilo, da sem ga klicala.“

„Sram? Béži, dete! Ti imaš lepo teló, po materi in otcí, in močno telo po dedu, moževi mojem. In videla sem in slišala zmerom, da mladi možje káj radi oči obračajo po ženski, ki je lepe podobe. Nehče li Strahomer gledati te in iti za teboj, pústi, pústi, družih je dovolj i večjih i lepših. Zakaj zlatega obročja ne natakneš na laktí, ki sem ti ga dala, in knežji dečki potekó za teboj in te poprosijo za sebe.“

„A zakaj Strahomer ne? Nisem li tolikokrat prosila vse prekupce in popotne ljudi, ki po svetu daleč prihajajo in tudi do ónih zleh ljudij na Verdu, pri katerih sva midve bili prej, naj povprašajo in pozvedó, da li se je Strahomer vrnil in kje biva. In plakala sem, ko niso ničesa znali. Zdaj pa, ko ga nenadno ugledam v družini ónega vélicea junaka, od preveselja ga kličem, ne odzove se mi on, nego ide dalje, kakor da me ne bi poznal. A brat moj Motížir me ne pustí za njim, sili me domóv od ljudij stráni, in se bojí, kaj porekó ljudjé. Ali jaz že vem, kaj misli: zopet siliti me, naj se udam Braslavu, ti gubi in spaki, ki niti loka ne zna nategniti. Rajši grem še jaz sáma po sveti in služiti na tuje, kakor Strahomer, ali pa za njim, hoče li me ali me neče.“

„Glej, glej,“ govori starka, „jaz sem mislila, da Strahomera niti ne jemlješ dosti več v misel, ker nisi ničesa povedala, ničesa govorila o njem. A pojdi za katerim hočeš, nì mene nì brata ne vprašaj. Ali pri knezu bi delale druge ženske za tebe, druge bi te stregle in delati ti ne bi trebalo. Strahomer pak je izobčenec iz zádruge na Verdu, ker je šel v novo véro in zdaj služi ónemu svetemu moževi in po svetu hodi, ali svoje zemlje nima, kam hoče ženo deti? Če ti srce za njim velí, idi, brata ne vprašaj niti bábice; ne silim te ostati pri nas, dasi te nerada pustim in me prej vzame Moraña, če tebe ne bode. Ker glej, tudi jaz, ko sem bila mlada kot si ti, nisem vprašala nì prosila rodnih si ljudij, ki so me ljubili, nego šla sem skrivaj od njih stráni za možem, ki sem ga še bolj ljubila nego otca svojega; za možem sem šla, ki niti krvi naše ni bil, temveč Ober. Obri so bili silen narod, na konji in v orožji domá, prišli so od daleč tam, kjer solnce vzhaja, in vladali so nad vsem našim svetom, preko in preko jim je bilo vse pokorno in vsi narodje so jim dajali žíta in zlatá, kož in vojske, oni pak so bili vsi sami knezi in so gospodarili nad drugimi.“

Še dandenašnji ne bi bilo družih knezov, ali svojih bogov niso imeli, nì zlih nì dobrih. Niso čestili nì solnca nì križa. Zato sta slovenski

Perun in križ, ki prihaja od Frankov in ga česti óni Motižirov sveti mož Metod, oba sta šla zoper Obre v boj z ljudmi in jih premagala v grozi in krvi. Le malo jih je ostalo, bili so skoraj vsi pobiti. Ti, ki so ušli, razkropili so se po vsi zemlji. Morali so služiti Frankom in našim, ali pa so rajši umrli sami. Nekateri Obri pak so se zatekli v gozde in močvirja in tam v malih krdelih bivali, v zatišji divji lov lovili in v plen hodili kot vojníci, ne sami delali na zemlji. K tacim Obrom so bežali tudi vsi slovenski hudi, iz zádrug izvrženi in vsi bojeviti. Tam je bil i moj Obo, ded tvoj, Grimica. On je bil rodovine jednega iz boja in poboja rešenih Obrov. Oče njega je že bil glava vsem družim in vsi so se ga bali, ker poznali so moč njegovo. Obo pak je bil še močnejši nego otec mu. Ko je hodil k nam v vas, skrivaj in sam ter mené iskal, bila sem tvojih let. Tudi jaz sem se ga bala in bežala sem dolgo pred njim in mu nič odgovarjala, kajti imel je svetle oči kot v temi oglje, veliko črno krožljato brado, in lasje kakor svetlo vran vo perje so mu dolgi viseli izpod okovane čelade po hrbtu. Velik je bil kot Perun, močan kakor devet družih, in prsi je imel odete z železnim pletenjem, katerega ni predrla nobena pušica. Tacega ni bilo nobe-nega . . .“

„Svetopolk je tak, bábica, o, pojte ga gledat, velik, močno velik,“
vsklikne Grimislava.

„Je li? Ni ne, ni ne, tacega ni več in ne bode. ga več kot je bil Obo moj. Bil je tako težak, da ga je velik konj težko nosil; jermenje je stokalo pod njegovim sedlom. A meč, ki ga je on z jedno roko vihtil, kakor šibico lahko, mogla sem jaz z obema rokama komaj odvdigniti. Kadar je bil jezen, ni mu mogel nihče v obraz gledati, ni jaz ne, ki sem ga kesneje poznala, da je bil dober mi, krotak in ljub kakor privajena živalca. Ali nikdar bi ga ne bila spoznala, ko bi me ne bil s silo na konja posadil k sebi in z menoj odjahal v svoj stan v gozd, kjer je bil dom njegov. Spazil me je bil, kam sem pred mrakom sama hodila, počakal me je in prijel. Tresla sem se od straha, vidiš, tako-le (pri teh besedah starka posnemlje tres človeškega strahú) in še vse bolj, ko me je pred seboj na sedlu držal in je konj pod nama dirjal, da mu je dolga griva po meni opletala, kajti v grivi je imel konj z zlatimi nitimi všite dolge pisane trakove in rumeno tenko jermenje, rezano od ustrojene človeške kože Obovega največjega sovražnika, ki ga je moj mož sam ubil in odril v grozni svoji jezi. Na tacem konji me je nesel v svoj dom — v gozd. Dom mu je bil okoli in okoli objet s kamenenim zidom, visocim, da noben mož ni s prstom vrha dosegel, težko Obo sam, ki je bil največji v moški svoji družini. Tam

sem imela vsega dosti, jesti in piti, obleke in svetle lepote, spala sem na mehkih kozah, delati me ni nihče silil, kajti vse so drugi storili, ki so morali biti Obu pokorni, ker nikoli ni manjkalo deklam žita za mlenje na žrnovu, ni mesá v lonec, ni platna in sukna za odelo, vsega je imel Obo polno naloženo. Ali jaz sem jokala, ker sem se ga bala, in ko bi bila mogla, utekla bi bila domov na Verd k materi in bratu, toda nisem mogla, kajti noč in dan so stražili Obovi ljudje ozidje, kadar je on bil domá, ali kadar je jezdil stráni in se dolgo ni vračal. Ko pak sem čutila, kako me on ljubi, nisem se ga bala več. Kadar sem videla, da ni samó silen in jak kakor junak obrski, nego da je tudi dober in mehak kot mlado dete, ne bi bila več bežala iz njegovega doma, naj bi bila tudi lahko prišla skozi vrzel pri obzidji. Še sem plakala, kadar sem se domislila svoje matere, ali sama si nisem želela domov, brez Oba ne. Ako pa bi me bil pustil domov, vrnila bi se bila k njemu. On me ni pustil, rekši, da ko bi ljudje vedeli, da me je vzel s seboj v plen, iskali bi ga povsod, našli in ne nehali, da bi ga ubili, ker mnogo jih je. Ljudje so ga vsi sovražili, ker je bil iz rodú obrskega, ki je nekdaj vladal nad Sloveni, nad Nemci in nad vsemi rodovi od vzhoda do zahoda. Ljudje mu niso ničesa dali iz dobrih rok, ker jim ni hotel služiti. Zato si je vse s silo jemal in z junaštvom, po noči ali po dnevi, kadar je mogel, on z družino svojo obrsko in hudsko. Kadar ga vso noč ni bilo domov, bala sem se zanj in plakala sem in poljubljala dete moje ter njegovo, a kadar je prišel domov, časih umazan in krvav od boja, bala sem se spet njega, dokler se ni preoblekel in odložil groznega kija in bridkega meča, šel k meni in poljubovati začel dete in mene. Potem sem vse pozabila pokraj njega, ker on, junak močni, ki je bil strah vsem drugim ljudem, naslonil se je k meni kakor dete moje, krotak in dober. Zatorej sem se še bolj strašila, kadar ga po več dni za vrstjo ni bilo domov. Jedenkrat ga kar ne bode več nazaj k meni, mislila sem. Ali prinesel ga je konj tudi zadnjič, čeravno ne jahač, temveč ležečega preko sedla in nezavéstnega. Krvav je bil, ali tačas ne od ljudske krvi nego od svoje. V boji mu je bil nek Ljubljana s sekiro glavo prebil in jedva so ranjenca oteli tovariši, da so ga priveli domov. Kako sem ga klicala po imeni: 'Obo, Obo!' On pak me ni slišal, Morana ga je bila objela, ni več izpregovoril, drug dan je bil mrzel. Tovariši njegove vojne družine pak so mu zunaj ozidja naredili veliko žarovišče in ga tretji dan deli na grmado. Poleg njega so deli po običaji in starem zakonu pečenega mesa, pitnega óla in čebule za popotnico duši na dolgem potu v zeleni raj. Kar je bilo Obrov v družini, hoteli so, da bi bila i jaz šla na grmado in se dala živa

z možem sežgati, kakor je bila šega obrska. Mene je bilo strah pred smrtjo, o strah, ti ne veš kako. Ž njim živim bi se bila dala sežgati, ako bi bil on rekel; a ko je bil on mrtev, bilo me je groza in bala sem se za sebe in za dete, ki je potlej tvoja mati bila in Motižirova. Prosila sem odurne možé in kar je bilo med njimi hudcev Slovenov, niso hoteli, da bi morala jaz na grmado, nego igra naj odloči, rekli so, čegava bodem odslej, ko nimam več možá in gospodarja. Požgali so Oba samega, pepel njegovih kostij z orožjem vred zagreblji in nad grobom znesli mogilo. Na čast mrtvecu so z orožjem svojim trizno med seboj igrali in sedli okoli stola velicega k jedi in pijači, da stravo praznujejo in o meni vržejo igro, čegava bodem. Ker niso imeli več gospodarja, pili so ves dan močan ol in trpko medíco tako, da so se vsi opili in na večer pijani polegli po tleh in zaspali. Jaz sem vzela dete, mater tvojo, vzela nekatere drage zlate darove svojega možá in šla iz doma ven, iz vrat in ozidja ven, ker ni to noč nihče več stražil, vse je spalo. Bežala sem, ali ne dolgo po stezi, ker sem se bala, da pridejo za menoj in me ženó nazaj méd-se ter me vzame óni, kateri me dobi v igri. Zatekla sem s steze v stran in med kamenjem, grmovjem in drevjem sem bežala, kar sem mogla, le dalje in dalje, da bi prišla do ljudi. Mesec je svetil in strah me je bilo pred sencami poleg sebe in pred seboj, stresla sem se, ko je žival pred menoj bežala in bala sem se svoje stopinje, ali vendar sem hodila dalje, ker za menoj so bili Obovi družniki, ki so me hoteli žgati. Ko je nehal mesec svetiti, nisem videla več drevja pred seboj ni korenin pod nogami. Sedla sem k smreki, dete utišila, da ni plakalo, zavila je, da ga ni žeblo in tako sem čakala dné, zmerom nož v roci, da bi sebe in dete branila, ako pride kaka zver náme. Ko sem tam čepela in poslušala na vse kraje, slišala sem daleč pred seboj lajanje. So li lisice, so li psi? Psi so bili, a kjer so psi, tam so ljudje. V óni kraj sem šla, ko se je daniło in k ljudem prišla v veliko vas. Pod streho so me vzeli, pogostili z mlekom in kruhom, postlali mi in mi veleli počiniti. Ko pa sem se bila odpočila, pokazali so mi pot na Verd, k materi in bratu domóv.“

„A mati Vam je bila že umrla?“ приметne Grimislava, ki je to bábičino povest že mnogokrat čula, ali denès s posebno pozornostjo poslušala.

„Matere nisem več našla. Morana jo je vzela, predno je zvedela, kaj se je z menoj zgodilo, ko me na nagloma več ni bilo. Nihče ni védel, da me je Obo na konja vzel in povel v gozdno puščo na svoj dom. Moj brat, slišavši, da je dete, ki sem je prinesla s seboj,

Obova hči, oberska kri, branil se je mene, sestre, zaradi deteta pod streho, ali jaz nisem hotela iti stráni, bala sem se za dete, tvojo mater, in zapretila sem bratu in sosedom, da sem se pri Obru naučila zlih urokov in zagovorov. Ko so to slišali, bali so se oni mene in dali mi prazno kočo umrlega združnika za stanico in iz združne kašče žita za žrnov in mleka za dete. In ko je tvoja mati dorasla kakor si ti, bila je tako lepa, da so se vsi ljudje za njo ozirali, ali ogibali so se je v tacem strahu, kakor so bežali pred menoj, kadar so me imeli srečati, ker je bila obrska hči in ji Volčica ime.“

„Zakaj ste jo imenovali Volčico, bábica?“ vpraša Grimislava, ki imena svoje matere pač denes ni prvič slišala, a vendar stoprav zdaj bila radovedna.

„Nisem li povedala, da sem jo porodila v pušči na Obovem dōmu, kjer so bili okoli in okoli nas zli ljudje in zle zveri? In da bi je nihče ne očaral s hudim pogledom, da bi ji zver ne prišla blizu, imenovala sem jo po divji volčici v lesu, ki se zná sama braniti. Zato je bila pa močna po očeti in oči je imela kakor ti, lase tvoje, lice tvoje, le rast še višjo. Mladiči vsi v celem Verdu so gledali za njo, ali samó Loboda, lovec, ki ni bil v združo štet, ker ni delal, kar drugi, govoril je ž njo in jo vzel za ženo. Brat mu, Strahomer starejši, ni od tačas več govoril ž njim, ker se je spečal z Oberko. Zato je pa Loboda trdo ravnal s tvojo materjo.“

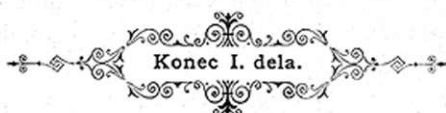
„Je li tepel mater?“ vpraša Grimislava in ognjene oči se ji svetijo v jezi na očeta, ki ga je malo poznala.

„Tvoja mati se ni dala, branila je sebe in mene, dasi je bil Loboda jeden največjih Verdovcev. Taka je bila, ali ko je prišla po zimi Morana, premrazila jo in vrgla v vročino in bolezen, ni se mogla ubraniti, oslabela je kakor dete in več ni vstala. Ko smo jo pokopali, nisem jaz več hotela pri njem ostati, nego vrnila sem se v svojo kočo. Tebe mi je oče pustil, ker si bila še mala, a brata tvojega, Motižira, ki je že znal napeti najtežji lok in medveda deti iz kože, vzel je s seboj in šel po svetu bojev iskat in plenov, kakor so Obri hodili. Sam se je vrnil dvakrat in mi prinesel za tebe darov: platna in zlatá, rimskih denarjev in igrač iz daljnega svetá, kar še imaš in kar si izgubila. Potlej ga ni več bilo in mislila sem, da je umrl on in Motižir. In ko bi te óni Strahomer ne bil vzel v Ljubljane s seboj, ne bi bila ti Motižira našla in on tebe ne, a ko bi mu jaz ne bila ónega obrskega obroča dala na noge za členke, polóvico njemu polovico tebi, ne bi se bila spoznala, in imel bi te bil kot tujo deklico, v plen ujeta, in brat bi bil vzel sestro za prilézo s silo ali z dobrim, kar vse je pre-

póved pri ljudéh in pri Perunu, ki je dober le dobrim, toda zle besom daruje ter ne jemlje v raj zeleni.“

„On ne mene, jaz sem tudi močna, bábica, in braniti se znam kakor mati,“ ugovarja Grimislava in se zarudi zarad misli bábičine.

V tem hipu stopi Motizir v izbo in Grimislava brata iskro srdito pogleda, morda baš tudi nekoliko zarad óne bábičine strašne misli, kaj bi se bilo zgodilo, da ni starka mladeniču, predno je šel po svetu, nateknila na levo nogo nad členke zlati obrski obroč ravno tak, kakeršnega je Grimislava nosila na desni nogi.

Obup.

Svet ječa je, jetnik jaz v nji po sili,
Iz njé izhodi vsi so mi zaprti!
Čez groba pràg le, v hišo bridke smrti
Me poti ob slovesi bi vodili.

Oj, upi vi — kako ste me slepili:
Prej sreče mi cvetoči, dični vrti,
Zdaj ječe so zidovi mi razdrti,
Ki námé skoro bodo se zgrudili.

Naj se! V temini grozni mirno čakam,
Ko trhlo námé ruši se tramovje,
Ko spè pogíbelj se na tème moje.

Li tožim naj in kakor dete plakam?
Nikdár! Trup stáre palo naj zidovje,
Protívník v duhu sem usode svoje!

Ivan Fajdiga.

Moja oporoka.

Ko boste položili
Pod hladno me zemljó,
Ni treba, da tožili,
Vi bratje, bi zató!
A vendar dovolite,
Da prošnjo vam povém:
Spomínek naredite
Z napisom mi le-tém:

„Kar je gorjá na sveti,
Ki človek ga trpí,
To moral je trpeti,
Ki v tém-le grobu spí!“
„Preváre bridke sáme
Bil žitja mu je tir;
Vsaj v krilu hladne jáme
Dodêli, Bog, mu mir!“

Janko Leban.

Iz domače zgodovine.

Piše Ivan Vrhovec.

IX.

Nekdanji deželni zbor kranjski.

Davno že so minuli časi, ko so Ljubljano, „belo Ljubljano“ šteli k najodličnejšim mestom avstrijskim. O nekdanji živahnosti, o šumu in ropotu, ki se je razlegal med visokim, sivim mestnim ozidjem, ni se do danes ohranila niti senca. Dan za dnem so prihajali skozi trgovci od vseh vetrov svetá. Po Starem in Velikem trgu se je ljudstva le kar trlo in to že o navadnih tržnih dneh, kaj še le, kadar je začel vleči jeden petih vélikih semánjih dnij z blagom ali denarjem obložene trgovce od daljnih in bližnjih krajev v mesto. Delala se je tolika gnéča, da so se prerivali ljudje po ulicah le z največjo silo dalje. Takrat si videl v Ljubljani najrazličnejše noše in obraze ter čul govorico skoraj vse Evrope. Toda še impozantnejše lice je kazala Ljubljana, kadar je bil napovedan deželni zbor in kadar so jeli prihajati v mesto kranjski plemenitaži v blestečih opravah, na izbornih konjih, spremljani po celih tolpah služabnikov v najrazličnejših livrejah. Ljubljana je izpremenila takrat svoje prozajiško trgovsko lice in se oblekla v praznično obleko. Deželni zbor je zbiral v deželni hiši odličnjake vse dežele, pri vseh mestnih vratih se je vsipala ta blesteča družba v mesto. Za Ljubljano je napočil s tem vesel in hrumeč čas, v katerem se je vrstila veselica za veselico. Priprosti meščan se jih seveda ni smel udeleževati; dvorane, v katerih so rajali in se gostili plemenitniki in udje deželnega zbora, bile so meščanu ograjene s kitajskim zidom, a veselice in slovesnosti so bile tako hrumeče, da so se razlegale tudi skozi te debele stene ter privéle meščanu do ušes.

Kdaj se zopet prične deželni zbor, zvedeli so pač tudi meščanje, kajti pa nazorih minulih stoletij, prepreženih čez in čez s formalnostimi, razglašal je gospôski ¹⁾ trobentáč z odprtega okna deželne hiše z glasno trobento, kdaj bode prihodnji deželni zbor in na brzih konjih so švigali gospôski seli na vse strani kranjske dežele vabit s posebnimi pismi deželnozbornske ude k bližajočemu se zasedanju. Vabili pa so samó „deželjake“ („Landleute“). Pravico udeleževati se deželnega zbora cenili so jako visoko in zvezana ni bila niti s posestvom, niti z imenitnostjo

¹⁾ Izraz „gospôski“ in „gospôda“ mi rabi v zmislu nemškega „Landschaft.“
Pis.

rojstva. Le kogar je deželni zbor vsprejel v slovesni seji v svojo sredo in mu podaril to pravico, smel je zahajati k deželnozborskim sejam. Tù se ni mogel nihče sklicavati na svojo plemenitost, nihče na obilo svoje posestvo, niti jedno niti drugo mu ni odprlo vrat v deželno hišo. Kdor je hlepel po ti milosti — in v popolno zbranem deželnem zboru so se marsikaterikrat čule besede, da ta milost ni mala milost — kdor je hlepel po nji, oglasiti se je moral in naj bi bil tudi najslavnejši knez, pri deželnem zboru ter prositi zánjo. To pak je storil vsak plemič, ki se je priselil na Kranjsko in nakupil posesti; pobrnil se je, da so ga vsprejeli v viteško zavezo kranjskih plemičev. Za Valvasorja skoraj ni bilo nobenega plemiča, ki ne bi bil prosil za čast kranjskega deželjaka, kajti s tem si ni pridobil le pristopa v deželni zbor, ampak deležen je bil odslej záse in za svoje potomce tudi vseh ónih svoboščin, vseh ónih milostij, ki so jih podarili habsburški knezi in cesarji kdaj kranjskim plemičem. Kdor ni bil deželjak, ni mogel dobiti niti najmanjše gosposke službe, izvzímši službe slug in strežajev pri deželnih gosposki. Najbogatejši, najodličnejši meščan je štel v tem oziru menj kakor najskromnejši pisár v kaki deželni pisarni.

Ob vsprejemu, o podeljenji te velike milosti, kar so v deželnem zboru tako radi poudarjali, sklepala je skupina vseh deželnozborskih udov. Prosilca je seveda priporočalo v prvi vrsti njegovo plemstvo, vendar neizogibno potrebno ni bilo; skoraj v jedni vrsti s plemstvom je stala doktorska diploma; diplomiran doktor je bil že po diplomí sámí „nobilitiran“; celó meščane, ki so stopili iz meščanske zaveze, vsprejemali so med deželjake, vendar pak je moral vsak prosilec dokazati, če je njegovo imetje toliko, da bo lahko živel tako, kakor se spodobi udu kranjskega viteštva. A navzlic temu, da se je izkazal kdo z vsemi svojstvi, ki so morala dičiti deželjaka, odbili so marsikoga z njegovo prošnjo ter ga odrinili na drug čas.

Za deželjaka vsprejeti ud se je moral paziti, da je živel tudi po tem. Ako se je pregrešil proti stanovski časti, izbacnili so ga iz deželnega zbora in iz družbe deželjakov. To se je prigodilo n. pr. nekemu gospodu Portnerju, ki je živel z neko žensko dolzih najmanj let „na véri“. Pozneje se je poročil z njo, ali med deželjake ga vendar niso marali več vsprejeti, ker ta ženska ni bila „po stánu.“ A odjenjati móž le ni hotel in prosil je leta 1688. znova za vsprejem. Potegnil se je zánj celó ljubljanski škof ter dejal, da bi bilo bolj kazalo kaznovati ga poprej, dokler je živel še v konkubinatu, ne pa sedaj, ko je poročen in ko je prebil že tudi cerkveno pokoro. Deželni zbor je škofu pritrdil, da je temu res tako, vendar oporekali so mu, da se je oženil šele na smrtni po-

stelji, ko ga je jela že smrt daviti. Po precēj dolgi debati so napósled Portnerja vendar le vsprejeli, toda odkazali so mu najzadnji prostorček v dvorani; sedel je celó niže doli, nego li óni, ki so jih vsprejeli prav zadnji čas.¹⁾

Sedež ni bila mala stvar. Zaradi te pravice, kje ima kdo sedeti, vneli so se v deželni hiši časih hudi prepiri in več let trajajoče tožbe. Leta 1738. oglašil se je novoimenovani komendator nemškega reda, da ga ni misel sedeti niže, nego li stolni prošt ljubljanski. Njegov prednik grof Harrach, dejal je novi komendator, sedel je res o priliki, ko se je poklanjala kranjska gospóda novemu cesarju (Karlju VI.) za stolnim proštom, to pa zato, ker takrat še ni bila končana dolga pravda, ki sta jo imela ta dva gospóda za sedež v deželnem zboru. Ker je ravnokar vstopil in o ti stvári ni poučen, zato prosi deželnega glavarja, naj mu stvar razjasni. Ali celó deželni glavar mu ni mogel dati dovoljnega odgovora ter ga je prosil, naj séde na staro mesto, tja, kjer je sedel njegov prednik, dokler pravda ne bo končana. Novi komendator je sicer ubogal, a dal je zapisati v zapisnik deželnozborski, da protestuje proti temu in da si ne bo smel stolni prošt od tod prisvajati nikacih pravic.²⁾

Novo vsprejeti ud deželnega zbora, dà, celó tak, čegar predniki so že zahajali v deželni zbor, plačati je moral precēj visoko pristojbino, indigenat ali inkolat zvano; določena ni bila na tanko, ampak ravnala se je po imenitnosti in bogastvu novincevem. Vrh tega je moral posoditi od leta 1711. dalje deželi proti 4% najmenj 5000 gld., a deželni zbor mu je naložil lahko celó višje posojilo.³⁾ Marsikomu pa so pristojbino celó izpregledali, a komu so po navadi izkazovali tako milost, ne vem povedati. Zdi se mi, da ni óni samí tega vedeli niso; ta pristojbina je pripadala ne vem, ali deloma, ali vsa predsedniku deželnega zbora. Ko je prosil leta 1738. óni ravnokar imenovani komendator naj ga vpeljejo, ker je že po svojih prednikih deželjak, v deželni zbor, dejal je deželni maršal, da hoče komendatorju nekoliko pristojbin izpregledati; da pa se bo za prihodnje slučaje vedelo, kako se je v tem vésti, obrne naj se deželni zbor do cesarja, da odloči to stvar s posebnim reskriptom. Dostavil pa je še, da tudi tajnik nima zahtevati od komendatorja nič, ker celó on, maršal, tega ne stori.

Sedaj šele je smel novi deželjak v istini priti v dvorano, kjer je bil zbran deželni zbor, in sicer ga je poklical tajnik pri zaprtih durih

¹⁾ Landtagsprot. XXX.

²⁾ Ibid XLVII. fol. 233.

³⁾ Ibid. XLII. fol. 521.

po imeni, gosposki sluga („Weisbot“) pak ga je pripeljal v dvorano. Tu je bila zbrana čestita družba kranjske gospóde, kateri je bil novinec odsej vrstnik, bil je ž njo deležen vseh pravic, ki so bile združene z deželnozborskim dostojanstvom. In vendar je bilo med to gospódo mnogo, mnogo razlike. Priklonimo se pred to odlično družbo do tál; imenitni možje so! Na najodličnejšem mestu sedí predsednik zbora, deželni maršal; ta čast pristuje najstarejšemu grofu Turjačanu. On je tista imenitna glava, ki predlaga, koga naj deželni zbor vsprejme v svojo sredo in koga ne. Deželni zbor sklicavati ima pravico samó on. Cesarska pisma, zahteve deželnega kneza, prihajajo njemu v roko, da jih objavlja deželnemu zboru ter oznanja, česa želi cesar, oziroma deželni knez. Vselej, ko se zbor zopet snide, objavi mu izpremembe v osebi deželne gosposke, predlaga, komu in koliko naj bi dali podpore iz deželne blagajnice, on pobira glasove ter razgláša posledek glasovanja. Kdor želi staviti kak predlog, oglasiti se mu je pri njem; prošnje za podpore, službe, avancement itd. oddajati je njemu.

Poleg njega sedí drug imenitnik, deželni glavar („Landeshauptmann“), zaščitnik deželne blaginje. Navzočnost deželnega maršala in deželnega glavarja (ali deželnega predsednika) je bila tako potrebna, da brez jednega teh dveh deželni zbor ne sme zborovati. Deželni glavar je cesarski uradnik, imenovan na to odlično mesto za ves čas svojega življenja. Za vsak izdatek je odgovoren presvetli cesarósti, za blagostanje, varnost in mir dežele je odgovor dajati njemu. Njegovo odličnost čutijo v deželnem zboru vsi, kajti on glasuje prvi, ob vsaki stvári ima prvo, in zaradi visocega svojega dostojanstva tudi odločilno besedo.

Leta 1678. dejal je jeden Valvasorjevih sorodnikov v deželnem zboru, da zahaja že šestintrideset let vánj, da je zahajal vánj njegov oče čez štirideset let, a niti oče, niti sin nista čula in izkusila, da bi bila zbrana gospóda storila kdaj kak sklep, ki se ne bi bil ujemal s tem, kar je želel deželni glavar. Leta 1710. je deželnozborski odsek („Ausschuss - Conferenz“) celó sklenil deželnemu zboru predložiti ukrep, naj odpade nadaljno glasovanje, če bi deželni glavar o kaki stvári glasoval negativno.¹⁾ Ta mož je zavzemal odlično mesto, vendar deželni zbor ni njegovo pravo področje; gosposko sodišče, („Hof- und Landrecht“), v katerem sodijo ob imetji in části plemenitnikov, je kraj, kjer ga težko pogrešajo; tù sedí na najvišjem mestu ter predseduje gosposkemu sodišču. Opravkov je tù toliko, da jim jeden človek nikakor ne more biti kos, zato pa ima deželni glavar dva namestnika,

¹⁾ Ibid. XLII. fol. 221.

kojih 'jednemu je ime deželni vladar („Landesverweser“), drugemu deželni oskrbnik („Landesverwalter“). Če pokličejo posli in opravila deželnega glavarja iz sodne dvorane, oddaja svojo pravico jednemu teh namestnikov, ki sta sedela dotlej jeden na njegovi desni, drugi na njegovi levi. Tudi v deželnem zboru se izkazuje tema dvema možema visoka čast, za glavarjem oddajata takoj onadva svoj glas, za njima pa druga gospôda, a ne morebiti tako, kakor ravno slučaj nanese, ampak po natančnem redu, ki ga je teže predreti, kakor zid z glavo. Vsa ta gospôda, ki je prišla k deželnemu zboru, prešinena je vsak záse posebej ob imenitnosti svoji, ta trka na svoje knežje ime, óni na mitro in škofovsko palico svojo, tretji na svojo učenost, četrti na svojo starost in izkušnost v deželnozborskih in državnoznanstvenih stvaréh. Vsakdo izmed njih bi se zapletel rajši v najdaljšo pravdo, kakor pa dovolil, da bi oddal kdo svoj glas pred njim, ako nima za to že od nekdaj pravice. Gospôda istega stanú je sedla skupaj, vsaka na jedno stran dvorane: duhovska na desno, posvetna na levo in dalje doli po dvorani. Strogo se loči duhovski stan od posvetnega; kateri od njiju je odličnejši, o tem skoraj ni nobene dvojbe. Kadar ju je treba imenovati, čuje se ime duhovskega stanú na prvem mestu. Številnejši so seveda posvetnjaki, ki pa se med seboj zopet strogo ločijo. Knezi, grofje in baroni so si nadeli ime gosposkega stanú: „der Herrenstand“, v ožjem pomenu te besede; nižje plemstvo in neplemenitniki pa se dajo klicati vitezi: „die Ritterschaft“. Pisano gledajo ti duhovski, gosposki in viteški veljaki na četrti, še ostali del deželnozborskih udov, ki so se pririli tekom stoletij s svojo vstrajnostjo in s svojimi trdimi buticami v deželno dvorano. Pred nosom bi zaprli tem vsiljencem deželna vrata, ko bi le mogli in smeli, ali tega ne morejo in ne smejo, kajti milost deželnega kneza je preskrbela tudi tem ljudem za nepridiprav in nebodigatreba, zastopnikom mest in trgov, županom in sodnikom, častne sedeže v deželni dvorani.

Tem potem se loči deželni zbor v štiri med seboj strogo ločene dele, ki se zovejo stanovi: „die Herren Stände“. Sicer ima vsak svoje posebne težnje, vsak teh stanov pazi s čudovito pozornostjo, da se ne pozabi niti jedna starih pravic, ki so mu jih pridobili njegovi predniki, a trije med njimi so vsak pot jedini, kadar se gre zato, kako pritisniti na steno četrti, meščanski stan, ki ni niti vsprejet med deželjake, ampak zahaja v to odlično družbo le po milosti deželnega kneza.

Na najodličnejših, na prvih mestih sedi duhovski stan, ki se je popél do te visoke časti ne zaradi obilnega števila svojih glav — le

njegov sveti posel ga je povzdignil do nje. Voditelji so mu škofje: škof ljubljanski, briženski, briksenski, tržaški in bibenski; takoj poleg njih sedi komendator nemškega reda v Ljubljani, ki pa ga je izkušal nekoč izpodriniti njegov sosed, stolni prošt ljubljanski ter ga potisniti za jeden sedež niže doli; za njima sedé: prošt iz Rudolfovega, zatiški prêlat, prêlat kostanjeviški in bistriški; stolni dekan; na zadnje duhovske prostore so sedli ljubljanski kanoniki, katerih je kapitelj imel pravico pošiljati po šest v deželni zbor.

Na drug kraj dvorane so sedli možje gosposkega stanú, nositelji slovečih, v zgodovini domovinski blestečih imen, v prvi vrsti knezi turjaški, Eggenbergi in Portia. Da so Turjačanje, ki so zapisali na vsak list domače zgodovine z ostrim mečem svoje ime, med knezi najslavnejši, o tem v deželnem zboru ni dvojbe. Za knezi se vrsté grofje: Attemsi, Turjačanje, Barbi, Blagaji, Bucelliniji, Kobenciji, Gallenbergi, Kacijanarji, Lambergi, Lanthieriji, Paradeiserji, Petaciji, Purgstalli, Saurani, Strasoldi, Thurni, Trilekhi in Wazenbergi, osemnajst imenitnih grofovskih rodovin; od vsake jih sedi po nekoliko v deželni dvorani. Njim nasledujejo baroni („Freiherren“), udje dvainštiridesetih rodovin, med njimi tudi nekoliko Valvasorjev.¹⁾ Ni jedne rodovine ni med njimi, ki se ni po svojih prednikih odlikovala v ti ali oni stroki javnega življenja. Nič čuda, da tekmujejo ti veljaki z duhovskim stanom, da se trudijo izpodriniti ga ter v deželni dvorani zasesti njegove prostore. Nekoč v prejšnjih časih so se pač krepko za to spopadli, kdo naj bo oddajal prvi svoje glasove, ali duhovski ali gosposki stan. Vkljub svoji obilici, vkljub zaslugam, na katere se je mogel sklicavati gosposki stan, zmagal je vendar le v nekoliko, kajti v početku 18. stoletja glasovali so mešano; v seji dné 13. marcija leta 1711., v kateri ni bilo navzočnega nobenega škofa, oddal je svoj glas najprej deželni glavar, za njim stolni prošt, za tem namestnik deželnega glavarja, potem zatiški opat, grof Lamberg in kostanjevski opat, Daniel Erberg in prêlat bistriški, grof Strasoldo in stolni dekan, grof Gallenberg in kanonik Witzenstein, baron Apfaltrern in kanonik Gladitsch, grof Purgstall, kanonik pl. Polhovgracian itd. dokler niso prišli vsi kanoniki na vrsto;²⁾ potem so zaslišavali glasove družih grofov in baronov in to po njihovem dostojanstvu.

Najštevilnejši je tretji stan, stan vitezov: od osemindesetih rodovin jih je zahajalo dostikrat po več od vsake v deželni zbor. Prav zadaj pri vratih pak so zasedli prostore meščani: župan ljubljanski s svojim sodnikom in sodnikom in s sodniki kranjskih mest. Pri glasovanji pri

¹⁾ Valvasor IX. p. 102—106.

²⁾ Landesprot. XLII. fol. 291.

hajajo oni poslednji na vrsto, torej šele takrat, ko so pred njim glasujoči gospodje stvar že dognali, kajti odločilna je v vseh slučajih absolutna večina. Glasovi meščanski ne izdajo po tem takem do malega nič, obilica gospôde jih preglasuje vselej. Čemu bi hodili le samó sedeže gret? In res so radi izostajali! Radovljiškega mestnega zastopnika n. pr. ni bilo v 17. stoletji tekom dvajsetih let v deželni hiši niti jedenkrat na izpregled. Ozračje deželne dvorane zánje ni najprijetnejše. Iz ust plemičev morajo čuti marsikatero grenko besedo. Le kadar se ima obravnavati stvar, tičóča se v prvi vrsti meščanske blaginje, takrat prideró vsi; to se je zgodilo n. pr. leta 1711., ko so se stanovi napirali meščansko trgovstvo uničiti do dobra. Ob tacih prilikah se potegnejo meščanje za svoje pravice z vso odločnostjo. Takrat jih mine ves strah pred gospôdo; na polna usta ji povedó, koliko krivico jim dela, in da ji ni nič družega mari, kot meščana utopiti, če bi bilo mogoče, v žlici vode. Marsikaterikrat so gospôdi ti trmasti meščanje hudo presedali iz izmudila ni nobene prilike, kako bi jih potisnila iz deželne dvorane. Ko je v minulem stoletji odpravila cesarska vlada za kratek čas deželni zbor, pa ga potem zopet deželi dovolila, trudili so se stanovi vsaj jednega zastopnika mest, mestnega sodnika ljubljanskega potisniti v kot ter odpirati deželno hišo samó županu. Proti temu pak so se postavili mestni očetje tako čvrsto po robu, da je morala gospôda odjenjati.

Taka je bila gospôda, ki je prihajala v deželno hišo posvetávat se o blaginji dežele kranjske. Zasedanje se je pričenjalo s slovesno sv. mašo. Pač impozanten sprevod, ko so hodili ti odličnjaki prve čase v šenklaško cerkev! Pozneje pa so dali napraviti kapelico v deželni hiši, kjer je otvoril jeden navzočnih prêlatov deželni zbor s slovesno mašo v kapelici sv. Aheà. Skoraj neumljivo je, da je mogla vsprejemati deželna dvorana vso to obilico deželnozbornikov, kajti leta 1739. n. pr. se je udeležilo seje 7. dné aprila dvestoinpet gospodov stanóv, in vendar niso bili navzočni še vsi. Seveda vsi deželni zbori niso bili tako mnogobrojno obiskani; če se jih je sešlo sto, bil je zbor že jako številen. Da je bil zbor sklepčen, zadostovalo je že majhno število. Leta 1678. se je branil grof Kacijanar glasovati; predsednik zbora, deželni maršal je opustil namreč razglasiti, da meni predložiti v jedni prihodnjih sej neko važno pismo. To je bila njegova dolžnost, kajti po zakonu niso smeli nobene stvari obravnavati, ako je maršal ni dejal poprej na dnevni red. V seji 14. dné marcija leta 1678. pak se je zdajci oglasil z nekim predlogom, o katerem ni čul prej nihče nič. Bržkone mu je bilo do tega, stvar preresetavati v kolikor mogoče malobrojnem deželnem zboru. Vajnejše

stvari je dejal že poprej na dnevni red, le samó to zadnjo je odložil. Ko se je deželnozbornikom zdelo, da pri menj važnih stvaréh njihove navzočnosti več treba ni, odšla jih je večina domóv, in zdaj šele je prišel maršal s svojim dotlej skrivanim predlogom na dan. Kacijanar je zaradi tega dejal, da ne glasuje nikakor, češ, da je za tako važno stvar navzočnih premalo stanov. A deželni maršal mu je odvrnil, da se ravna v tem slučaju tako, kakor je pri Štajercih navada. Komur se ljubi tožiti ga zaradi tega pri cesarji, storí naj! Za óne, ki so odšli, tako ni dosti škode, kajti kolikor jih je ostalo, so možje, ki se navadno udeležujejo deželnih zborov, tisti pak, ki so odšli, so po večjem „ein zusammen geworbenes Volk, dessen Abwesenheit den Landtag nicht sperren soll.“ Maršalu je pritegnil neki Löwenberg, ki je sedel časih tudi že v štajerskem deželnem zboru. Tam so imeli navado, pismo povabiti deželnozbornike, ako se jih ni sešlo zadostno število. Sicer pak je zadostovalo osemnajst do štiriindvajset glav. Po ti navadi naj se ravna tudi Kranjci, kajti deželna uprava štajarska je bila že od nekđaj prav taka, kakor kranjska in nikakor ni potreba, da so vsi za deželni zbor sposobni tudi v istini navzočni, sicer bi marsikaterikrat zaradi prevelicega števila celó, zborovati ne mogli.¹⁾

Novo otvorjenemu deželnemu odboru so prečitali najprej „statutum silentii“ iz leta 1610. in njegov dostavek od leta 1618. Kar so tu obravnavali, moralo je ostati tajno, tajno celó za uda deželnega zbora, ki ga ali ni bilo k seji, ali pa je moral zapustiti dvorano iz tega ali ónega vzroka, bodisi, da so obravnavali katero njegovih stvari, ali pa prereševali stvar kacega njegovih bližnjih sorodnikov. Celó deželni glavar in maršal sta morala o taki priliki iti iz dvorane. Kaj so med tem časom govorili, nista zvedela nikoli. Leta 1678. pak je bil Kacijanar, predsednik deželnega odbora („Praesident der Verordneten-Stelle“), torej jako veljaven mož, kaj radoveden, kako so govorili njegovi vrstniki v njegovi nenavzočnosti o neki, njega samega se tičóci stvári. Zato je velel tajniku Lukaniču, naj mu prinese zapisnik zadnje seje. A Lukanič je védel, da tega ne smé; zahteva Kacijanarjeva je bila proti njegovi dolžnosti. Kacijanar se je obrnil zaradi tega do družega tajnika Valtla, ki se je dal pregovoriti, ali podkupiti — skratka, prinesel mu je zapisnik domóv. O tem pa je zvedel deželni maršal ter dal to stvar v deželnem zboru na razgovor. O nezakonitem postopanju tajnikom je bil ves zbor jedne misli. „Če je že prepovedano pogledati v zapisnik sodniški,“ „damit die Parteien nicht unnothwendige Rechtsführun-

¹⁾ Landtagsprot. XXIX. fol. 59.

gen erwecken," dejal je Karol Valvasor, "kaj šele v deželnozborske!" "Kdo bi hotel potem glasovati," menil je pl. Löwenberg, "če bi bili zapisniki za vsacega odprti?" Ves zbor je pritrdil, da je Lukanič prav storil, da ni dal Kacijanarju zapisnika, Valtl pak je moral čutiti vso strogost razljučenega deželnega glavarja. Ta mu je šel še zlasti zavoljo tega posebno do živega, ker je vplel nesrečni Valtl v govor glavarjev zabavljive besede, katerih ta ni govoril nikoli. Jedini, ki se je potegnil za Valtla, bil je grof Gallenberg, ki se mu je popolnoma umljivo zdelo, da se Valtl ni protivil in upiral proti tako mogočnemu gospodu, kakor je bil Kacijanar. Če mu je dal zapisnik, storil je to le iz velicega spoštovanja — „aus tragendem Respect". A Valtla ni mogel rešiti Gallenbergov zagovor. Deželni zbor je sklenil ustaviti mu plačo za toliko časa, da ga pokličejo zopet k svojemu poslu, kar se je na priporočila deželnega glavarja zgodilo že prihodnji mesec.*)

V področje deželnega odbora so spadale v prvih treh stoletjih novega veka vse, dežele tičooče se stvari, v prvi vrsti oddaja deželnih gospodskih služeb. Najimunitnejše službe so bile odborniške; te je oddajal deželni zbor; deželnega glavarja in njegova dva namestnika, „Landesverweser in Landesverwalter", pa je imenoval na predlog deželnega zbora cesar sam. Odborniki, „Verordnete", opravljali so nekako isti posel, kakor denašnji deželni odborniki. Bilo jih je pet; jeden med njimi je bil predsednik. Odborniki so poslovali po tri leta, izjemoma pak je deželni zbor potrdil koga lahko v njegovem poslovanju še četrto leto, potem pak je moral odstopiti brez vsacega ugovora; čez štiri leta se je oglašil lahko še za jedno triletje, potem pa nikdar več in sicer zato ne, da so prišli tudi mlajši na vrsto ter se mogli izuriti v deželnih službah. Odbornike so volili samó iz prvih treh stanov: duhovskega, gosposkega in viteškega stanú; v šestnajstem veku je dospel časih tudi kak meščan do te jako dobro plačane službe (po 1000 gld. na leto), a v 17. stoletji so plemiči meščane potisnili iz njih ter jih celó v odseke ne več puščali. Zastonj so se trudili mestni očetje dobiti zopet to nekdanjo pravico. Temu se ni čuditi, kajti gosposki stan je odrival celó viteze od teh vplivnih služeb. Leta 1678. je dejal v deželnem zboru Valvasorjev brat, da že trideset let niso izvolili odbornikom kacega viteza. Grofje in baroni so te mastne službe pograbili vselej samí.

Molédovali so prav po beraško zánje. Ko se je izpraznila leta 1682. odborniška služba, oglašila se je zánjo cela tolpa grofov in baronov. Znan plemenitaž, ki ga njegovi vrstniki niso hoteli predlagati, rekel je

*) Ibid. fol. 111.

užaljen: „Menil sem, da se boste mene spomnili, a vidim, da tega nisem zaslužil; trudil se bom izkazati o prihodnji priliki vrednega te časti.“ Jednako se je pritožil grof Wazenberg sklicujoč se vrhu tega celó na željo cesarja, ki je pisal o ti stvári ljubljanskemu škofu in grofu Blagaju. A deželni maršal ga je zavrnil, češ, s tem še ni prav čisto nič rečeno, cesar je izrazil le svojo željo, ukazal pak nikakor ni izvoliti ga. Ko bi volili odbornike po cesarjevi želji, iskati bi jeli gospodje stanovi služeb ne pri deželnem zboru, ampak na cesarskem dvoru.¹⁾

Za odborniki najimenitnejša oseba je bil glavni blagajnik, „Generaleinnehmer“, oskrbovatelj deželnega denarja.

Ne tako kneževsko, toda vendar primeroma dobro plačani so bili prisédniki pri deželnem sodišči, „Beisitzer.“ Plačevali so jim po 200 do 400 gld. na leto. Tudi za te službe so se potegovali najodličnejši plemenitazi. Njihovo število ni bilo natančno določeno, za Valvasorja jih je bilo navadno po dvanajst plačanih, mimo njih pa dosti drugih, ki so služili le za čast, seveda pa z upanjem, da bo tudi nánje prišla kdaj vrsta. V začetku 18. stoletja so določili celó, da devet let ne dobi nihče prisédnikov plače. Moledovanje za prisédniške službe je postalo leta 1711. tako pogosto, da so sklenili ustanoviti precejšnje število novih; štirinajst teh naj bodo prevzemali grofje in baroni, deset pa viteški stan. Prisédniki so službovali, če niso sami odstopali, ves čas svojega življenja.

Niže, tudi v deželnem zboru oddajane službe so bile: služba blagajnika za hrvaško in morsko gránico, služba oskrbnika za ravno isto gránico; njemu so pošiljali pšenico iz vse dežele, da je preskrboval kranjske na meji stoječe vojake. Dalje je vsprejemal deželni zbor deželnega tajnika, knjigovodjo, registratorja in „Weisbota“.

To so civilne službe; a tudi vojaške je oddajal deželni zbor, kajti deželi je bilo vzdrževati tudi v mirnih časih na hrvaški in morski granici drago vojsko. Pešcem je bil načelnik „Landobrister“; viteškim konjikom pa „Rittmeister“; konjiki so dobivali za vsacega „Gültperd“ zvanega konja po 50 gld. letne podpore. Teh konjikov sta bili dve kompaniji, modra in rumena — od tod barve deželske gosposke („landeshauptmannschaftliche Farben“) —, če je bila sila, pak so sklicali na konje po tri in štiri kompanije. Število konjikov ni bilo določeno, časih jih je bilo več, časih menj, v obče pa je imel vsak plemič vsaj po jednega konja v kompaniji. V ti vojski so bile vse tudi najnižje službe plačane in deželnemu zboru je požrlo priznavanje plače za to obi-

¹⁾ Ibid. XXIX. fol. 347.

lico ljudij mnogo mnogo časa. Pešci so bili razdeljeni na pet kompanij, kateri vsaki je bil „stotnik“ glavar. Jedno teh služeb je opravljal tudi Valvasor.

Drugi važni posel deželnega zbora je bilo reševanje obilih prošenj, ki so se kopičile v deželnih pisarnah. Plemiči so prosili za vsakovrstne milosti: ta, da mu spregledajo zaostali davek; oni, naj mu podpirajo sina, ki ga je poslal na visoke šole; tretji zopet je pogorel; četrtega so napadli Turki ali Uskoki; peti se je namenil popotovati po Laškem ter bi rad podpore „Ritterzebrung“ itd. in infinitum. Deželni zbor je bil kaj radodaren z deljenjem tacihi milostij ter je le redkokdaj koga z njegovo prošnjo zavrnil.

Tekom 18. stoletja je vlada vzela deželnemu zboru skoraj vso upravno pravico; ostalo mu naposled ni družega, kakor da je le še dovoljeval davke, ki jih je zahteval deželni knez od njega. A ta pravica je bila le navidezna, kajti v istini je moral zbor privoliti vse, kar je cesar zahteval od njega. O tem pak izpregovorimo morebiti pozneje kdaj.

Spomini.

Solzé pekoče vračajo se znova,
Rodí jih jutro vsako, vsak večer,
In več ga ni v življenji mojem dnova
Veselega nikjer.

I. Če liste knjigi v noči preobračam,
Pri kakem pač z veseljem postojim;
A ko v življenja knjigo pogled vračam
Le dlja, le dlje hitim.

Nové prebujajo se v prsih želje,
Moj duh v prostost, v višave si želi...
A ceste ni, ki iz temot naj pelje,
In to boli, boli!

II.

Zlatá, srebrá na stote
Ponosno štejete,
Jokú vi pač sirote
Težko umejete.

Oj, vsega vi imate,
Kar duša vam želi;
Zaloge prebogate
Dan vsak vam še množi.

Nečesa le pri vas ni,
To revež sam imá
In krasni ta zaklad je —
Usmiljenost sreča.

III.

Temné so lastovke priplule...
Nad oknom gnezda ti pletó;
Že ves so ž njimi strop obsule
In tam valé skrbno.

Pověj, deklě mi, ne posili
Se nikdar tebi žal spomin,
Ko vračajo se gósti mili
Ti zopet iz tujin?

Kakó v tišini rajski včasi
Za njimi zrla sva molčé...
Ti pač so tebi znani glasi
Od nekđaj, nekđaj žé.

Si ne želiš, da ž njimi sreča,
Bi vrnil zbegli čas se ž njó,
Ko sva v objetji si sloneča —
Ljubila se srénó? —

Jos. Kostanjevec.

Kristáli.

XXV.

Najrajši ljudstvo stavi spomenike
Možem, ki slábo jih živé poznalo
Ter s kámenjem nevédo je lučalo,
A čast mrtví so mu, ponós in díke.

Nad kamen kamen — težke in velíke:
Kaj ni dovólj jih na živóče palo?
Čemú li mrtvíh bi se ljudstvo balo
In vence vílo jim od lovoríke?

Mučénec gróbnega vesel pokoja,
Ne vstane vam, in krívde vaše, znajte,
Slavljenje licemérsko ne zmanjšuje.

Z gubámi toge črnéga ovoja
Dolga zakrívati ne izkušajte,
Ki spomenik ga svétu oznanjuje!

XXVI.

Cenéno slavo danes je imeti,
Ki njé v dežel jo trobijo piskárji,
Da vzvišani stojé po nji šušmárji,
Doklér jih luč resnice ne obsveti.

Umételnosti ni lehkò predreti
Meglè duhov, malikov njih oltárji
Blesté se v hitrobéžne sláve záriji,
In trudno ljudstvo ni jim hvale peti.

Umételnik po milosti nam božji
Pogostoma neznán živi med rodóm,
A pride čas, da národ ga spoznava.

Leží resnice pale so orožji
In kdor pred vsakim ne klečí gospodom,
Nesmrtnosti mu venec hrani slava.

XXVII.

Umételnik, poslanstvu néba zvesti,
Obrázi, kar mu genij svoj velevala,
Kar dúhu njega jasno razodevala:
Čestimo ga možá na svojem mesti.

Po véliki ne stopa níkdar cesti,
Tam sebi v prid usiljenec hojevala
Bedák bedákóm pólžjo krí ogrevala,
Vedóč, da lépe bode žel obresti.

Nebéski ógenj v prsih izogiblje
Umételnik slepárjenja se greha,
Ponósen milujé brezum prezira.

Naj kakor máčeha ga sreča ziblje,
Njegov je délež mu grohót zasmeha:
On vzoru žije, njemu zvest umíra.

XXVIII.

Vse véruje srcé ljubezni vroče,
Igraje si zapréke brán podíra;
Kdár iz vréla pravega izvira
Oklépati je z lanci ni mogoče.

Prestvárja púšče v vrte nam cvetoče,
Ob slame bil zaupno se opíra,
In ko že nádej poslednja umíra,
Želé otéti sólze jo pekoče.

Dosézi, kar je možno ti doseči,
Kozárec vse slásti do dná izprazni:
Srcé ne bode srečno miroválo.

Sam tá govóri o ljubezni sreči,
Kdor číst je gledal njen obraz prijazni,
Ko milo njé okó mu je sijalo.

XXIX.

Ljubezen moja slápu ni jednaka,
Bobnéčemu iz strme visočíne:
Studenec miren srčne je globíne,
Šumèč tihótno se po nji pretaka.

Ples vídiš v njem temótnega oblaka,
Svetlá od sólénih isker je zlatíne,
Od ógnja zvezd in mésečne srebríne
Valóv pohlevnih njéga káplja vsaka.

In ako jasno se nebó nasmiha
V njegovi strugi, kaj na dnú spoznala
Obrnena poglede bodeš vánje?

Obliče svoje, ki do smrti vzdíha
Milóba njéga bode mi sijala,
Zlatéča dneve in sladéča sanje.

XXX.

Ženstvo je naših dníj na slabem glási,
Da, kdor je ljubiš, njemu si igrača,
Kdor mu zaupa, greh s kesánjem plača
In siromák zasméha se ne spási.

Res, naglo ženska se nakratkočási,
Možá bi rada, ne samó glumača,
Nestálnega in sladkega laskača,
Ležnika besedíj, katere kvási.

Kdor ljubí sam za šalo Eve hčére,
A róke ni, srcá je njih je žélel,
Kaj streljaš nánje srda zabavljece?

Slabósti naj imele bi stotére,
Slušale so, kar u ma glas jim vélel,
In léhko njemu se smijó — ženice!

XXXI.

Prijatelj moj, ker tebe že in mene
Sebična ženska jedna prekanila,
Nikari, da bi jezna vse dolžila,
Saj tudi Bog ustvaril je poštene.

Se vé, za óglom najti ni nobene:
Čemú obá najprvo sva ljubila,
Ki nájine oči je ulovila
Željné s krasóte svitom oslepljene?

Demánta ne iščímo po krtíni,
Ne golobic, kjer dróbníčna je stája,
Po željnikih alóa ne cvetéva.

Zahvalo srčno védiva „jedíni“,
Da ustna druga njé poljúb oslája
In da ob drugem nédriji slonéva!

XXXII.

Klevétnik žensko čast naj meni skvrnil,
Odkar s teboj me združila je sreča,
Predraga moja déklica ljubeča,
Kakó bi hitro ga izpreobrní!

Kar ógenj vánje pógled tvoj zatrní,
Vzbudíla se ljubezen plameneča
V srcá globíni vžaljenega speča,
Nov svét je čarovít se mi odgrníl.

Spoznál sem ženskega srcá blagósti,
Spoznál njih dušne sile čudótvarne,
Spoznál, da bajka ni zvestóba ženska.

Podoba tvoja v glóriji čistósti
Ljubezni meni je podoba vzorne,
Ki ne zastré je vsa temá peklenska.

XXXIII.

Ljudjé v železnem kurníku medvéda
In gledat hodijo, poslušat léva,
Kakó rohní zveríne kralj in — zéva,
Renčéč kozúhar pleše, léga, séda.

Komú je glédalcev na misli bédá,
Katero gladna in tepéna réva
Pogledujé srdita razodéva
In trudna vednega trpínstva réda?

Takóv nesrečnik jaz sem v ječi svoji,
In vánjo le prečesto radóvéden
Očí, ušesa pásti svét se trudi.

A redko razven tebe duši moji
Tešíla kdo prínaša, gósta bédén
Jetník naj kratkočasím, da se čúdi!

XXXIV.

Očém prijetno vézati cvetíce
Umeje samodélske róka tvója,
Po volji tvoji sléharna se bója
Ukusno druží med tovaríšice.

Vendár še lepše nego te sestrice,
Naj tudi gre pohvala vsaki svója,
Čudéč se čúdom duša gleda mója
Sajéne v tvojega srcá gredíce.

Predobro vé, da teh cvetíc nobéna
V bohótni svoji ne vscveté lepóti
Žívljenju mojemu na stalno srečo.

A hvala bodi tebi izrečéna,
Ker vsaj za hípe v tožni mi samóti
Trpljenja mojega razsvítljaš ječo.

XXXV.

Človeštvu vsemogočna vladaríca,
Ljubezen, ti srcé očísti méni,
Iz njega tožnost, jezo mi prežéni
In sáma vladaj míla mu kraljica!

Kadár strupena rani je pušica,
Zdravílnega mazíla nánjo déni
In strúpa móči rano ti zakléni,
Vsevéšča ti usmiljena zdravníca!

Doklér živím, níkdár me ne ostavi,
Ko kdáj v srcé temá obúpa síli,
Svetlóbe tvoje žarek jo razblíni!

In ko rešnica méne smrt pozdravi,
In svít jim njé ovóji bodo skrílí,
Očí prijazno trudne mi zatísi!

XXXVI.

Zašlò je solnce, zvon večérni póje,
Utrujen glas njegov vesel pozdravlja
In delo dnevno delavec ostavlja,
Da gre v počítka domóvanje svóje.

Vojščák, prebívši ljute, vroče bóje,
Ko zmage in mirú se god preslavlja
In národu blaginja ustanavlja,
Spet ne želí si med sovražne róje.

Trpín, utrujen od težave dela,
Vojščák sem jaz po mnogih trdih bojih:
Strun vtíhni glas, meč, vísi, kópje, slóni!

Če ni zastónj jim struna moja pela,
Če bil srčán bojník sem bratov svojih,
Večérni zvon, počíteek mi zazvóni! —

Jos. Cimperman.

Muzikus.

Spisal Alfonz Pirec.

Danes me vêde pot v jedno najoddaljenejših mestnih ulic. Tam skoraj na konci stoji velika, polu kmetska, polu še mestna hiša. Spredaj, kolikor se je vidi na ulice, čedna je še precëj a pojdi z menoj čez dvorišče, katero pač ni najčednejše. V sredi stoji vodnjak in okrog tega je navadno célo močvirno jezero. No, pa da ne rečete, da ni za varnost ničesar storjenega, moram omeniti, da leží v luži nekaj opek in kamenja, in če si posebno dober skakač, lahko prideš čez lužo, ne da bi čez kolena gazil v blatu. Kakšen poseben modrijan mi bode pač rekel, da ni treba, da bi hodil kar čez sredo dvorišča, saj tudi obideš lahko lužo. Temu moram povedati, da je samó ta pot prosta, kajti na obeh plateh je dvorišče z raznimi rečmi zastavljeno. V sprednjem konci hiše stanuje neki mizar in ta je, ne da bi se brigal za druge ljudi, skoraj polovico dvorišča zastavil s svojim lesom. Hišni gospodar pa je strójar in opravlja v zadnjem konci dvorišča svoje rokodelstvo. Dokazal sem tedaj, da pač drugače ne prideš v stanovanje, v katero te jaz povedem, kakor da pregaziš ali preskočiš óno nesrečno lužo krog vodnjaka. Na drugem konci dvorišča, kjer ima hišni gospodar svojo strojarno, je namreč nad to, pod streho tedaj, še nekaj prostor. Tù stanuje neki delavec s svojo ženo in peterimi otroki. Soba, v katero te vabim stopiti, je precëj velika. Posebno znamenite oprave ne vidiš v nji. V kotu stoji železna peč, v kateri gori po zimi in po leti, če ima Mreta, delavčeva žena, kaj drv. V ti péči se kuha in nad njo so preprežene vrvi, na katerih visi otroško perilo. Razven te peči stoji še v sredi velika umazana miza, potem dve postelji, nekaj polomljenih stolov in na steni visi nekaj svetih podob prav dvojbene umetniške vrednosti.

Vendar ne misli, da bi bila Anton in Mreta tako zapravljiva ter morda vso to sobo in obe postelji imela samá s svojimi peterimi otroki. Otrokom ni treba v postelji spati. Najmlajši spi v zibelki, ostalim štirim se pa v kotu na tla kaj postelje. Naselil se je tedaj danes k njim še suh, star možiček. Posebne nadlége res ne bo dalal. Vse njegovo imetje vidiš v majhnem lesenem kovčegu. Porinil ga je pod posteljo, v kateri leží. Prinesel je pa še tudi s seboj zeleno vrečico, in najstarejši Mretin otrok, šestletni Jožek, gleda ves začujen, z umazan prstom v ustih, kaj je pač v ti zeleni vrečici?

No, dolgo mu ni bilo treba čakati. Stari možiček séde na posteljo in iz óne vrečice potegne čudno reč. Malo zabrenka in potem začne z neko palico drgniti po nji, da bi se mu bil Jožek kmalu začel smijati, misleč, da je starček pač neumen.

Kako lepó zna Karlo, tako je možu ime, gosti na gosli! Jožek neha sesati svoj prst in kar s široko odprtimi očmi in usti zija ga in posluša melodijozne glasove. Tudi Marijica v zibelki, katera je ravno hotela začeti menj melodijozno muziko, premisli se in sluša godbo. Mreta, katera je ravno z dvorišča prinesla v lonci vode, da bi začela kosilo kuhati, postavi lonec na gugavo mizo in posluša godeca. Tinica, ki je menda pač menj muzikalna, porabi to njeno zamaknenost, zleze na klop, vtakne prst v vodo in z vodo na mizo slika razna kabalistična znamenja. Janezek in Tonček sta začetkom tudi poslušala goslij glas, ali ob jednom prideta zaradi neke palice, s katero sta se prej igrala, navskriž in začneta drug drugega suvati in lasati in napósled jokati in cviliti.

Mati se zdaj obrne, zapazi Tinico, katera je brozgala v vodi, za kuho namenjeni, in jo energično udari po roki, ali ob jednom pa tudi po lonci, da se prevrne, pade na tla in razbije na sto koscev. Od jeze nad novo nesrečo, priloži ji še par zaušnic, kar zapazi še Janezka, ki je ravno Tončka dobil pod sé in ga obdelaval po svoji moči, skoči nánja, prime Janezka za lase, odtrga ga od Tončka in s palico, radi katere se je pričel ves pretep, udriha zdaj po jednom, zdaj po drugem. Vpitje je bilo splošno. Tinica je vpila pod mizo sedeča v luži zraven ubitega lonca, Janezek in Tonček tudi nista bila tiha in napósled tudi Marijica v zibelki ni hotela zaostajati z jokanjem, v katerem jo je prej premotil godec.

Starček storí zdaj to, kar je bilo najpametneje. Gosli vtakne zopet v svojo zeleno vrečico, stisne jih pod pázuho in zbeži iz sobe, kjer je na sredi stala Mreta in vpila in se kregala nad razposajenimi otroki. Tudi Jožku ni prizanesla, češ, da bi on, najstarejši, pač mogel malo paziti na svoje bratce in sestre.

Pa pustimo to! Vse ima malo pomena za našo povest. Omenil sem tega prizora le, da vidiš, kako prijetno in prijazno je Karlovo stanovanje.

Karlo je pak číslan godec po vseh krčmah ob sejmi in plesih in družih veselih prilikah. Domá je le malo. S težko glavo prihaja skoraj noč na noč proti jutru domóv, léže v svojo posteljo in spí do večera. Le opóldne vstane za nekaj trenutkov ter použije precèj priprosto kosilo, katero si jemlje pri Mreti. Čmerikavo in zaspano zrè prédse in godrnja, da je to žretje za svinje in pse narejeno, ne pa

jed, skuhana za ljudi. Po trikrat in večkrat vrže žlico po mizi in pravi, da on ni za tako jed ustvarjen, a naposled vendar lačni želodec premaga njegovo gnus, vzame zopet žlico v roko in pojé vse.

„Ha, jaz ne bom znala kuhati, saj sem bila vendar péstunja pri gospodu svetovalci na Velikem trgu in večkrat sem pomagala v kuhinji posodo pomivati in brisati, če je bil kakšen praznik ali če je bilo kaj več gospóde povabljene na kosilo. Kaj se bo ta sitni starec ujedal name! Kake stvari smo tam kuhali! Jaz jim še imena ne vem. Pa kaše in repe ne bom znala kuhati! — Naposled pa le vse pojé in še dobro políže stari sitnež,“ monologovala je potem razžaljena Mreta.

Zvečer v krčmi pa je Karlo vse boljše volje. Precej, ko pride, sicer tiho sedí in drgne ob strune, a kadar je vžil nekaj kozarcev vina skozi grlo, razveselí se stari možiček, jezik se mu razvéže in začne praviti vsakeršne reči.

Kaj je že vse doživel in koliko svetá videl! Vsakemu pripoveduje, kdor ga loče poslušati, da je že godel v imenitnih dvoranah, da je plesal z groficami in jedel z imenitno gospódo in pil šampanjca in burgundca. Pravil je še druge reči svojim čudečim se poslušalcem. Pripovedoval je, da je bil že na Dunaji in celó v Parizu in kdo vé, kje še povsodi. Toliko je imel povedati, da mu naposled skoraj nikdo več verjel ni, češ, da je pijan in da vino iz njega govóri.

A bilo je res, kar je Karlo pripovedoval. Po vsem svetu je bil za svoje sreče in slave znan Karlo. Takrat ni stanoval tako ubožno, temveč njegovo stanovanje je bilo, kakor kakega kneza. Res je bil vabljen slavní virtuozi k sijajnim veselicam, kjer je plesal z groficami in pil z imenitno gospódo draga in fina vina. Smijal bi se bil takrat vsakemu, kdor bi mu bil rekel, da bo še kdaj godel ob sejmih in pri kmetskih veselicah po krčmah, on, ki je časih sodeloval le pri najimenitnejših in najodličnejših koncertih in ki so ga odlikovali knezi in cesarji. Takrat seveda bili so drugačni časi, takrat je zaslužil po sto rumenih zlatov in tudi več za jeden koncert, zdaj pa je vesel, če na njegov krožnik pada — rudeč kupren denar. Takrat je metal stotáke krog sebe, zdaj pa še časih nima groša, da bi si kupil kruha. Takrat ni hodil v ogóljeni in umazani obleki okrog in ni bil tako suhih in upalih lic, on, ki si je osvojil z jednim pogledom vsako žensko srce.

Poslušajmo, kako je Karlo pal s svoje sreče in slave tako globoko!

Bogatega ljubljanskega trgovca sin je. Od najprve mladosti se je bavil le z godbo. Oče je dovolil svojemu jedinemu sinu vse in dasiravno bi bil rajši videl, da bi se tudi sin posvetil trgovini, dal ga je vendar na Dunaj učít godbe pri najimenitnejših umetnikih.

Karlo je zaslúľl kmalu svetovno imeniten virtuoz na goslih. Oče, kateri mu je umrl, ko je Karlo dovršil jedva dveindvajseto leto, zapustil mu je precëj imenja. Takó mu je bilo možno iti v Pariz, ko je prej prepotoval Italijo in Nemčijo.

V Parizu se je zaljubil v slavno operno pevko, v krasno Amato. Tudi Amata je ljubila njega in ves Pariz se je čudil, ko se je raznesla novica, da se hočeta poročiti najimenitnejši zvezdi na umetniškem nebu pariškem, gospod Karlo in gospodična Amata.

Srečen je bil ta zakon. Drug družega sta občudovala, on slaven godec in ona slavna pevka, in se ljubila.

A ta sreča je bila le kratka. Amata se je zakonske ljubezni polagoma nadolgočásila. Pozabila je, da je soprogu dolžna zvestobo in udala se je nekemu mlademu opernemu pevcu. Koliko je vedela „chronique scandaleuse“ povedati o ti Amatini ljubezni! Nikdo v vsem Parizu se ni čudil, ko se je nekega jutra zvedelo, da je Amata pobegnila z Richardom, nikdo se ni temu čudil, razven Karla. A ne le ženo je izgubil nesrečnež, Amata je vzela s seboj tudi skoraj vse njegovo imetje.

Karlo, kateri je še vedno ljubil Amato, ni je hotel zasledovati. Obolen je in ležal dolgo hudo bolán. Zapuščen od vseh ljudij je ležal zdaj imenitni godec v bólnici.

Ko ozdravi, nastopi zopet. Pri prvem koncertu je blo res vse polno, kajti spomnil se ga je še marsikdo iz prejšnjih časov, a zdaj občinstvo ni bilo zadovoljno več z njegovimi produkcijami. V bolezni je izgubil prejšnjo virtuoznost in živost in dasiravno je bila njegova igra še vedno izvrstna, utemnela je tembolj njegova slava, ker se je prikazal baš takrat še imenitnejši godec.

V Parizu, kjer je tako dolgo bil prvi, ni hotel več ostati, odšel je na Dunaj, ali tudi tukaj ni mogel več doseči prejšnjega vspeha. Virtuoza njegova moč je izginila. Kmalu je bil prisiljen iskati si lekcij in navaden godec služiti si kruha. Živel je tako precëj časa. Boril se je z nesrečo in z uboštvom, a čimbolj se je staral, tem slabše mu je šlo. Na stare dni se je spomnil, da hoče še videti domovino svojo.

Jaz sem se seznanil ž njim nedavno pozno po noči v revni, umazani krčmi. Nehal je že gosti, toda ko sem jaz stopil v zaduhlo sobo, zagódel je vendar še jedno, potem pa prisédel k meni.

Piján je bil že malo. Mene je nagovoril francoski, in ko se temu čudim, povedal mi je zgodbo življenja svojega. Rekel mi je, da se bode še maščeval nad zapeljivcem žene svoje ter ga pojde, ako treba, iskat tudi v Ameriko.

Pozneje sem še večkrat prišel ž njim v družbo. Zanimal me je nesrečni starček.

Nekega večera ga najdem vsega veselega zopet v krčmi. Ko me ugleda, vpije mi naproti, da hoče jutri odpotovati.

„Denarja sicer nimam nič, ali s svojimi goslimi se upam ves svet prepotovati.“

Omeniti sem mu sicer hotel, da je pač že prestar se spomnil, da bi se maščeval nad Richardom in nad svojo nezvesto ženo, a nisem ga hotel žaliti.

Šel je pozno po noči pijan domov.

Ker ga precèj dnij nisem videl, grem ga iskat na stanovanje in vprašat, ali je vendar le res odpotoval. Mreta mi je povedala, da so ga tisto jutro mrtvega našli v luži na dvorišči. Zdravnik je rekel, da je pijanega starca zadela kap ter da se je udušil v blatu in v močvirni vodi.

Mreta se je najprej jokala, ker je Karlo tako nesrečne smrti umrl. Ko se je pa spomnila, da ji ves čas niti za stanovanje, niti za hrano ni plačal nì vinarja, izpremenila se je njena žalost v jezo in klela je Karla, tega ošabnega pijanca, kakor ga je nazivala. Ko sem ji pa plačal jaz, kar ji je muzikus ostal dolžan, hvalila je zopet na vse pretege umrlega godca. Hvalila bi ga bila še celo uro, toda jaz sem hitel strani, kajti ravno so začeli njeni otroci pravi peklenski koncert in tudi iz strojarnice ni prihajal v že tako zaduhlo sobo nikakor prijeten duh.

Nove muzikalije.

IV.

J. Carli, organist v Škofjiloki. „Te Deum laudamus“ op. 3 za mešan zbor. Založil skladatelj. Tiskali Blaznikovi nasledniki. Cena 60 kr.

Skladba ta je popolnoma cerkvena, jasne glasbene fature in pravilne modulacije. Homofonna skladba je pomešana na nekaterih mestih s falso-bordonnimi stavki; dolgi tekst se na kratkem razvije proti koncu v lepe polifonne stavke. Vrlemu skladatelju čestitamo na njegovih obširnih glasbenih védnostih ter skladbo iskreno priporočamo.

V.

Slovesna latinska sv. maša v čast presveti Trojici. Zložil in svojemu učeniku blag. gospodu Antonu Foersterju v srčni hvaležnosti poklonil Ign. Hladnik, organist v Stariloki. Op. 5. Prodaja Katoliška bukvarna, cena 60 kr. Lastnina skladateljeva. Tisk Blaznikovih naslednikov. V Ljubljani 1886.

* Harmonični aparat te vrle maše je obširno — zanimiv, postopanje glasov korektno, težav za pevce skoro ni zaslediti. V skupnosti se bo

skladba glasila slovesno in polno. Jedino, kar imamo oporekati ti maši, to je raba nekaterih kvart-sekstnih akordov. Neumesten n. pr. je $\frac{6}{4}$ akord v 2. taktu „Kyrie“ na težki dobi. Za čitatelje, ki umejo generalni bas, postavimo tu sem za ta akord nasledne popravke:

$\begin{matrix} 6 & & 7 & 4 & & 7 & 7 & & 4 \\ & 3 & & & & & & & 3 \\ \text{Bas } a, & \text{bas } d, & \text{basova } d, & g & \text{ali pa bas } d. \end{matrix}$

G. skladatelja prosimo, naj uporablja $\frac{6}{4}$ akorde le pri sklepnih kadencah zaradi čuta modulacije, ki ga prouzročujejo ti akordi v teku skladbe. (Glej takt 5. „Kyrie“.) G. skladatelj nas morda zavrne s tem, da je $\frac{6}{4}$ akord vselej pravilno vpeljal in da take akorde rabijo cerkveno-glasbeni skladatelji, osobito Habert. To je res! A šibkost, prouzročena po uporabi nekaterih akordov, katerim se mora odreči prehajalni značaj, ostane vselej šibkost, naj jo piše Witt, Orlandus ali celó Palestrina. V družem obziru svetujemo g. skladatelju še, naj se ogiblje kromatike, kakeršna se nahaja n. pr. v 11. taktu „Kyrie“ $\frac{dis}{fis}$. Mnogo lepše se bosta na tem mestu glasila diatonična $\frac{d}{f}$.

Čudno se nam dozdeva uporaba $\frac{3}{4}$ takta za „Credo“. Sicer nismo nasprotniki tega takta, a trditev naša, da je $\frac{3}{4}$ takt za „Credo“ nenavaden priznava nam g. skladatelj sam, ker ga je že v 34. taktu zamenil s *c* taktom — znamenje, da mu ritem ni ugajal. Maša pa je drugače kaj spretno pisana in je jako hvaležna za pevce in dirigenta; torej se sama priporoča.

VI.

Missa in honorem ss. Cordis Jesu. Ad IV. voces aequales composita et rev. Domino Mathiae Erjavee, decano et parochio Vipacensi dedicata auct. Joanne Pogačnik (organist v Vipavi.) Op. 1. Cena partiture 60 kr. Tiskali Blaznikovi nasledniki.

O ti maši trdimo, da je jedna najboljših cerkveno-glasbenih skladeb, katere so priobčili slovenski skladatelji in da nikdo izmed njih (razven g. Foersterja) polifonije ni razvil takó umevno, priprosto in naravno kakor prav g. skladatelj v ti maši. Cerkevno-glasbeno občinstvo nam bo hvaležno, da je opozorimo na to kratko, skozi in skozi cerkveno in melodijozno mašo. Uzornemu skladatelju pa kličemo: Le tako dalje!

VII.

Glagolska misa za muški zbor (čveterospjev). Pjevana prvi put u gradu Krku d. 8. prosinca 1885. Presvjetlomu gospodinu vitezu dr. Dinku Viteziću, prvaku istarskih Hrvata, dičnom zastupniku na carev. vjeću skladatelj V. Kosovel posvetio. Ciena 80 nov. Tiskarna: C. G. Rödera u Lipskom 1886. Dobiva se pri sklad. v Trstu.

Krasno tiskana maša bo dobro služila v krajih, kjer je dovoljeno petje pri slovesni maši v domačem jeziku. Dasiravno spominja skladba tu

pa tam na tako imenovane moške zборе, ne bo dokaj žalila ušesa, vaje-
nega poslušati uzorne cerkvene skladbe starih in novih klasikov, ker
trditi se mora o nji, da je po vseh delih razlita nekaka mirnost in hvale-
vredna treznost, katera tako lepo znači cerkveno skladbo. Ob jednom pa
kaže ta skladba tudi spretno vednost v postopanju glasov.

G. skladatelj nam potem, ko se natančneje seznani s harmo-
nijo in kontrapunktom, gotovo podal skladeb, ki bodo proste napak,
katere so se mu, žal, vrinile v ti skladbi n. pr. nepravilne kvinte od
5.—6. takta „Kyrie“ med II. basom in II. tenorom. Osobito opozarjam
g. skladatelja na napačni postop prikritih kvint, oktav ali jednoglasij pod
septimo od 21. v 22. takt „Kyrie“. Pazi naj na pravilo: „Verdeckte
Octaven und Einklänge sind zwischen den obern drei Stimmen ganz zu
vermeiden, zwischen den untern zwei Stimmen sind aber die Einklänge je
nach Lage des Akkordes und der Stimmen wie verdeckte Oktaven zu be-
trachten.“ G. skladatelj naj tudi pazi na to, da basu (harmoničnemu naj-
važnejšemu elementu) dá več gibčnosti. („Der Bass darf nie unnütz liegen
bleiben,“) in naj se ogiblje, kar mogoče, pretrdo nastopajočih disonanc.

Maša je sicer zanimiva in priporočila vredna.

Danilo Fajgelj. *)

Mal spomenik neznanemu pesniku.

Pesmi mojega srca.

1.

Tvoja usteca mōkra.

Ne tōči, deva, vina mi ne tōči!
Ne dá krepila vino duši vroči,
Vino
Ne umiri srcá mi bolečino,
Ljubezni gorke mi natōči
Z usti lice moje ljubi, mōči,
Skozi usteca mokrá
Vrē ljubezen ti sladká.
Poglej, z roko se me oklēni,
Lice pa na lice moje dēni,
Usta mōkra in kipeča
Sprimejo naj se ljubeča. —
Spústi v mládo meni se naroče,

Da te božam, ljubim po otroče —
In ustec mōkrih kupa
Piti dá naj sladkega mi strupa —
In ti, dete, oh, le tōči, tōči,
Z ljubeznijo mi srce mōči,
Usta, glej, pijó mi tako ráda,
Piti dāj mi, deva mláda. —
Piti vina pa mi ni naváda,
Ne tōči, dete, vina, oh, ne tōči!
Lice tvoje naj na moje páda,
Z ljubezni iskrami mi srce mōči,
Z ljubezni iskrami srce napōji,
Utēhe dāj gorēči duši mōji! —

*) Č. g. skladateljem in dopisovalcem svojim s tem naznanjam, da zdaj
bivam v jednaki lastnosti na Srpenici in ne več v Tolminu. Naj se pisma náme
torej adresujejo na Srpenico (Primorsko).

2.

Moja pésem je strupéna.

Moja pésem je strupéna,
 Kako bi drugačna bila,
 Ko si cvetje mi življenja
 Ti se strupom nadehnila.
 Moja pésem je strupéna,
 Kako bi drugačna bila?
 Nosim tol'ko strupa v srci,
 Tudi tebe, moja mila!

3.

Potok solzá.

Potók z očij mi silen dère,
 Bridkó-grenák potók solzá,
 In lica cvétje mládo père,
 Sežiga rože mi srcá.
 In cvetje rúdo véne, gíne,
 Razpira pótók ga kalán —
 Srcé steró mi bolečine —
 V grob tihi bodem zakopán.

4.

Glas srcá.

Žálost srce moje krije,
 Pála nánj meglà je pústa,
 Srce gorko pa ne vpíje,
 Le odpira mala ústa,
 Sladko-tího mi šepéče:
 „Ljubim te deva, vir mi sreče“!
 Kadar solnce žarko síje,
 In vè tamni zvezdni nóči
 Srce gorko mi ne vpíje,
 Pač pa mi v ljubezni vroči
 Sladko-tího le trepéče:
 „Ljubim te deva, vir mi sreče“!

Kádar zrem te, ljubo dète,
 Tedaj v daljni mi daljini,
 Vè globini duše vnéte,
 V sladki srce bolečini
 Bridko-tího mi šepéče:
 „Ljubim te deva, vir mi sreče“!
 Oj, solzá okó mi rósi,
 Kri mi vnéma divja glávo;
 Srce ljubo dekle prósi,
 Ránjeno srcé krvávo
 Bridko-tího ti šepéče:
 „Ljubi me deva, vir mi sreče“!

Kádar med deské pa štíri,
 V prst dejan bom črne zemlje,
 Naj vè tihem, večnem míri
 Srce sán mi ném objemlje,
 Naj v molitvi ti šepéče:
 „Bodi zdrávo, dète, vir mi sreče“!

5.

Srcé divjalo mi besnó.

Srcé divjalo mi besnó	Zazvonil star sem votel zvon,
In plah pobegnil sem v goró,	In divje prál njegov je don
Smereke temne kjer rastó;	In molklo plál brenčéč je bron
Kjer dviga stolp se star, temán,	In bol srcá vè dol je gnál,
Z bršljanom, mahom ves obdán,	Gavranov trop je splahutál,
Na hram Boga pa prideján.	Hripavo v skale zahreščál.

Človeškega nikjer glasú . . .

Naslonil sem se kraj zidú —

O Bogu sanjal pa mirú.

Frančišek Hudoklin, pesnik, iz čegar zapuščine smo vzeli zgoraj natisnenih petero pesmij, porodil se je 6. dne nóvembra 1863. v gorenji Stari Vasi od premožnih kmetskih roditeljev, Jožefa in Marije. V gimnazijo je stopil v Novem Mestu l. 1873., kjer je studiral do 1881. leta; potem pak, dovršivši

prvi tečaj osme šole, prisiljen nekaj po bolezni, še več pritiskan od znanega vam morda prijatelja (!) učeči se nadarjen i mladini, direktorja F., za tri leta opustil studije. Otresel je mestni prah in hitel tja pod Kuko goro, v divni svoj kraj domači, kjer je med narodom in z njim svojim živeč studiral njegovo življenje, mišljenje, njegovo krepost, in njegove napake; kjer se je zlasti, kar mu ga narava ni dala, priučil ónemu jedrnatemu, plastičnemu jeziku, kojega občudujem v njegovih pismih in pesmih. — Po mnogih poskusih posrečilo se mu je napósled v Trstu vsprejetemu biti v osmi razred, kjer je i maturo skoraj z odličnim vspehom dovršil 1885. leta.

Sedaj so se mu odprle poti v svet. Kaj mislite, katero si izvoli? Da znate, kaj so jeziki zlobni klatili o Hudoklinu ateistu, nihilistu, prostomišljeniku, framasonu i. t. d., ni sanjalo se vam ne bi, da ta mladenci pojde v — bogoslovje!

In vendar je bil namen njegov, postati duhovnikom, sevéda duhovnikom v pravem, čistem, vzvišenem pomenu.

V to svrho si je izprosil o počitnicah v Zagrebu vsprejema v bogoslovje. Ali bolest, ki jo je s seboj prinesel iz Trsta — in katero je nosil že zdavna v prsih, od ondaj, ko je začel spoznavati svet, ta svet gorjá in svet solzá — uničila mu je nakane njegove. Sedaj, ko se mu je svet odprl, ko so mu, kakor sam piše, zrasle peruti, mora ostati domá! — Dné 11. januvarija 1886. l. se je iz solzne doline preselil v boljšo večnost. . .

Hudoklin je bil izreden talent!

Najvišje misli, najgloblje resnice je zajemal iz bogatega svojega duha. Ali zato ni zanemarjal učiti se i od drugih. Samó ob sebi se razumeva, da se je najprej in z največjo ljubeznijo učil naših klasikov. V spodnji gimnaziji je slastno prebiral Jurčičeve spise, Stritarjev „Zvon.“ Preširna je večinoma znal na pamet. Opomniti je, da je Preširen bil in ostal njegov ljubljeneč; navadno ga je nosil v žepu s seboj. Poleg tega ni zanemarjal nemških klasikov, zlasti je rad in mnogo bral Heineja, Lenava, pozneje Goetheja. Razven tega se je priučil še v spodnjem gimnaziji hrvaškemu in ruskemu jeziku. Do dobra je proučil v zgorenjem gimnaziji srbske národne pesmi, katere je med vsemi literarnimi proizvodi najviše cenil. Spominjam se, s kako navdušenostjo mi je često govoril o zlatih teh proizvodih divnega naroda. „To je duši moji hrana“, rekal je često. Znale so mu bile bulgarske národne pesmi. Ruske pesnike: Lermontova, Puškina, Turgeneva, Nekrasova umel in čital je v originalu. Nekrasova je imel najrajši. Staro je čislal in s posebno ljubeznijo učil se literaturo grško.

Poleg tega se je bil naučil jezikov: laškega, francoskega in španskega.

Neutrudljivo se je učil in prijateljem svojim priporočal učiti se z godovine, najprej slovanske, zatem posebno grške in naroda francoskega,

pa zgodovino velikih mož. Kaj se je učil zadnji dve leti, ni mi znano; v pismih govori često o svojih „delih,“ o tragedijah, in mati mi je njegova pripovedovala, da je zadnjih štiri do pet mesecev pred smrtjo vedno pisal in pisal. Ob usodi teh spisov mi do sedaj ni bilo mogoče ničesar zvedeti. Našli se bodo in s temi se pesniku gotovo postavi spomenik!

N. St.

Prva slovenska ustavna listina Kranjske.¹⁾

Priobčil P. pl. Radič.

Bitev pri Lipsku je končala francosko medvladje v slovenski Iliriji (leta 1809—1813.).

Kakor so Francozje, osvojivši si Kranjsko, takoj razveljevali dotedanjo deželno ustavo, tako so stanovi kranjski takoj prve dni, ko je domovina naša prišla spet pod Habsburžane, pognali se za to, da bi spet dobili staro svojo ustavo. Že člani velike deputacije, ki se je šla leta 1814. poklanjat na Dunaj pred cesarski prstol, pozvedovali so zaradi tega okoli najvplivnejših državnikov, zlasti okoli vsemogočnega državnega kancelarja kneza Metternicha, kako bi mogli znova doseči svojo ustavo.

Toda stvar se ni zvršila tako naglo, kakor so želeli stanovi.

Polna vrsta spomenic, načrtov in protinačrtov se je vložila na odločilnem mestu, od koder so se pošiljali potem zaupnim možem na Kranjskem, da so ti povedali svoje mnenje o teh načrtih. Obravnave so trajale do leta 1818.

Stoprav 29. dne avgusta 1818. l. izdal je cesar statut, naj se znova oživi stanovska ustava Kranjske, katera je potem ostala v veljavnosti do 1848. leta.

Ta ustavna listina kranjska, že sama na sebi imenitna, važna je tudi s kulturnega stališča zategadelj, ker je prva politična listina Kranjske v slovenskem jeziku.¹⁾

Statut se je namreč izdal s cesarskega prstola v obeh deželnih jezikih, v katerih je bil tudi natisnen. Ta tiskovina (mali folio, 2¹/₂ polo na rumenkasto-sivem debelem papirju — kraj natiska, najbrž Ljubljana, ni imenovan —) je dandanes že književna redkost.²⁾

Zdolaj podajemo „Zvonovim“ bralcem slovenski tekst v petnajstih paragrafi ter mislimo, da jim ustrezemo s to književno redkostjo, ki je ob enem važen donesek k slovenski kulturni zgodovini.

¹⁾ Znano je, da je vlada novejšje ustavne listine deželnemu zboru kranjskemu predložila v nemškem in slovenskem jeziku.

²⁾ Pisatelj hrani v svoji zbirki jeden izvod.

Statut cesarja Franca I. slóve slovenski tako :

„Mi Franc Pervi, po božji milosti Estrajški Cesar; Jeruzalemski, Vogriski, Pemski, Lombarski ino Beneški, Dalmaški, Hrovaški, Slavonski, Gališki, Lodomirski ino Ilirski kralj; Estrajski predvajvoda; Lotrinski, zosperski, štajerski, koroški, krajnski, gorénske ino dolénske Šlézje vajvoda; Erdeljski vélki knéz; Moravski mëjni Graf; Hapšpurski ino Tirolski poknéženi Graf itd.

Krájnskiga Vójdovstva ločenje od Našiga Cesárstva v' lejtú 1809 je njega stanóvsko narédo končálo. Od časa, kadar je dužéla nazaj doblena bila, je Naše pervo perzadevanje bilo, globòke ráne, katére so dužéli med nesréč pólnimi lejtni usékane bile, zacéliti, kólkor je v' Naši móči stalo. Med tim je bila tudi naša očétovska skerb do zdaj, stánovsko narédo po starimu, voner pak gledáje na sdájne potrebe vojvodstva, ino mnógitire preméne njegovih okóljšin zópet upeljáti.

Po dobro premíšlenih sklépih damo Svojimu zvéstimu vojvodstvu Krajnske Zemle stanóvsko narédo z' razlóčki, kateri túkaj po versti pridejo.

§. 1.

Za krájnsko vojvodstvo bódo stanóvi govóрили. Ti so, duhóvski, gospódomski, viteski stan, ino cesárske mésta. Uséki tih stanóv bóde svojo klóp imel. (Primerjaj g. prof. Vrhovca razpravo v denašnjem listu.)

§. 2.

Duhóvska klóp je za prájšne móžé tiga stanú, ino tedaj za še žive Kórarje Lublánskiga Kapítelna, ako so zé prej stanóvski móžjé bili: Sicer pak bódo zraven kapítelskih častnikou, tudi dva od Kápitelna izvóljena Kórarja v' njega iménu na klópi duhóvski sedéli.

Gospódomska klóp je za Firšte, Grafe ino Barone.

Víteska klóp je za Víteze.

De pak kdó na eni tih dvéh zadnič imenvánih klopí za stanóvskiga móžá sedéti, in glas dájati smé, je ne samo gospóski stán v' povédanih stópih potreben, temuč tudi poses landtafelskiga premoženja, dužélno rojáštvo ali Incolat, in vélkolejtnost.

Méstna klóp je za poslánce (deputirte) cesárskih mést, katirih ima Lublána dva, druge pak, katire so zé prej le-to pravíco iméle, eniga sámiga v' dužélni sóhòd (na Landtag) poslati.

Voner stanovski móžjé, kirih premoženje je na kant danu, také dolgo v' sóhòd ali na landtag na smejo, dokler kant teče, ino v' pròsto gospodarstvo svojiga zémelniga premoženja nazaj ne stópmo.

§. 3.

Dodejlenje rojáštva ali Incolata ohránimo Mi Sebi, ino stanovi bodo tistiga za urédne móžé Nam per dužélnimu Poglavarstvu nasvetvali. Plač-

vála se bo taxa za rojástvo ali Incolat pét sto goldinarjev v' dobrimu dnarju.

§. 4.

Službé, kire so se v' krajnski dužéli prej po rodéh dobivale, bodo v' žlahtah, per katerih so prej bile, zopet oživéle: voner k' takim službam naménjeni, ako se téh pravica, Lehen imenvana, derží, v' tisto ne sméjo takó dólgo stópati, dokler próšnja za Lehen ne podajo, pervoljenje ne dobé, ino vse ni spolnjeno, kar postáve in navada s' sebjó pernesó.

§. 5.

Stanovi so za vse leto postavljeni, kar k' pridu dužéle, ali usih stanóv, ali kakiga posébniga stanú služi; za tiga vóljo se stanóvam ne prepové v' njih postávskih sohódih próšne inu pertóžbe v' iménu dužéle pred dužélno Poglavarstvo, ali skozi taisto pred dvórne Gospóske, ali tudi na rávnost pred Nas položiti.

Izbranci *) pak se ne sméjo brez Našiga prej dobleniga dovoljenja v' Naše dvórno prebiválše pošilati.

§. 6.

Kar oblast inu dejlu stanov zadéne, posébej takó razlóžimo:

Pravíco dávke nakladati po usimu zastópu Mi Sebi perderžimó: voner bomo sklénjeno nalogo sémelske štibre usáko lejtó v' podóbi lastniga povelja stanóvam na znánje dali, ino ti mórejo per spodóbnimu razdejenju naložene štibre na dužélo zvestó čuti, de razdejenje več ku usa štibra ne znese, in de se per timu oprávkú use obstojéče ukazíla na tanko spólnijo: tudi so stanóvi dolžni za gotóvost štibernih búkov (katáster) skerbéti.

Pobiranje zémelske štibre, ino razsojenje kake posébne preteženge ni oprávk stanov.

Mi damo stanóvam tudi pravíco iména za té na krajnskimu obstojéče gospóske štiftunge, in prejéme, pred duželnim Poglavarstvom, ali pred dvórno Gospóske nasvetvatí, kakor tudi spódne službenke stanóvske staviti; voner zapovémo, de število ino lejtna pláča slúžbenkov ne smé vékši, ku bomo Mi postavili, biti.

§. 6.

Poséбно imenitne opravíla se bódo v' stanóvskimu sohódu preudárjale; za medlejtne opravíla pak bodo izbrani naméstniki stanóv (verordentarij) postavljeni.

§. 8.

Predejséstvo in napelvánje opravlí v' duželnimu sohódu, ino v' hiši izbránih stanovskih naméstnikov Mi izročimo duželnimu Poglavarju, in za

*) Deputationen.

takrat, ku on ne bo mógel, smo že s' posébnim písánjam, kaj je sturiti, povédali.

Prédejséda pové v' dužélnimu sohódu, inu v' hiši izbránih stanovskih naméstnikov, po kiri versti se bode od opravíl posvetválo.

§. 9.

Dužélni sohód bo navádno enkrat v' lejtú; in dan sa tistiga bomo Mi postavili. Per posébnih pergódkih se smé tudi posébní sohód sklicati, voner z' Našim dovljenjam.

Kádar bode Poglavárstvo v' Našimu iménu izreklo, de je dužélniga posvetvanja konec, móre sohód berž nárazen iti, ino kar je bilo sklénjeno more v' Naše znanje priti, ker sklépi brez Našiga poterjenja ne bodo veljáli.

§. 10.

Hiša izbranih stanóvskih naméstnikov bode iméla štiri možé (iz usakiga stanú eniga) ino eniga Skrivnostínika (secretárja): bo tudi slúžbenkov, kólker jih je treba, ino svoje podučenje posebej dobila.

Usáki stan v' tó hišo svojiga Naméstnika posébnú izvoli, voner mórejo také izvóljeni, kakor tudi v' dužélnimu sohódu izvóljeni Skrivnostínik od Nas potrjeni biti.

§. 11.

De smé kdó za naméstnika tréh pervih stanóv izbrán biti, je poses landtafelskiga premoženja potreben, tá potrebnost pak méstne ne zadéne.

Kdór je kakor zapravláve, ali od Gospóske za tákiga spoznán, katérimu se gospodarstvo njegoviga premoženja ne móre zaúpati, ino taisti, katéri so za kaka pregréha v' izprašvánje padli, pa niso za celó nedóljne spoznáni bili, bodo iz volitve izklenjeni.

Cesarski slúžbenki sméjo za hišo stanóvskih naméstnikov izvoljeni biti.

§. 12.

Za čas stanóvskiga naméstnika postavimo Mi šest lejt: voner smé naméstnik čez 6 lejt zopet izvóljen ino potrjen biti.

De pak ti naméstniki ne bodo uselej usi, ina na enikrat izvóljeni, hócemo, de po pretéku pervih tréh lejt se na polóvico naméstnikov, kiri imajo iz slúžbe stopiti, lósa, inu se také sprázneni sédi navádno zastávjo.

§. 13.

Opravíla hiše stanóvskih naméstnikov pojdejo po tisti víži, in versti, kakor je v' stanovskih hišah drúgih dužél navada.

§. 14.

Právdno sodníštvo za stanovsko truplu bo Lublansko mestno in dužélno sodníštvo.

§. 15.

Za známene naše milosti možem gospòskiga ino vitéskiga stanú, katihi iména bodo naméstniki tih dvéh stanów v' posebnih búkvah za zlahtníke zapisane iméli, damo pravico, že pred lejtam 1809 perpušeno stanóvsko obléko nositi, ino pravico na gospòske štíftunge ino prejéme.

Iz posébné dobróte hóčemo tudi, de že prej v' tistih búkvah zapísani možjé tih dvéh stanów, ako rávno bi landtafelskiga premoženja ne iméli, túkaj dodejlene pravíce záse še dálej uživajo; voner k' séji ino posvetvánju v' stanóvskimu sohódu pravico takó dolgo nimajo, dokler tákšno premoženje ne dobé.

Ker smo s' tó ukázo svojo mísel in vóljo od stanóvske naréde, kira ima na Krajnském zópet upeljána biti, viditi dali; povémo de prvi dužélni sohód je za častito upelánje stanów, ino za volítvo stanóvskih naméstnikov, in njih skrivnostínika 18ti dan súšca 1819 dopušen; ino za tiga vóljo pervih tréh stanów možjé, kiri bódo v' dužélni sohód peršli, mórejo svoje v' 2 §. popisane lastností do tistiga dnóva izkazati; ino rávno takó v' méstih spodóбно izvóljeni biti.

Dáno v' Našimu poglavitimu in sédnimu méstu, na Dunaju 29ti dan vélki-serpana, v' lejtú tavžent, ósem stó ósemnajstimu našiga cesárstva in Kraljéstva sédem ino dvajsétimu.

FRANZ

L. S.

Franc Graf Saurau,

Velki Kanzlir.

Po lastnimu povelju

Njih C. K. apost. Svitlosti:

Franc Vitez od Fradenek."

Listek.

„Matica Slovenska“ je začela te dni razpošiljati knjige za leto 1886. Vsak matiènjak jih prejme po troje.

Prva knjiga ima naslov „Ljubljanski meščanje v minulih stoletjih“. Kulturhistorične študije, zajete iz ljubljanskega mestnega arhiva. Spisal Ivan Vrhovec, c. kr. gimnazijalni profesor. Tisk Blaznikovih naslednikov v Ljubljani 1886, 8, 283 str. — Lansko leto nam je g. profesor Vrhovec v „Matičinem“ letopisu podal prezanimiv topografičen opis ljubljanskega mesta ter nam tako naslikal, kakšno lice je imela v minulih stoletjih Ljubljana na zunaj. Letos nam pa g. profesor na podstavi zaprašenih listín, katere je našel in z neumornim trudom preiskal v ljubljanski mestni posvetovalni hiši, podaja v ti od konca do kraja prezanimivi knjig, živo in slikovito podobo o notranjem življenji, delovanji in gibanji ljubljanskih meščanov od srednjega veka do sedanjega stoletja

Knjiga je razdeljena na dvanajst poglavij. Najprej govori g. pisatelj o meščanih in nemeščanih v obče, potem nam tolmači sestavo, oblast in delovanje mestne gosposke in ljubljanskega sodišča, obširno opisuje seje mestnega sveta in področje mestnega sodnika; razlaga nam, kakšne gnotne pravice je imelo ljubljansko mesto; razpravlja obširno o stare dobe trgovcih, rokodelcih, obrtnikih ljubljanskih, o njih razmerah, težah in svoboščinah ter nam v konečnem poglavju podaja število ljubljanskih meščanov po posameznih predmestjih. Vse mesto je imelo l. 1788. stanovnikov 10.047. Tu smo našli ob kratkem, kaj obseza knjiga; vsebine njene na drobno danes ne moremo opisovati; samo toliko rečemo, da je v nji nakopičenih na stotine važnih kulturnozgodovinskih podatkov, tako da vsak meščanski stan, vsak bralec najde v knjigi svoje zanimive posebnosti. Knjiga je brez dvojbe važen prispevek k naši kulturni zgodovini in slovenska književnost mora s „Slovensko Matico“ vred biti ponosna na to v mnogih ozirih imenitno delo neumorno delujočega g. prof. Vrhovca. Kakor vsi spisi Vrhovčevi, tako se tudi ta knjiga njegova odlikuje po živahni pisavi in gladko tekoči besedi, in če morebiti tudi kritični „jezikobrodec“ tu in tam nekoliko zmajè z glavó, jedno prednost gotovo rad prizna g. pisatelju, to namreč, da nikjer ni dolgočasen, tudi tam ne, kjer razpravlja suhoparne, učene stvari. In to je prednost, katere živo, preživo pogrešamo zlasti pri nas Slovincih, ki nas vzgajajo ravno tako temeljiti kakor suhoparni in dolgočasni nemški učenjaki.

Druga knjiga je „Zabavna knjižnica“. I. zvezek obseza poljski pisano povest svetovno-znanega pripovedovalca Josipa Ignacija Kraševskega „Koča za vasjo“, katero je na slovenski jezik preložil pokojni L. Gorenjec-Podgoriški. V Ljubljani 1886, m. 8, 323 str. Tiskala „Katoliška Tiskarna“. Knjiga ima nekoliko manjšo, priročnejšo obliko, nego navadne „Matičine“ knjige. Povest izvestno dobro dojde vsem prijateljem slovenskega leposlovja, katero hoče, kakor vse kaže, odslej „Matica“ skrbneje gojiti.

Tretja knjiga je „Letopis Matice Slovenske“, katerega je uredil Fr. Levec. V Ljubljani 1886, 8, 302 strani. Vsebina mu je nastopna: V obširnem članku „Židovstvo“ nam g. prof. Josip A. pihi opisuje židovski narod v zgodovinskem, verskem, antropološkem in statističnem oziru. Gotovo bode ta, s premnogimi interesantnimi posameznostimi in zgodovinskimi podatki podprta razprava matičinim članom posebno prijala baš v sedanjem času antisemitizma in židovske prevlade v našem političnem in socialnem življenju. — G. Ivan Navratil nadaljuje temeljito svojo razpravo „Slovenske narodne vraže in prazne vere“ ter na drobno razpravlja zlasti božične vraže, govori o kolednikih in koledovanju, o novem letu, Sv. treh kraljih itd. ter nam konečno obeta drugo leto nadaljevati svojo ravno tako tehtovito, kakor jedrovito razpravo. — Posebnega spomina vredna je razprava dr. Fr. Kosa: „Ob osebnih imenih pri starih Slovincih“, v kateri nam pisatelj podaja in tolmači 367 slovenskih osebnih imen, zajetih iz najstarejših zgodovinskih virov. Na to razpravo opozarjamo zlasti tiste očete slovenske, ki svojih otrok nečejo kršćevati na hebrejska, grška, nemška in latinska imena, ter jim dajó rajši ruska in srbska imena tako, da bode v beli Ljubljani skoraj toliko Milanov, Bogdanov in Vladimirov, kakor Janezov, Jožefov in Antonov. G. dr. Kos takim očetom daje v svoji razpravi na razpolaganje 367 domačih slovenskih imen, izmed katerih so nekatera prav lepa in blaglasna. — Poslednja, jako obširna in temeljita razprava je dušeslovna studija „Spomin“, katero je spisal g. dr. Fr. Lampe ter z njo gotovo ustregel vsem prijateljem filozofičnega berila, kakoršnega še jako

pogrešamo pri Slovencih. Želimo, da bi g. doktor, ki se je takoj v prvi razpravi svoji pokazal korenitega veščaka, prihodnje leto nadaljeval svoje studije. — Iz „Bibliografije slovenske“, katero je sestavil z navadno točnostjo g. Ivan Tomšič, zvedamo, da je od 1. januarja 1885. leta do 1. januarja 1886. leta prišlo na svetlo 158 raznih tiskovin slovenskih (18 menj nego leta 1884.). Konečno je, kakor vsako leto, tako tudi letos g. tajnik Evgen Lah spretno in natančno sestavil letopis „Matičin“, ki obseza najprej kratko poročilo ob odborovem delovanji, imenik matičenjakov in poročilo o društveni knjižnici in sicer A) o slovenskih knjigah. Slovenski oddelek „Matičine“ knjižnice šteje 329 knjig v 628 zvezkih, snopičih in letnikih in 20 zemljevidov.

Število društvenikov nam kaže nastopni pregled:

Imena škofijam	Število društvenikov			
	častnih	ustanovnih	letnih	skupno
I. ljubljanska	—	151	611	762
II. lavantinska	1	85	225	311
III. goriška	—	16	70	86
IV. tržaško-koperska	—	16	116	132
V. kriška	—	6	59	65
VI. sekovska	—	9	30	39
VII. druge razne	7	29	65	101
Skupaj	8	312	1176	1496

Lani je imela „Matica“ 1457 članov; tedaj znaša letošnji prirastek 39 društvenikov.

Iz računskega sklepa posnemamo, da je imela „Matica“ koncem leta 1885. v posestvih, knjigah, novcih in vrednostnih papirjih 51.138 gld. 81 kr. premoženja, da se je torej njen imetek od l. 1884. sem zmanjšal za 301 gld. 49 kr. Po proračunu bode imela „Matica“ prihodnje leto 3200 gld. za knjige na razpolaganje. — Račun o zakladih, katere upravlja „Matičin“ odbor, kaže nam, da znaša zaklad za Vodnikov spomenik 5196 gld. 11 kr., za Costov spomenik 1068 gld. 80 kr., za Miroslava Vilharja spomenik 301 gld. 75 kr. Jurčič-Tomšičeva ustanova za literarne namene zneša 2268 gld. 46 kr. (Gledi razpis častnih daril!)

Svoje poročilo završujemo s tem, da smo letos z „Matičinimi“ knjigami prav zadovoljni, in to, kar se tiče obsega in vsebine. Društvo podaja svojim društvenikom okoli 58 tiskovnih pol raznovrstnega berila. Lani so bile knjige preučene, preznanstvene. Letos je odbor poskrbel tudi za leposlovje in zabavo, ustregel pa je poleg tega tudi tistim društvenikom, ki si želé kaj znanstveno-poučnega berila. In ta srednji pot, mislimo, da najbolje ugaja „Matici“ v njeni sedanjí sestavi.

Nove knjige slovenske. Zadnje čase je prišlo na svetlo več slovenskih knjig o katerih poročamo, v kolikor nam prostor dopušča šele danes; ob ostalih hočemo izpregovoriti prihodnjič.

— Mestnofarna cerkev sv. Jakopa v Ljubljani. O posvečevanji l. 1886. dobrotnikom v spomin spisala ondotna kapelana (t. j. A. Žlogar in A. Karlin). V Ljubljani 1886, mala 8., 38 str. V kratkih letih, odkar č. g. Janez Rozman župnikuje mestni fari sv. Jakopa v Ljubljani, pokazal se je velikega

znalca in prijatelja cerkvene umetnosti. Po njegovi neumorni brigi se je vsa cerkev sv. Jakopa prenovila zunaj in znotraj tako, da jo moramo prištevati najlepšim, in z najdragocenejšimi umetninami okrašenim vežam božjim v naši domovini. Zlasti pa je šentjakopska cerkev zaradi notranje obnove, katero so letos po načrtu graškega arhitekta J. Mikovića zvršili stavbinski mojster Fr. Faleschini, slikar Borovski, akademiški kipar Fr. Zajec, pozlačevalec Fr. Toman, slikar J. Jebačin, pasár L. Tratnik i. dr. in zaradi štirih prekrasnih presnih slik g. Jurija Šubica iz življenja sv. Jakopa, postala prava znamenitost mesta ljubljanskega.

Omenjena knjižica, ki sta jo spisala domača gg. kapelana, omenja v prvem poglavju glavne črtice iz zgodovine farne cerkve sv. Jakopa; v drugem se naštevajo zasluge g. župnika Rozmana za olepšavo šentjakopske cerkve; tretje poglavje nam pripoveduje, kaj se je letošnje leto lepega in novega naredilo v cerkvi; v četrtem je opisana svečanost o cerkvenem posvečevanju dné 24. oktobra 1886 in knjigo završuje prav krepak ogovor mestnega kapelana g. Andreja Karlina ob osmini posvečevanja cerkve. — Zanimiva knjiga bi bila izdatno pridobila, da sta gg. pisatelja o starejših cerkvenih umetninah in slikah šentjakopske cerkve dodala nekoliko več črtic.

— Bukve božje v naravi. Spisal dr. Alban Stolz, podomačil P. Hrizogon Majar. O. S. F. Maribor 1886, mala 8., 188 str. Cena? Iz predgovora posnamemo, da je ta knjižica zajeta iz Alban Stolzovega koledarja za večnost za l. 1859. Vsi spisi Stolzovi se odlikujejo po krepki, rezki in drastični pisavi; zato je imel g. prelagatelj mnogo posla, da je te posebnosti Stolzovega pisanja prilagodil tudi slovenskemu jeziku. — Prevod moramo naravnost izborni imenovati. Tvarina je razdeljena na dvanaest mesecev ter duhovito z verskega stališča razpravlja razna pereča vprašanja in zanimive stvari n. pr. razmerje med gospodarji in pòsli, verski indiferentizem, mešane zakone, posvetno ljubezen, telesno lepoto itd. Naravno, da knjiga ni pisana za otroke!

— Izidor, pobožni kmet. Bukvice ljubim kmetom na korist. Iz nemškega preložil L. Dolinar. Drugi popravljeni natis. V Ljubljani 1886. 12, 81 str. Cena 25 kr. Natisnili in založili J. Blaznikovi nasledniki. Drobna, ljuba knjižica, po kateri rad poseže priprosti narod, ki lepe nauke in navode najrajši vsprejema v obliki zanimive povesti. Škoda, da se pred novim natiskom iz knjige niso iztrebili vsi slovniški pogrški.

— Iz letošnjih šolskih poročil posnemamo, dasi že nekoliko post festum, naslednje stvari: Letno poročilo c. kr. vélike gimnazije v Rudolfovem obseza razpravo „Nekoliko o srbskih národnih pesnih,“ katero je spisal g. prof. Ivan Polanec. Po uvodu o národnih pesmih v obče in zlasti o srbskih razpravlja g. pisatelj na podstavi znanega Armin Pavičevega dela podrobno srbske národne pesmi o boji na Kosovem ter zvršuje svoj spis s kratkim pregledom o življenji Marka Kraljevića. Izvestno bode ta spis dobro došel vsem prijateljem prekrasnega národnega pesništva srbskega. — Peto letno poročilo deške meščanske šole s kmetijskim značajem v Krškem ima spredaj kratek, nemški životopis pokojnega Martina Hočevarja, ustanovnika ondote meščanske šole, za katero je žrtvoval okoli 100.000 gld., potem pa prav korenit članek „Črtice o podnebji v Krškem,“ katerega je spisal g. prof. Ferd. Seidl, in „Pregled meteoroloških opazovanj v Krškem“ od 1. aprila 1885. do 31. julija 1886. od istega pisatelja. — Letno poročilo čveterorazredne ljudske šole v Postojini obseza dobro pisani zemljepisni in zgodovinski opis „Postojina“, katerega je sestavil g. nadučitelj Janez Thuma. — Letno poročilo čveteroraz-

redne ljudske šole v Krškem objavlja kratke zgodovinske črtice kot prispevek k stoletnici krške ljudske šole. — Letno poročilo štirirazredne ljudske šole v Št. Vidu nad Ljubljano prinaša prav dober, primeren in vse hvale vreden članek „Starišem“; le škoda, da je v jezikovnem oziru, kakor vse poročilo, jako nedostaten in pogrešen. — Letno poročilo trirazredne šole v Mengiši nam podaja prav zanimive in dobro zbrane zgodovinske črtice o mengiški šoli, katere je spisal g. katehet Anton Koblar. — Letno poročilo četvorazredne ljudske šole z dvema vsposrednicama v okolici Ptujski ima celo dve razpravi. Prva je „Slovenska župnija sv. Petra in Pavla v Ptuj“. Spisal jo je g. O. Stanko Prus, minorit, kaplan in katehet na ondodni šoli; druga „Mesto Ptuj“, katero je sestavil g. Anton Poreger, podučitelj. Iz tega kratkega pregleda vidimo, da so naši ljudsko-šolski učitelji letos v letnih poročilih zlasti obravnavali zgodovinske in zemljepisne stvari iz domačega kraja. Hvaležni smo jim za to! Z boljšim poznavanjem domačega kraja budé v mladih srcih ljubezen do domovine. A tudi razprave, kakoršne beremo v letnem poročilu št. vidske šole, ugajajo nam jako. Roditelje, in ne samó té, sploh vse stanovce, ves narod je treba poučiti, kake dolžnosti imajo do šole in do otrok, in kako jim je vzajemno pomagati učitelju, da more ta zvrševati svojo važno in težko, pa tudi lepo nalogo. Čuditi pa se moramo, da so šolski otroci po vseh letnih poročilih kranjske dežele, kolikor nam jih je prišlo v roke, vedno še locirani ali po svojem napredku razvrščeni.

— Glasi katoliške družbe. Na svetlo dala in založila katoliška družba za Kranjsko. XX. zvezek. V Ljubljani 1886, mala 8, 188 str. Natisnila Katoliška Tiskarna. — Knjiga ima nastopno vsebino: ogovor urednika g. dr. Fr. Lampeta, pesem ob začetku sv. leta 1886, po 94. psalmu; pouk v sv. letu, katerega je spisal Jan. Krek; obširno razpravo, zakaj praznujemo sv. leto. Nato obseza knjiga več spisov poučne in zabavne vsebine, tako n. pr. prav dobro povest „Vere moč“, živo sliko iz kmetskega življenja, katero je spisal pokojni bogoslovec Janez Oštir (roj. 13. maja 1864. pri sv. Križu na Dolenjskem, umrl 17. junija t. l.), in popotno črtice „Jeden dan na Velegradu“; nadalje pisma iz dijaškega življenja z naslovom „Resni dnevi“. V teh pismih nam neimenovan pisatelj prav resnično riše mučno duševno stanje mladeniča, ki se bori sam s seboj in raznimi presodki, predno se odloči za duhovski stan. G. Č. nam opisuje kratko zgodovino katoliške družbe in v konečnem sestavku „Iz malega sveta“ nam g. urednik dr. Fr. Lampe podaja zanimive črtice o ljubljanski deški sirotišnici.

Janežičev slovar. Nemško-slovenski del znanega Janežičevega slovarja je popolnoma pošel v svojem drugem izdavanji in ker ljudje jako povprašujejo po ti jako priročni in temeljiti knjigi, sklenili so Janežičevi dediči slovar v tretjem natisku dati na svetlo. Uredovanje njegovo je prevzel gospod prof. Anton Bartel v Ljubljani, kateremu bodo pri težavnem in zamudnem delu pomagali nekateri njegovih uradnih tovarišev. Osnovno delo, kakor izpisovanje iz novejših znanstvenih knjig, zakonikov, jezikovnih razprav itd. se v kratkem zvrši in potem se nemudoma prične glavna stvar — sistematično uredovanje, o katerem smo preverjeni, da bode tem vspešneje napredovalo, ker se je delo pod prof. Bartla vodstvom razdelilo med več mladih, čilih, jezikovno omikanih močij.

Razne novice. Pri Fr. Dunckerju v Lipsku izhaja nemški prevod znane ruske zgodovine N. Kostomarovega pod naslovom: „Russische Geschichte in Biographien.“ Von N. Kostomarov. Nach der 2ten Auflage des russischen Originals übersetzt von W. Henckel, Erster Band. 1. Theil. Die Herrschaft des

Hauses Wladimir's, des Heiligen. Delo izhaja v snopičih po 1 m. 80 v. — Kako se zanimajo Nemci za to delo in kako je znajo ceniti, kaže ocena, polna hvale v „Blätter für literarische Unterhaltung“, izdavanih od znanega pisatelja Rudolfa pl. Gottschalla. —

— Uredništvo in založništvo „Kresovo“ naznanja, da z zvršenim šestim letnikom ustavi svoj list. Jako obžalujemo, da razumništvo slovensko izgublja s „Kresom“ jedino znanstveno glasilo in ljubše bi nam bilo, da je izginilo s slovenskega obzorja nekoliko manjših političnih listov. „Kresovo“ smrt je največ zakrivila malomarnost naša. A pri Slovencih je že taka. Vsake nove stvari se lotimo z velikim hrupom in navdušenjem, toda kmalu se ohladimo ter prepustimo podjetje svoji usodi. Tako je z društvi, tako s časopisi. Vrh tega se zaradi preobilega števila časopisov cepijo pisateljske moči, naročniki pa tudi ne morejo izdatno podpirati toliko listov. Le veliko listov, pa slabih! to je naše gaslo.

— Za zidanje „Zetskog doma“ na Cetinji je že nabranih 16.104 gld.

— Glasoviti dr. Fr. S. Krauss je začel opisavati v „La revue de l'Orient“, izhajajoči v Budapešti, v 11. listu slovensko, hrvaško in srbsko žurnalistiko pod naslovom „le journalisme yougo-slave“. Ta gospod meni, da pri Slovencih ni pisatelja, ki bi znal napisati temeljit članek. S takim človekom, katerega do sedaj na svetlo dani spisi niso drugega, nego kompilacije in prepisi iz jugoslovanskih pisateljev, ni se lahko pričakati o tem, kdo zna pisati izvirne temeljite članke, ker jih zna on samó prepisavati; po znanem: „Le čevlje sodi naj kopitar“ more soditi on le o prepisavanji, ne pa o samostvornem spisovanji.

— 139. zvezek „Narodne biblioteke bratce Jovanovića“ prinaša drugi del zbranih spisov Jovana Stejića; 140. pa prevod Bret. Hartovo pripovedke „Penelopa iz Kentuka“. —

— Louis Leger je izdal ravnokar „Nouvelles études slaves, deuxième serie“, v katerih opisuje Ivana Husa in Palackega, kmetski roman na Češkem, slavnega pisatelja poljskega Kohanovskega, in razpravlja zgodovino nihilizma na Ruskem in kako se javlja v literaturi posebno pri Turgenevu in Černišenku. V posebnem članku pa opisuje tudi razmere med francoskimi pisatelji in med Rusijo.

H.

— Dunajski časopis „Oesterreichisch-ungarische Wehrzeitung“ št. 81. letošnjega leta priobčuje zanimiv članek o baronu Čehovinu pod naslovom „Ein Heldengrab“. Spisal ga je A. Dittrich.

— V znanstvenih krogih dobro znani antropološki in narodopisni časopis „Globus“, katerega izdaja v Brunšvigu dr. Richard Kiepert, prinaša v svoji 19. in 20. št. letošnjega leta ravno korenito, prezanimivo razpravo „Slavische Gebräuche beim Hausbau“. Spisal jo je na podstavi prerezov ruskih, srbskih, čeških in slovenskih virov, zlasti na podstavi národnih pesmij in pripovedek g. profesor Fr. Hubad v Gradci, kateri je že z mnogimi enakimi spisi dokazal, da je pravi veščák v antropoloških in narodopisnih stvarih. — Iz peresa istega pisatelja je v 14. listu istega časopisa izšla razprava „Die Entstehung der Welt nach slavischem Volksglauben“.

— Mariborska „Südsteierische Post“ že delj časa priobčuje prav dober nemški prevod Jurčičevega „Desetega brata“. Roman je v nemščino preložil g. dr. V. — V istem časopisu smo brali meseca novembra izvrsten prevod Kersnikove povesti „Rojenica“. Prevod je oskrbel, kakor sodimo po podpisu B. K—k., sin znanega učnega Slovence, vseučiliškega profesorja v Gradci. Le tako dalje!

— Čujemo, da je presvetli cesarjevič Rudolf naprosil g. gimnazijalnega direktorja Jožefa Šumana v Ljubljani in g. gimnazijalnega profesorja Fr. Hubada v Gradcu, da bosta sodelovala pri njegovem velikem delu „Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild.“ G. direktor Šuman opiše štajerske Slovence v jezikovnem, g. prof. Hubad pa v narodopisnem in antropološkem oziru.

— „Ein Beitrag zur Literatur des Lenorenstoffes“ se imenuje listek, katerega je na podstavi narodnih pripovedek, priobčenih v „Ljubljanskem Zvonu“ l. 1882., spisal g. B. Krek v časopisu „Südsteirische Post“.

Vega. Došla nam je knjiga „Georg Freiherr von Vega. Von Fridolin Kaučič, k. k. Lieutenant im Infanterie-Regimente Nr. 78. Separat-Abdruck aus dem Organ der militär-wissenschaftlichen Vereine. Wien 1886, 8., 54. Gospod c. kr. lajtenant Kavčič si je tako lepo, hvaležno in patrijotično nalogo, v zanimivih živtopisih opisati take vojake slovenske, kateri so za domovino in cesarja prelivajoči svojo kri, odlikovali se po hrabrosti svoji, ali pa so z uma svetlim mečem pridobili česti in slave sebi in domovini, ki jih je porodila. Dvojen namen imajo Kavčičevi živtopisi: na jedni strani vnemajo slovenske mladeniče, ki so si izvolili vojaški stan, da po vzvišenemu vzgledu slavnih vojaških rojakov svojih koprne po česti in slavi, radovoljno žrtvujoči kri in življenje za svojega cesarja in domovino svojo; na drugi strani pa vzbujajo národni ponos v Slovencih, ki tudi v vojski avstrijski niso zadnji. Veseli smo bili vsakega takega spisa, bodisi, da ga je g. lajtenant Kavčič priobčil v dunajski „Pressi“, v oseški „Dravi“ ali v vojaškem časopisu „Vedette“, v „Kresu“ ali v našem „Zvonu“. — Tisto vojaško živahnost in navdušenost, ki preveva vse spise Kavčičeve, opazujemo tudi na najnovejši, zgoraj navedeni obširni razpravi. Spis je razdeljen na dva dela: v prvem nam g. Kavčič opisuje Vego vojaka, v drugem Vego učenjaka. Prvi del je obširno osnovan in oprt na mnoge vire. Vidi se mu, da ga je pisal vojak. Prav odločno zagovarja Kavčič slovensko narodnost Vegovo, katerega hočejo nekateri (Hirtenfeld, Vrečko) na vsak način napraviti za Španca, trdeči, da je Vega vnuk španskega vojaka, ki se je po španski naslednji vojski naselil na Kranjskem, bil v službi pri grofu Attems, kjer se je potem pokmetil.

„Mir erscheint diese Behauptung — piše g. Kavčič na 32. strani svoje knjige — „jedoch unhaltbar, sie beruht lediglich auf Tradition und ich denke mir, dass sich die mythenbildende Thätigkeit, die sich an das Dasein fast jedes grossen Mannes knüpft, auch bei Vega reich entwickelt hat, denn je dürftiger das Wissen, desto reicher die Phantasie. . . . Es kommt mir schier undenkbar vor, dass sich der Sohn eines spanischen Soldaten, der die Stelle eines gräflichen Aufsehers bekleidete und sich einiges Wohlstandes erfreute, zu einem armen slovenischen Bauer naturalisirt haben sollte. In Krain kommt der Name Vega allerdings in der von Vega ursprünglich angewandten Schreibweise (Vecha, Veha, Vehovec) noch immer vor. — Was ihn als gereiften Mann dazu bewogen haben mag seinen Namen von Vecha in Vega umzuwandeln, darüber vermag Niemand Aufklärung zu bieten. Vielleicht that er es aus dem Grunde, weil der Name so besser klang. — Vega, dem ja seine spanische Abkunft gewiss kein Geheimniss geblieben wäre — erwähnt derselben nirgends in all' seinen Vorreden und Briefen, noch ist es bekannt, dass er sich zu einem Zeitgenossen darüber geäußert hätte. Wenn also sein Grossvater ein Spanier war, so ist es unerklärlich, warum sich Vega, ein Mann von seltener Geradheit und Offenheit, nicht mit Stolz seiner spanischen Abstammung erinnert hatte.“

Meine Vermuthung geht dahin, dass der spanisch klingende Name die Veranlassung dazu gegeben, Vegas Ahnen zu Spaniern zu stempeln, umsomehr, da der Name in Spanien öfters vorkommt, und ja auch der genialste Dichter Spaniens Lope Felix de Vega Carpio aus einem altadeligen kastilianischen Geschlechte entstammend der Namensgenosse unseres Vega war. Ob nun in den Adern Vega's wirklich spanisches Blut pulsrte, wissen wir nicht und ist uns auch ziemlich gleichgiltig, es ändert nichts an der Thatsache, dass Vega einer Bauernhütte entstammte, dass seine Eltern arme, schlichte slovenische Landleute waren und dass er den Unterricht in den Schulen Krains genossen. Zur Constatirung seiner Nationalität sind diese Facta allein massgebend. —

Zaradi posebnosti omenjamo, da se je našel tudi že učenjak, ki hoče Vego naređiti za Nemca. Neki dr. K. Schober v svoji knjigi, ki jo je ob avstrijskih Nemcih spisal v znani Prochaskovi zbirki „Die Völker Oesterreich-Ungarns“ Vego, kakor tudi Valvasorja reklamuje za pristna Nemca. Predlagamo, da se g. dr. Schober zaradi svojega neumrjočega izuma izvoli za predsednika kitajske akademije, katero je nekaj mesecev pred svojo smrtjo Paul Bert osnoval v — Tonkingu!

Razpis častnih daril. Da bi pospešila razvoj slovenske pripovedne književnosti, razpisuje „Matica Slovenska“ po določilih Jurčič-Tomšičeve ustanove 300 goldinarjev častnega darila dvema povestima slovenskima, in to: a) 200 gld. povesti, obsežajoči najmenj 10 tiskovnih pôl, in b) 100 gld. povesti, obsežajoči najmenj 5 tiskovnih pôl. Snov obema povestima bôdi zajeta iz zgodovine, ali sploh iz življenja naroda slovenskega. Obe povesti morata biti pisani takó, da po obliki in vsebini svoji ustrezeta umetniškim zakonom pripovedne književnosti, ter poleg tega ugodita literarnim namenom „Matice Slovenske“. Pisatelj, kateremu se prisodi častno darilo iz novcev Jurčič-Tomšičeve ustanove, prejme vrhu tega za svojo povest še navadno pisateljsko nagrado, katere plačuje „Matica Slovenska“ po §. 15. svojega pravičnega reda po 25—40 gld. za tiskovno pôlo. Rokopisi naj se brez pisateljevega imena pošiljajo odboru „Matice Slovenske“ do 1. oktobra 1887. leta. Pisateljevo ime naj se pridene rokopisu v zapečatenem listu, na katerem je zapisano dotično gaslo. Večkrat se je poudarjalo, da „Matica Slovenska“ podaja svojim članom premalo leposlovne berila. S tem razpisom hoče „Matičin“ odbor pokazati, da ga je resna briga, po vsi svoji moči pospešiti tudi razvoj leposlovne književnosti slovenske ter članom svojim podati v roko lepo zabavno knjigo. Zatorej se podpisani odbor tudi nadeje, da ga bodo pisatelji slovenski podpirali v njegovem trudu ter se častno odzvali njegovemu domoljubnemu pozivu.

V Ljubljani 3. novembra 1886.

Odbor „Matice Slovenske“.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji: vse leto po 4 gld. 60 kr., pol leta po 2 gld. 30 kr., četrt leta po 1 gld. 15 kr. Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Lastniki in založniki: Fr. Levec i. dr. — Izdajatelj in odgovorni urednik: Fr. Levec. Uredništvo in upravnštvo v Ljubljani, v knežjem dvorci v Gosposkih ulicah, 14.

Tiska „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani.

Vabilo.

Z denašnjo številko završuje „Ljubljanski Zvon“ šesti svoj tečaj ter se s čilimi močmi odpravlja na delo prihodnjega, sedmega leta. Program, katerega si je „Ljubljanski Zvon“ postavil pred šestimi leti, po katerem se je zvesto ravnal ves čas svojega izhajanja, — ta program hoče neizpremenjen zvrševati tudi prihodnje leto; kajti izdatna vsestranska podpora, katero je „Ljubljanski Zvon“ doslej našel pri pisateljih naših, kakor tudi pri občinstvu slovenskem, kaže nam jasno, da list v dozdanji obliki svoji najbolje ugaja književnim potrebam naroda našega.

„Ljubljanski Zvon“ bode zategadelj tudi odslej v prvi vrsti gojil leposlovje v najširjem pomenu te besede.

Priobčeval bode znanstvene in ukovite razprave iz različnih oddelkov človeškega znanja.

Zbiral bode narodno blago.

Skrbel bode za obširen pregled sočasnega slovenskega slovstva in imenitnejših proizvodov drugih slovanskih literatur ter napósled poročal o napredovanji domačih književnih in umetnostnih zavodov.

Spisov, katere misli „Ljubljanski Zvon“ priobčevati, ne bomo tukaj podrobno naštevali; samo splošno omenjamo, da so mu ohranjeni dozdanji preskušeni in priljubljeni sotrudniki njegovi, in da se takoj v 1. zvezku pričneta dve daljši interesantni povesti:

„Postillion d' amour“,

katero nam je iz svojega življenja spisal neimenovan pisatelj, in Kersnikov.

„Testament“,

ki je bil obljubljen že preteklo leto, pa ga g. pisatelj ni utegnil ob pravem času zvršiti.

Opiraje se na zgoraj razviti program, kakor tudi na svoje dozdanje delovanje, nádeje se „Ljubljanski Zvon“, da mu tudi prihodnje leto ostanejo zvesti dozdanji njegovi prijatelji, da se pa okoli njega zheró tudi novi podporniki. Saj je namera, katero mu je zvrševati, lepa in plemenita: vsestranski razvoj beletristične književnosti slovenske!

V Ljubljani 1. decembra 1886.

Uredništvo in upravništvo.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja vsakega meseca 1. dan v zvezkih, po 4 pole velike osmerke ob-
sezajočih, ter stoji v Ljubljani na dom pošiljan ali po pošti prejemán:

za vse leto	4 gld. 60 kr.
„ pol leta	2 „ 30 „
„ četrt leta	1 „ 15 „

Po vseh deželah zunaj Avstrije stoji „Ljubljanski Zvon“ po 5 gld.
60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se oddajajo po 40 kr

Dobivajo se tudi še:

„Ljubljanski Zvon“, II. tečaj (1882) nevezan po . . .	3 gld. — kr.
v Bonačeve platnice vezan po	4 „ 20 „
„Ljubljanski Zvon“, III. tečaj (1883) nevezan po . . .	3 „ — „
v Bonačeve platnice vezan po	4 „ 20 „
„Ljubljanski Zvon“, V. tečaj (1885) nevezan po . . .	3 „ — „
v Bonačeve platnice vezan po	4 „ 20 „
„Ljubljanski Zvon“, VI. tečaj (1886) nevezan po . . .	4 „ — „
v Bonačeve platnice vezan po	5 „ 20 „

Letnika I. (1881) in IV. (1884) sta nam že pošla.

Vrhu tega se dobivajo pri podpisnem upravnistvu:

„Rokovnjači.“ Zgodovinski roman, spisala Jos. Jurčič in

Janko Kersnik po 50 kr.

Upravištvo „Ljubljanskega Zvona“.

Ljubljana, Gosposke ulice 14.

OZNANILO.

Večkrat mi dohajajo vprašanja, če se dobivajo pri meni tudi
platnice za prejšnje letnike „Ljubljanskega Zvona“. Naznanjam, da
se dobivajo za vse dozdanje letnike v raznovrstnih barvah.

Janez Bonač,

knjigovez, Poljska cesta, 10.